పద్యకావ్యములు:-

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అన్యవాదకోలాహలము, లఘుటీక	...	0	12
అధ్యాత్మరామాయణము, పద్యకావ్యము	...	2	0
అనిరుద్ధచరిత్రము	...	1	0
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	6
ఆంధ్రభారతము, పద్యకావ్యము:—			
ఆది సభాపర్వములు	...	4	0
అరణ్యా ,,	...	4	0
విరాట ... గపర్వములు	..	4	[illegible]
భీష్మ ... ములు	...	4	0
కర్ణ శ ... స్త్రీపర్వములు	...	4	0
శాంతి	...	4	0
అను ... , ఆశ్రమవాస, మౌసల, ... క, స్వర్గారోహణపర్వములు			0
ఆ ... , ఒకటేసంపుటము	...	[illegible]	8
... ము, స్త్రీపర్వము			8
శా ...	...		8
ఆదిక ... వ్యము, పెద్దచ్చు	...		[illegible]
ఆంధ్ర శ్రీ ... ము—శ్రీ జనమంచి శేషాద్రిశర్మ			
...	..		
ఆంధ్ర ... 2 సంపుటములు	...		
ఉత్తర	...		
కాశీఖ	...		
కుమార	...		
ఆంధ్ర ...	...		
చాట ...			[illegible] 2
ఉత్త ... శము		[illegible]	0
చిత్రభారతము, చరిగొండ ధర్మనగారిది	...	1	8

శ్రీ రస్తు

యయాతిచరిత్రము

పొన్నికంటి తెలగనార్య ప్రణీతము

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము

1951

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,
at the 'VAVILLA' PRESS,
Madras.—1951.

పీ ఠి క.

యయాతిచరిత్రము, అచ్చ తెనుఁగు గ్రంథములలో మొదటిది యని యిందలి

క. "మున్నెవ్వరు నొడువని యీ తెన్నిడి కడుమీఱి యచ్చ తెనుఁగుంగబ్బం
బెన్నికమీఱఁగఁ జెప్పిన, నిన్నుం బొగడంగఁగలఁడె నెలతాల్పయినన్."

అను 1 ఆ. 11 పద్యము తెల్పుచున్నది. దీనిని రచించిన కవి పొన్నికంటి తెలగనార్యుఁడు, తండ్రిపేరు భావనామాత్యుఁడు, నని గ్రంథముగద్య చెప్పుచున్నది. కాని, సూత్ర గోత్రములు చెప్పుట లేదు. నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు, ఆపస్తంబ సూత్రుఁడు నని కం. వీరేశలింగముపంతులుగారు వ్రాయుట కాధారము కనఁబడదు. తాను తెలగనార్యుఁడు, తండ్రి భావనామాత్యుఁడునఁట. ఇట్లు పూర్వకవులలోఁ గొందఱు వ్రాసికొనియున్నారు. ఈకవి తన గ్రంథమును అమీర్ ఖానుఁ డను మహమ్మదీయ ప్రభువున కంకితముచేసెను. ఈయమీర్ ఖానునకుఁ బతిగ్నైన మల్కిభరామునకు అద్దంకి గంగాధరకవి తన తపతీసంవరణోపాఖ్యానమును గృతియిచ్చెను. మల్కిభరాము ప్రభుత్వములో నమీనుఖానువంశస్థులు మూఁడుతరముల నుండి యుద్యోగులుగానున్నారఁట. (చూ. 1 ఆ. 63 పద్యము) తెలగనార్యుఁడు యయాతిచరిత్రముకథ ప్రారంభించి యచ్చ తెనుంగుగ వ్రాయుచుండ నది తెలిసికొని యమీనుఖాను మఱింగంటి యప్పనగారిం బంపి చెప్పించి తనకుఁ గృతియిచ్చు నట్లు చేసికొనియె నని

మ. "తనకున్నిచ్చలు మ్రొక్కువారిని సిరుల్ దైవాఱఁగాఁ జల్లచూ
పున సెల్లప్పుడుఁ జూచి మన్నఁగల పెన్ప్రోదన్ మఱింగంటి యా
ప్పనగారిన్ మదిలోనిమాట దెలియం బాటించుచుం గాంచినన్
గని యామేటి తలం పెఱింగి పొసఁగంగా నన్ను మన్నించుచున్.(1-9)

ఆ. పిలిచి పొన్నికంటి తెలగన్న నీ చేయఁ,నచ్చ తెనుఁగుఁగబ్బ మన్నియెడల
మించి వెలయఁగా నమీనుఖానున కిచ్చి, పుడమిలోన సిరులఁబొగడుగనుము.
(1-10)

అనుపద్యములవలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. తెలగన్నకుఁ బరిచయముగల యమీనుఖానునొద్ది యుద్యోగియగు అప్పన్నగారే యీకబ్బమును అమీనుఖానునకుఁ గృతియిప్పించి కవికి ధనాదిక మిప్పించిరైయైననుండవచ్చును. సాధారణముగాఁ గావ్యములన్నియు నిట్లే యంకితమీయఁబడుచుండియుండును.

ఇక్కడివియచ్చ తెనుఁగుకవిత్వము, "శ్రుతికటువుగాక మృదువుగాను బొందికగాను నున్నయది. ఇది యచ్చ తెనుఁగు ప్రబంధములలో మేలైన దని తోఁచెడిని." అని శ్రీబహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులువారు తమశబ్దరత్నాకరములోఁ జెప్పియున్నారు. కం. వీరేశలింగముపంతులుగారు, "ఈకవికిఁ బూర్వమం దెవ్వరును శుద్ధాంధ్రభాషలో ప్రబంధముచేయుటకు ప్రయత్నించినవారైనను లేదు. ఇట్టిగ్రంథరచన కితఁడు మొట్టమొదటివాఁడే యైనను ఈకవి రచించినయయాతిచరిత్రము సర్వవిధములచేతను కూచిమంచి తిమ్మకవి రచించిన యచ్చతెనుఁగు పుస్తకములకంటె శ్రేష్ఠతరముగా నున్నదని నాయభిప్రాయము" అని వ్రాసిరి. కూచిమంచి తిమ్మకవి యీతెలగన్న గ్రంథమును జూచియే తనరామాయణము ప్రారంభించెను. చూడుఁడు.

క. "తెనుఁగునను మాఱు పేర్మిడి, పెనచిన వినఁగూడ దనుచు బిరుదులఁ బేర్మన్
మను వేల్పుబాసవెంబడి,నునిచెదఁ గాదనకుఁడయ్య"(యయా.1ఆ.14ప.)

తే. "ఒసరఁ బేరులు బిరుదులుఁ బెనుఁగఁ జేయఁ
బోలదని మున్ను పెద్దలు పూని త్రోవ
యిడిరిగావునఁ గూరుపు మిడియఁ బట్టు." (అచ్చతెనుఁగురామాయణము)

తెలగన్నను గాంచి రచియించినను దిమ్మకవికవిత్వము వీరేశలింగముపంతులుగారికి శ్రేష్ఠముగాఁ గనఁబడలేదు. కవి యొక్క వాగ్విలాసాతిశయమే ముఖ్యముగాని మొదటికవిత్వము చక్కఁగా నుండదు. తర్వాతికవిత్వము చక్కఁగానుండు ననుకొనుటలో సారములేదు. తెలగన్న యుఁ బూర్వకవులపద్యములు నూహలు వర్ణనములుం దీసికొని యనేకవిధముల నచ్చ తెనుఁగుచేసికొని తనగ్రంథములోఁ జేర్చుకొనియున్నాఁడు. పింగళిసూరనార్యుఁడు, "రెండర్థంబులపద్య మొక్కటియు నిర్మింపంగ శక్యంబుగాకుండున్" ఇత్యాదిగా ద్వ్యర్థికావ్యంబుం గూర్చి చెప్పియుండఁగాఁ దెలగన్న,

"అచ్చతెనుంగుఁబద్య మొకటైనను గబ్బమునందు నుండినన్
హెచ్చని యాడుచుందు రది యొప్పుచు నేర్పునఁ బొత్తమెల్ల ని
ట్లచ్చతెనుంగునన్ నుడువ నందులచంద మెఱుంగువారు నిన్, మెచ్చరె"

అని చెప్పికొనినాఁడు. అనేకపద్యములు పాఠకులకుఁ జదువు నపుడు విదితమగు నని యిందు వేఱుగఁ జూపలేదు.

యయాతిచరిత్రమను పేరేగాని కథ యంతయు నిందు లేదు. యయాతివివాహము దేవయాని శర్మిష్ఠలయందు సంతానము గనుట ఇంతవఱకే గ్రంథము గలదు. యయాతికి శుక్రశాపాదు లిందుఁ దెల్పలేదు. మిగిలియున్నకథయే యెక్కుడని తోఁచుచున్నది. వేఁటవర్ణనము మనుచరిత్రములోవలె విశేషముగాఁ జేయఁబడియెను. వేఁటలో నొక్క లేడిని దఱుముకొని

యయాతి యొంటిగ జాబాలియాశ్రమమున కేగును. ఆజాబాలి “నీవొక్క మృగమునకై యిట్టియడవులకు రావచ్చునా? పూర్వము శ్రీరాముఁ డెంత మోసపోయినాఁడో యెఱుఁగవా” యని మందలించును.

“నావుడు నయ్యయాతి మదినాటిన ప్రేముడి మాఁ జగంబులం
బ్రోవఁగఁగావబిరమునఁ బొల్పగు రాముఁడు నట్టిబూమెచే
నేవగ మోసపోయె” (2 ఆ. 58 ప.)

అని రామకథ కొంత తెలిసియుఁ గొంత తెలియనివాని వలె నడుగును. ఇట్లే అనేకపర్యాయములు వేటలో వృషపర్వనిపట్టణసమీపమునకు వచ్చుచును, ప్రపంచజ్ఞానము లేని వానివలె “అతివ వృషపర్వుఁ డన నెవ్వఁ డతని యనుఁగుఁ గూఁతు పేరేమి” యని (3 ఆ. 50 ప.) ఘూర్ణిక నడుగును. వృషపర్వుఁడును “కచుఁ డెవ్వఁ డని (3 ఆ. 105 ప.) శుక్రు నడుగును. ఇవి యంత సరసముగాఁ గాన్పింపవు. ఏది యెట్లున్నను ప్రస్తుతము మనకు యయాతిచరిత్రముపంటికావ్యము లవసరమై యున్నవి.

ఆంధ్రభాషలో మన కిపుడు అచ్చతెనుఁగుఁగబ్బములు యయాతిచరిత్రముగాక కూచిమంచితిమ్మకవి అచ్చతెనుఁగు రామాయణము, నీలాసుందరీపరిణయమును, పాటిబండ పురుషోత్తమకవి కంసవిజయమును, అయ్యనకోట పార్థసారథిసెట్టిగారి సత్యవిజయము, రా. బ. కం. వీరేశలింగముపంతులుగారి శుద్ధాంధ్రభారతసంగ్రహమును, మచ్చ వెంకటకవి శుద్ధాంధ్ర నిరోష్ఠ్యనిర్వచనకుశచరిత్రము, కం. వీరేశలింగముపంతులుగారి శుద్ధాంధ్రనిరోష్ఠ్యనిర్వచననైషధమును, శ్రీదేవులపల్లినరసింహ

శాస్త్రిగారి శుద్ధాంధ్రనిరోష్ఠ్యనిర్వచనసారంగధరచరిత్రమును, దాసు శ్రీరాములుపంతులుగారి శుద్ధాంధ్రశాకుంతలనాటకమును గానఁబడుచున్నవి. పెక్కు లింకను నముద్రితములు గలవు గాని వాని నాదరించువారు తక్కువ.

ఈ తెలగన్న కవిత్వము బహురసవంతమైనది. మనోహరమైనది. పద్యములు చాలవఱకుఁ జదువుచున్నపుడు సాధారణముగా నిది శుద్ధాంధ్రమనుమాట కెడములేకుండ ధారాళముగా నుండును. ఇందును సామెతలు జాతీయములును సందర్భానుసారముగ వాడియున్నాడు.

"ఏచి నవిచి పూచి కాచి పండిన యమ్మామ్రపరము మేఁతోఁట లరసి
కాంచు
ముసలివారికైనఁ బసిబిడ్డలకునైనఁ, బండ్లువచ్చు నలరుఁ బ్రాయ మొండి."
1-37

ఈరీతివి 1. 42, 43, 45; 2 ఆ. 75-94, తృతీ. 15-191 పంచ. 14 మొదలగునవి గలవు. కవి యాంధ్రమహాభారతములోని యయాతిచరిత్రమునుజక్కఁగాఁ జదివియున్నాఁడనుటకు దృష్టాంతములు కలవు. "అనుఁగుఁజెలియఁబోలె నలరుఁదీవియ నూఁది నూతిలో వెడలిచి" మున్నగునవి చూడఁదగును. కొన్ని కొన్ని విశేషములను పుటలయడుగుభాగమునఁ జూపియున్నాము.

పౌర యమ్మింటికి నబ్బులల్లిబలువింటికిఁ గీలది యేమిగల్గెనో (1 ఆ. 59.) ఇట్టిపద్యమును బాలకు లింకొకగ్రంథములోఁ జదివియున్నారు. తలంచినంతనే జ్ఞప్తికిరాఁగలదు.

తెలగన్నకవి అమీనుఖాను నొద్దివాఁడు. అమీనుఖాను మల్కిభరాము నొద్దియుద్యోగి. మల్కిభరాము గోలకొండ నవాబులలో మూఁడవవాఁడు. అతఁడు క్రీ. శ. 1550-1581 వఱకు రాజ్యముచేసెను. అమీనుఖానుకుమారుఁడు ఫాజిలషా సిరంగరాయలకడ కేఁగినట్లు గ్రంథములోఁ జెప్పఁబడియున్నది. తిరుమలదేవరాయలకుమారుఁడు శ్రీరంగరాయలు క్రీ. 1574-1585-వ సంవత్సరమువఱకు రాజ్యముచేసినాఁడు. కావున, యయాతిచరిత్రమును గవి యాకాలములో నెప్పుడో చేసియుండును. "శ్రీరంగరాయలు రాజ్యమునకు వచ్చినతర్వాతను ఇబ్రహీంషా మరణము పొందకమునుపును (1574-1581 సం॥ మధ్య కాలమున) రచియింపఁబడినట్లు నిశ్చయముగాఁ దెలియవచ్చుచున్న"దని వీరేశలింగముపంతులుగారు వ్రాసిరి.

స్థాలీపులాకన్యాయమున మే మీగ్రంథముంగూర్చి ముచ్చటించినారము. విశేషములు వేత్తలు గ్రహింతు రని యింతతో విరమించుచున్నాము.

ఈగ్రంథమును ముద్రించుటకు మాకు గోదావరిజిల్లా పిఠాపురముడివిజను చెందుత్రిగ్రామములోని క్రొత్తపల్లి గంగయ్యగారువ్రాసికొనిన తాళపత్రగ్రంథమును, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషద్ద్వారమునవచ్చిన కాగితపుఁబ్రతియుఁ, బూర్వము రాజమహేంద్రవరములో ముద్రింపఁబడిన వ్రాఁతయచ్చుపుస్తకమును నాధారములయినవి. అనివార్యములగుతప్పు లక్కడక్కడ ముద్రణములో దొరలినవి. పాఠకులు తప్పొప్పుల పట్టికంజూచి సవరించుకొనఁదగును.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

శ్రీ ర స్తు

య యా తి చ రి త్ర ము.

ప్ర థ మా శ్వా స ము

చ. సిరులమెఱుంగుబోఁడి తన చెక్కులు సిబ్బెపుగబ్బిగుబ్బలున్
బరువడి నాల్గుచేతులను బట్టఁగ నల్వఁ దలంచి కేలుఁదా
మరఁ గుడికన్ను మూయుటకు మాటికి నవ్వెడు వెన్నుఁ
డింపుతోఁ, దిరముగఁ బ్రోచుఁగావుత మదిం జెలరేఁగి
యమీనుఖానునిన్. 1

వ. అని యిచ్ఛం జెలంగు జేజేదొరం దలంచి యచ్చతెనుంగుఁ
గబ్బం బొక్కటి యొనరింపం దలంచి యున్నయెడ. 2

సీ. తెఱగంటిదొర ఱాలతెగలఁ దీఱినకోట
నిగనిగల్ నలుగడల్ నిండియుండఁ
దమ్ములవిందురాకొమ్మలదగదగల్
వేలుపుఁబ్రోలిగ్గు విరియఁజేయఁ
గొత్తడంబుల కెంపుక్రొత్తడంబులరంగు
నింగికిఁ దోపు వన్నియలు నింపఁ
గడలి యా నని చిల్వపడఁతిచా లగడిత
తెలినీటి నేప్రొద్దుఁ గలసియుండ

తే. మిసిమిబంగారుమేడలమీఁదియెడల
నిడినముత్యాలుఁ జుక్కలుఁ దడఁబడంగఁ
దెలియ కెల్లరు వెఱఁగంద నలరు నెపుడు
మేలువజ్జీర్లగమికొండ గోలకొండ. 3

క. ఆవీడేలుఁగా సొబగుల
పూవిల్తుఁడు నిచ్చ చాగపుంబులి యనఁగా
దీవులకుఁ బాదుసాహు
దేవర యిభరాముశాహు తే జడరంగన్. 4

చ. దురమున నోడిపోయి మఱి త్రోవలుగానక మార్తు రెంత
నేర్పరు లిభరాముశాహుఁవు తిరం బగునండను జేరి
తొంటియ, చ్చెరువగుసొమ్ము రాకొమరుచేఁ గడు మ్రొ
క్కులఁ గాంతు రౌఁగదా, వెరవరు లైనవారలకు వింత
యె యాసిరు లెందుఁ నుండినన్. 5

సీ. తెలివిసింగంపుగద్దియల రాతెఱగంటి
దొర లెల్ల మోడ్పుఁజేతులనె కొల్వఁ
బూని యేఁబదియాఱుమానిసినెలవుల
పుడమిఱేం డ్లాడిగంబులకుఁ జూరఁగ
శివి మున్నీటిలో దీవు లన్నియు నేలు
మన్నీలు మెట్టుఁదామరల కెరఁగఁ
దన తేజు సుడిగట్టువెనుకచీకటి నెల్ల
విరియించు తమ్ములవిందుగాఁగ
తే. వెలయు మలికిభరామునుఁ గొలిచి మనుచుఁ
గలనఁ దనచెయ్యి మీఁదుగాఁ గడిమి మెఱసి

మేలు సిరులందునట్టి యమీనుఖాన
యొడయఁ డొకనాఁడు నిండుపేరోలగముల. 6

చ. పొలఁతుల్ చుట్టలు రాయబారులు దొరల్ ప్రౌఢల్ చె
లుల్ మన్నె వా, రలు మావంతులు దీవ్రలేలుబలియుల్
రౌతుల్ మొదల్గాఁదనుం,గొలువఁగా సంతసమంది కబ్బములు
పేర్కొ వించుఁ బిల్పించి న, న్నలరంగాఁ దనదండ నుంచు
కొని నెయ్యంబొప్ప మన్నించుచున్. 7

క. కలము చేసిన గందం
బలఁదించిన వెనుక వన్నియలపచ్చడముల్
పలుమానికములసొమ్ములు
బలుతేజీ లిచ్చి కూర్మిపై పైఁ బర్వన్. 8

మ. తనకు న్నిచలు మ్రొక్కువారిని సిరుల్ దైవాఱఁగాఁ జల్ల
చూపున నెల్లప్పుడుఁ జూచి మన్పఁగల పెన్ప్రోడన్ మరిం
గంటియప్పనగారిన్ మదిలోనిమాట దెలియంబాటించుచుం
గాంచినన్, గని యామేటి తలం పెఱింగి పొసఁగంగా
నన్ను మన్నించుచున్. 9

ఆ. పిలిచి పొన్నికంటి తెలగన్న! నీచేయు
నచ్చతెనుఁగుఁగబ్బ మన్ని యెడల
మించి వెలయఁగా నమీనుఖానున కిచ్చి
పుడమిలోన సిరులఁ బొగడు గనుము. 10

క. ము న్నెవ్వరు నొడువని యీ
తెన్నిడి కడుమీఱి యచ్చ తెనుఁగుంగబ్బం
బెన్నిక మీఱఁగఁ జెప్పిన
నిన్నుం బొగడంగఁగలఁడె నెలతాల్పయినన్. 11

ఉ. అచ్చ తెనుంగుఁబద్దె మొకటైనను గబ్బములోన నుండినన్
హెచ్చని యాడుచుందు రది యొప్పుచు నేర్పునఁ బొత్త
మెల్ల ని, ట్లచ్చ తెనుంగున న్నొడువ నందుల చంద
మెఱుంగువారు నీన్, మెచ్చరొ యబ్బురం బనరొ మే
లనరో కొనియాడరో నినున్. 12

క. అనవుడు బళి నాకబ్బం
బునకున్ తేఁ డబ్బెఁ దావి పుత్తడికిం గ
ల్గినటీవి ననుచు మదిలో
నను సంతసమంది కూర్మి నన లెత్తంగన్. 13

క. తెనుఁగునను మాఱుపే ళ్ళిడి
పెనఁచిన వినఁగూడ దనుచు బిరుదుగుఁ జేళ్ళన్
మును వేల్పుబాస వెంబడి
నునిచెదఁ గా దనకుఁ డయ్య యుల్లములందున్. 14

వ. అని పలికి లాలసరిగజాంకుశుండును రాయపతిసాళ్వాం
డును సతకాసింహాసనాధీశ్వరుండును సింగిణీసురత్రాణుం
డులు దురగారోహణరేవంతుండును సింహతలాటరాయం
డును నగు మలికిభరాముపాదుశాహునకు నితవరియై చదు
వులకుం గుదురై మన్ననల కెన్నికయై చెన్నొందు నమీను
ఖానసింగంబు వంగడంబు నేర్పఱించెద నది యె ట్లనిన. 15

సీ. మున్నీటిరాణి యా విన్నేటి యేవేల్పు
నడుగుఁగెందామర నలరు తేనె
బొసవాల్గము లెన్నుప్రామిన్కు లేవేల్పు
చెలువంపుఁబావాలగిలుకురవలు

కడిఁదిరక్కసిమూఁక మెడచాల్పు లేవేల్పు
చేనున్న సుడివాలుచికిలికళుకుఁ
గమ్మఁదెమ్మెరపూఁపదిమ్ము దా నేవేల్పు
మంచుమించుల పాను పంచదూది
తే. యతఁడు దానైన కర్తారుఁ డలమి కూర్మిఁ
బ్రోవ సత్యచింతామణి పొట్ల చెలువు
నందుఁ దెందేపలుఁగ సిరుల్ గ్రందుకొనఁగఁ
బుడమి వెలసె హనుమామియాపుడమితేఁడు. 16

క. కలిమిని బలిమిని విడిముడిఁ
బలుకులపస నీవిరీవి బంటుఁదనమునన్
వెలయు హనుమామియ్యా ఱం
పిలు సొంపుల జాదుబీబిఁ బెండిలి యయ్యెన్. 17

క. ఆమగువయందు నతఁడు బ
డేమియ్యాఁ గనియె సందడించుచు సిరు లెం
తో మెఱయఁగ వెన్నుఁడు సిరి
చామవలన మరునిఁ గన్నచందము మీఱన్. 18

సీ. పూవింటివాఁడు నేర్పున సోయగంబున
వినువాఁకబిడ్డండు వింటికడిమిఁ
దామరచెలిచూలి తగునీగి నానచే
రాముండు ప్రతినబీరంబునందుఁ
బుడమితాల్పరియె నిల్కడఁ బల్కునేర్పున
రాజు సొంపున నిబ్బరంపుఁదెలివి
నేనుమోముల మేటి హెచ్చుగుబలిమిచే
రారాజు సొమ్ములరవణమునను

తే. నెట్టిపజ్జీర్ల నెన్నంగ నీడుగారు
కొమరుమీఱు హుమాయూకొమరుఁ డగుచుఁ
బొలుపుఁ గనిన బడేమియాపుడమి తేని
కహహా! ముజ్జగములయందు నరసిచూడ. 19

తరఁ. పలుకులేజవరాలివేనలిఁ బొలపంద్రములోని యా
కలికితొయ్యలిగేస్తు నెమ్మెయి గాలి మేపరితేని చూ
పుల బెడంగును బాసవాల్కునుపూసకందు నదల్చు బా
గులయసంబు బడేమియా తనకుఁ సతంబుగఁ దాలిచెన్. 20

వ. అతండు. 21

క. కలిమిచెలి వెన్నుఁడుం బలు
కులలేజవరాలు నాలుగు మొగములతఁడుఁ
బలెఁ దగు సిలారుబీబిం
గొల మలరఁగఁ బెండ్లియయ్యెఁ గూరిమిమీఱన్. 22

ఉ. చుట్టపువారి రాసిరులచూపులకోపులకైపులాని చే
పట్టి యనుంగుగా నపుడు ప్రాపగుకూరిమి నాబడేమియా
పట్టపురాణి యై కలిమిఁ బాటిలుచుండు సిలారుబీబి యె
ప్పట్టున నానెలంతకును బాటియెయెన్నఁగ గట్టుచూలియున్.

ఆ. ఆసిలారుబీబియందు బడేమియా
పుడమితేఁడు సిరులఁ బొందునట్టి
కడఁకతో నమీనుఖాను వేల్పులతేనిఁ
గనియె మదిని గూర్మి గడలుకొనఁగ. 24

క. అనువుగ మఱియు నతఁడు సర
బనబీబిం బెండ్లియాడె బలువేడుకతోఁ

గనియెం దగ నాయమయం
దును బాబనుమియ్యు నీవితోవచెలికానిన్. 25

మ. కలనం బాబనుమియ్యసింగము కడంకన్ మార్తమేసుంగు
జం, గిలిఁ జేకై దువ నొంచి వానితలలం గీల్కొన్న మొత్తెం
బు లే, తలఁబ్రాల్గా ననినేల పెండ్లరఁగుగా దా సొంపుతో
మీఁఱుచున్, గెలుపుంబైఁడినెలంతఁ గైకొనియె నగ్గింపన్
జగం బంతయున్. 26

సీ. పట్టంగనీఁడు సంబళికలు కలనిలోఁ
జేరవచ్చినమార్తుచేతఁ గాని
పూననీఁ డడపంబు పాగరుతో బవరంబు
సేయవచ్చినవానిచేతఁ గాని
తేనీఁడు గొడుగు మత్తిల్లి యాలంబులోఁ
జేపడ్డమన్నీనిచేతఁ గాని
తాల్పంగనీఁడు కుందనపుఝారీ చివ్వఁ
జెనకవచ్చినతేనిచేతఁ గాని
తే. యతనిఁ గొనియాడ నలవియే యైదుతలల
వేల్పురాయనికైనను వేయితలల
ప్రోడ కేనియు నని చాలఁ బొగడ నెగడె
నిండువేడ్క నమీనుఖానుండు పుడమి. 27

ఉ. మించి యమీనుఖానుఁ డెలమిం గలబట్లకు నెల్ల నిచ్చెఁ బ
ట్టంచులపచ్చడాలు వరహాలు సరాలు గుఱాలు పల్లకీల్
కుంచెలయందలాలు గొడుగుల్ పడగల్ కడుఁ దోరహ
త్తుగా, నెంచఁగ నెవ్వరీ డతని కీగిపసం బరికించి చూచినన్.

సీ. పలపలనై మ్రానుపడి పండ్లుచూపెడు
ప్రడుకుఁజెట్లను వేఁడఁబోవ నేల
మించుచూపుచునె నమ్మించి నిల్కడయేది
విస మొసంగెడుమబ్బుఁ గొసర నేల
యొలివోయి యీలేక యొకపూఁటవెట్టెడు
తామరచెలిపట్టిఁ దడవ నేల
పొరలంగఁబడుచుఁ దాఁ దెరమఱుంగున నుండి
కసరెడుమున్నీటిఁబొసఁగ నేల
తే. తెలివి గురికొల్పి నిచ్చలుపలుకుఁ దియ్యఁ
దనము గాన్పింప నొసఁగెడు దారిచేత
మిగులఁ బొలుపొందునట్టి యమీనుఖాన
యొడయఁ డొప్పులకుప్పయై యొనరుచుండ. 29

సీ. దురములో ప్రేఁటూరుతునుకలుగా ప్రేయు
నట్టి రౌతులకెల్ల నాటపట్టు
తొడరి బెబ్బులినైనఁ బెడకేలఁ బడఁద్రోయు
పూపు గల్గినబంట్ల పుట్టినిల్లు
వట్టిమ్రాఁకుల నిగు ర్వెట్టెడు పాటలఁ
బాటిల్లు గాణాల పట్టుఁగొమ్మ
పుట్టఁబుట్టినప్రోడ పొల్పునఁ జెప్పఁగాఁ
గలుగుజాణలమొత్తములకు నెలవు
తే. నైన తనపేరఁ గల్గు నమీనుపురము
నందు మున్నీటిజోక చేయంగఁ జాలు
చెలువు త్రవ్వించె మిగుల నచ్చెరువుగాఁగ
నిందువేడ్క నమీనుఖానుండు మెఱసి. 30

ఉ. తామరతంపరై సిరులఁ దార్కొను కోసలనాఁట సత్యచిం
తామణి పొట్లచెర్లను సతంబగుచుండ నమీనుఖానుఁ డం
పామతిలంగ నిల్పెఁ బొడవై బెడఁగైన మసీదుఁ గాంచి యం
దే మను వెండికొండపయి కేఁగఁదలంపక బేసికంటియున్. 31

చ. పొడవుల కెల్లనుం బొడవు ప్రోడలు నెమ్మదిలోనఁ గాంచు
ని, ల్కడ కడలేని తేజున జగంబున కవ్వలయైన వెల్గు నె,
య్యెడలను బొందువారలకు నెక్కఁగ నిచ్చెన యామసీదు
నిం, పడర నమీనుఖానయొడయండు తిరంబుగ నిల్పెఁ
బొల్పుగన్. 32

చ. కడక నమీనుఖానుఁడు జగంబు తనుం బొగడంగ వేడ్క
తో, విడువక యెప్పుడుం బుడమివేల్పులబిడ్డలపెండ్లి చేయఁ
గా, నడ రెడుబీతు లోఁబొడమ నందుకతంబునఁ గాదె
దూఱుఁ బే,రడవులలోపలన్ దబిసిగ్గయి కనుపట్టెడు గాలి
మూలియున్. 33

ఉ. దొమ్మి నమీనుఖానుఁ డని దూకొని గెల్పులఁగొన్న
సొమ్ముఁ దానిమ్ముల లిబ్బులున్న నవి యేర్పడఁ జక్కులజేఁడు
గాంచి నా,తొమ్మిదిలిబ్బులున్ బలిమితోఁ గనునో యను
చుం దలంపులో, నమ్మక కాచియుండు జతనంబున రేలుఁ
బగళ్లు నెంతయున్. 34

క. అబ్బురమై పొలుపొందెడు
కబ్బంబులు చాల నంది కనియె నసంబుల్
నిబ్బరముగఁ బొడమెడు పే
రుబ్బున నల్గడల జాణ లోహో యనఁగన్. 35

సీ. మారేళ్లు నేరేళ్లు మామిళ్లు జిన్నలు
మాదీఫలంబులు దూదినిమ్మ
లీఁడెలు మేడులు జీడులు దాడింబ
లనఁటులు పనసలు చనుపకములు
పొగడలు పొన్నలు పోఁకమ్రాఁకులు కమ్మ
రేనులు నిమ్మలు రేగు లిప్ప
లంబాళములు కజ్జూరంబు లనాసలు
నారికడంబులు నారదబ్బ
తే. లగరు లేలకి విరవాది యాకుఁదీఁగె
మల్లియలు గొజ్జఁగులు దాక మొల్ల మొగిలి
మొదలుగా నివి యెప్పుడుఁ బూచి కాచి
యుండుతోఁట లమీనుఖానుండు నిలిపె. 36
ఆ. ఏచి నసిచి పూచి కాచి పండిన యమీ
న్పురముమేలితోఁట లరసి కాంచు
ముసలివారికైనఁ బసిబిడ్డలకునైనఁ
బండ్లువచ్చు నలరుఁ బ్రాయ మొదవి. 37
క. చలిపందిరులును సత్తరు
వులు నూతులు బావులుం బువుందోఁటలుఁ జె
ర్వులు నల్లిండ్లును మొదలుగ
నిలిపి యమీర్ఖానుఁ డసము నించెం బుడమిన్. 38
క. ఇట్టి గొనంబులచే నె
ప్పట్టున నెన్నంగఁదగిన బలియుఁడు సొంపుల్
నెట్టుకొనఁ దనకుఁ దగియెడు
పట్టపురాణులను గూర్మి పైపైఁ బర్వన్. 39

క. గరిత బడే బీబీ సె
క్కరబీబీ నెమ్మబీబిఁ గనుపట్టెడు కా
మరుఁ డగునమీనుఖానుఁడు
సిరు లొదవఁగఁ బెండ్లియాడెఁ జెలు వలరంగన్. 40

వ. వారియందు. 41

చ. కొడుకులకోట పాల్కడలికూఁతురితో నెనవచ్చు లేమ
యె, ప్పుడుఁ గడుఁబేదలాదరువు ప్రోచును జుట్టలఁ గన్న
తల్లి యై,యడుగిడ దావలం బెనిమిటాడినమాటకు మాట
వాసి జెం,దెడు బడెబీబి సాటి గలదే మఱియొక్క పొలంతి
యయ్యెడన్. 42

సీ. అత్తవారిండ్లకు నరుగుకన్నియలకుఁ
గట్నంబు లిచ్చుచు గారవించుఁ
బ్రొద్దు ప్రొద్దుననె యెప్పుడు లేచి వాడల
పసిబిడ్డలకు నెల్లఁ బాలుపోయు
నాఁకొన్న వారల కద్దమ రేయైన
నారగించఁగఁబెట్టు నరసి యరసి
పాలునీ రెనసిన బాగునఁ బెనిమిటి
తలఁపులో మెలఁకువ మెలఁగ నేర్చు
తే. నౌర తనపుట్టినింటికి నత్తవారి
యింటికిని వన్నెఁదెచ్చిన తుంటవిల్తు
తల్లివంటి బడేబీబిఁ దరమె పొగడఁ
దమ్మిపూవింట నెలకొన్న దంటయైన. 43

క. కలిమిపొలఁతిఁ బోలిన యా
చెలువకును నమీనుఖానుసింగంబునకుం

గలిగిరి గతాతఖానుఁడు
బలియుఁడు ఫాజీలఖాను పట్టపుదొరయున్. 44.

క. అనిలో గతాతఖానుఁడు
తన తేజీ నెక్కి నట్టితటి నదరుం గ్ర
క్కున నెడమకన్ను సెకవెలుఁ
గునకుం దెలిగంటిదంటకొమ్మలగమికిన్. 45.

సీ. నెఱపల్కు నెఱపులనే చాల మెప్పించి
యక్బరుచే మెప్పు లందుకొనియెఁ
జని విశ్వనాథదేవునిచేత మస్తున
వెలయునేన్గులఁ దెచ్చె వేనవేలు
ఫూనికి నేదులాఖానువీటికి నేగి
పలుమఱు మించుకప్పములు గొనియె
మాజనమల్కబరీదు నిజాంశాహు
దనయేలికకుఁ బన్నుఁ బనుప నడఁచె

తే. మఱియుఁ గన్నడరాజులు మెఱసి పొగడి
నెనరు దళుకొత్తఁ గ్రొత్తకానుకలు వనుప
మనియె మల్కిభరామునుమన్నన గతాత
ఖానరాయఁడు రెండవ కలువతేఁడు. 46.

సీ. తలిదండ్రులేమాట తన కానతిచ్చినఁ
దలమోచి నడుచు గతాతఖానుఁ
డిభరాముపాదుసా యేలెడుపుడమిలోఁ
దగవులరాజు గతాతఖానుఁ
డల చిన్నపాయంబునందు రాజులచేతఁ
దగునిమ్మపండు గతాతఖానుఁ

డేప్రొద్దుఁ గూరిమి హెచ్చఁ గర్తారునిఁ
దలఁపులో నిలుపు గతాతఖానుఁ
తే. దరబి పారసీ గుజరాతి యారె మచ్చ
తెనుఁగు కన్నోజి మొదలుగాఁ దెలిసి వ్రాయ
దారి గన్పట్టివాఁడు గతాతఖానుఁ
డహహా యతనికి నెవ్వరీ డరసి చూడ. 47
ఉ. లాలసరీగజాంకుశుఁడు లావున నాఁగటిజోదునైనఁ గెం
గేలనె గీ టడంచి బలుగెల్పుఁ బయిండినెలంత నేలుకోఁ
జాలినవాఁడు సొంపులను జందురుఁ డెంచ గతాతఖానునిం
బోలినవారు గల్గుదురె పుట్టినవారలఁ బుట్టువారలన్. 48
వ. అతని తమ్ముఁడు. 49
మ. అనిలో మార్కొను మార్తతేండ్లఁగడునెయ్యంబొప్పఁగా
వేల్పుక్రొ,న్ననబోండ్లం గలయంగఁజేసి మరి కానల్ గట్టు
లుండ్ వాఁకలే,యునుకుల్ గా నొనరించెఁ గొందఱికి నోహో
మేలు ఫాజీలుఖా,నునకుఁ సాటి దలంప నెవ్వ రిఁక
నెందుఁ గ్రందుగా నెన్నినన్. 50
చ. కని తనరాజు లెన్నుకొనఁగాఁ బెనుపోఁజులతో సిరంగతా
యని కడకేఁగిమాటలనె యాయనఁ దేఱిచి తెచ్చిమల్కకుఁ
మనుకువనంటుచేసి యొరిమం గడుమెచ్చులు గొన్న మేటి నే
మని పొగడంగవచ్చు నవు నౌ నిఁక ఫాజిలుఖానరాయనిన్.
సీ. తగువేల్పు దొరరాణి మగమానికపుసొమ్ము
సెగజేనిచాన గొజ్జఁగులబంతి
జముగేస్తు రాలిమై నమరుక ప్రపుఁబూఁత
పొలదిండిరాజేనినెలఁతనగవు

నీటిరాయనికల్కి నిద్దంపుదువ్వల్వ
తెమ్మెరకొమ్మచే తెల్లదమ్మి
ముక్కంటిచెలి లేమ ముత్తెంపుఁజేర్చుక్క
నెలతాల్పుపడఁతి పన్నీటిజలక
తే. మగుచుఁ జిలువలగమికానిఁ దొగలఱేనిఁ
గ్రిందుమీఁద నడంచి యేకందు లేక
యలమి ఫాజీలుఖానునియసము లెపుడు
నెలమి జగములఁ బండువెన్నెలలు గాయు. 52

సీ. మదిలోఁగి యలనిజామనమల్క పెట్టిన
పల్లకీ లోకపంక బాగుమీఱ
నుదిరి యేదులఖానుఁ దోసఁగిన పైగోవ
గుఱ్ఱముల్ బడివాఁగె గొల్చి రాఁగ
వేడుకతో నేడుమాడెలదొరలు కా
నుక లంపినట్టి యేనుఁగులు బెరయ
కన్నడరాయఁడు మన్నించి యంపిన
ముత్తేలపెట్టెలు హత్తి మెఱయ
తే. నచ్చి తెచ్చిన సొమ్ములు మచ్చి కలర
నిచ్చి యిభరామునౌహుచే మెచ్చు గనియె
నట్టిఫాజీలుఖానరాయనికి సాటి
గలరె నేర్పరు లెల్లజగంబులందు. 53

వ. మఱియు నమీనుఖానుని రెండవదేవేరి యెట్టి దనిన. 54

తే. కలికి నిజమరి జాణ బంగారుకుండ
వన్నెవాసిగ మెలఁగెడిపిన్న పెద్ద

చుట్టములపాలితంగెటిజూ న్నసంగఁ
బేర్మిఁ జెలువొందు సెక్కరబీబి యెపుడు. 55

క. ఒఱపరి సెక్కరబీబీ
తెఱవందు నమీానుఖానుదేవర గనియెఁ
నెఱజాణ యబ్దులల్లిని
మఱియును షేకీభ రామమరునిం బెరిమన్. 56

సీ. తనరూపువలయందుఁ దలిరాకుబోఁడుల
కనుఁదళ్కు బేడిసగములు దగులఁ
దనచాగ మనుమబ్బు మొన వేఁడువా రను
చినుకుమేపుడుపుల్లు లెనసిపొదలఁ
దనయడుగుందమ్ములను రాచనెట్టెంపుఁ
బలుదిండిరాతుమ్మెదలు మెలంగ.
దనపరంజీచిల్వకును మార్తురాతేండ్ల
యుసుఱుగాడుపు లింపు లొసఁగుచుండ
తే. నొనరునిభరాముపాదుశాహఁజూరునందు
బొందుగా వ్రాయనేర్చిన ప్రోఢ యైన
యబ్దులల్లికి నీడెవ్వ రరసిచూడ
నహహ గొనముల నతనికి నతఁడె తగును. 57

క. అరబీ పారసి కన్నడ
ము రుమీా కన్నోజి తెనుఁగు మొదలగు బాసల్
పరికించి కుతుబుశాతలఁ
బరయుచుఁ బొలుపొందు నబ్దులల్లీ పుడమిన్. 58

ఉ. కంటిని వింటినేర్పునను గావక కయ్యమునందు నొంచినన్
వింటికి నేఁగి వేలుపులవీటను జూపుకటారిక త్తెలా

దంటలగుబ్బచన్నులతుద న్నెలకొందురు మూర్త రౌర య
వ్వింటికి నబ్బులల్లి బలువింటికిఁ గీ లది యేమి గల్గెనో. 59

క. ఆతనికిఁ గూరిమిత్త్రుఁడు
సతముగ షేకీభరాముచదురుఁడు పగరం
పతిఁ గూడుకోక లరయని
ప్రతినలు వట్టించి మలలపజ్జల కనిచెన్. 60

మ. అరయన్ షేకిభరాముఁ రానెలకుఁ బ్రాపైనట్టి లోఁగూర్మిచే
సిరియుం బల్కుల తన్మికంటియుఁ గడుం జేదోడు వాదో
డునై, వరుసన్ ద్రిమ్మరుచుందు రన్న మతికై వారంబుఁ
గావింపఁగాఁ, దరమే యాయనచాగముం జదువులుం దా
నొక్కముక్కంటికిన్. 61

వ. ఇంక నమీనుఖానుమూఁడవదేవేరి యెట్టి దనిన. 62

క. వీడదు తనచుట్టంబులఁ
జూడదు పెఱవారి మగనిచొప్పరయక మా
టాడదు పలువేల్పులఁగొని
యాడ దహహా సెమ్మెబీబి నలవియె పొగడన్. 63

క. తగునట్టిసెమ్మెబీబీ
మగువయును నమీనుఖానమగసింగము సొం
పుగఁ గాంచి రబ్బులకరీ
ము గొనంబులప్రోకఁ జాగములతోఁగ జేనిన్. 64

సీ. మాటనేర్పున రాజు మదిఁ గూర్మి నిండఁగా
నలరించు నెప్పు డబ్బులకరీము
వలజేనినై వడిఁ దలిరాకుఁబోఁడుల
పలపించుజాణఁ డబ్బులకరీము

పారసి యరబు లేర్పడ వ్రాయఁ జదువంగ
నలువ తలంప నబ్దులకరీము
అడుగువారలకు లే దనుమాట తనమదిఁ
దలఁపఁ డెన్నఁడును నబ్దులకరీము
తే. మించి యిభరాముశాహు మెప్పించి మేలు
తగటుదట్టీ ల్కుళాయీలు పాగరుమిగులు
గుఱ్ఱములు నందలమ్ములు గొడుగుఁ గాంచి
కలిమి పొగడొందెఁ బుడమి నబ్దులకరీము. 65

చ. చదువులప్రోఁడ నేరుపరి జాణలు మెచ్చఁ గడంగి దాయలన్
గదిమి యడంచి గెల్పుసిరిఁ గైకొని మించినమేటి యొప్పు
దున్, మదిఁ దనవేలుపు న్నిలిపి మల్కిభరాముశహాను
గొల్చుఁ గూర్మి దయిలువాఱ నబ్దులకరీమునకున్ సరి
యెవ్వ రిచ్చటన్. 66

వ. మఱియు మెఱయుసిరులకు నెలవై తమ పేరుండైన హాజ
రతిమోఖి దుంజిఖాదిరి యడుగుందమ్ములు తలంపులో నెల
కొల్ప గతాతఖానుండును ఫాజీలుఖానయొడయుండును
నబ్దులల్లీరాయండును నబ్దులకరీమును వీరలకుఁ గూరిమి
తమ్ముం డైనతసీరునిహాజరతి శేఖుబుదురుదిఖాదిరిని మదిం
దలంచు శేఖిభరాముండును దనర్చిరి. 67

ఉ. ఇట్టి కొమాళ్ల రాసిరుల హెచ్చుగ మించినప్రోడ యేలికై
పట్టపుతేండ్ల మ్రొక్కఁ గని పాటిలు నాయిభరాము
శాహు చే, పట్టి యనుంగుగా నడుపఁ బాయక మూఁడు
తరాలనుండి క,న్పట్టు నమీనుఖానుఁడు రపంబున మించె
నసంబు కల్మిచేన్. 68

వస్త్వంతములు

క. ఈగోనములఁ గడు మీఱుచుఁ
జాగపుమెఱవడిని వేల్పుజన్నియను నెలన్
వేగన్నులదోరమ్రాఁకుల
చేగం గైకొననియీఁగి చెలువపుశిబికిన్. 69

క. నిగనిగ మను*నెలకలు బలు
దెగలను వెలిపులుఁగుఁబదువుఁ దెలిమొగిలుగమిన్
దొగలన్ వగలం దగులన్
మిగులన్వాడి నవ్వనసపుమిసుములగమికిన్. 70

క. తనవారి మనుప మార్తురఁ
బనిపంపఁ గోలంబు నిలుప బలిమిని బుడమిం
దనరఁగ మానిసితన మూ
నిన కఱివేల్పునకు రాచనెలతాల్పునకున్. 71

క. గమకమున నెదురుపగతురఁ
గోమరుంబాయముల వేల్పుకొమ్మలఁ గడుఁజు
ట్టములఁగఁ గూర్చెడు నేరుపు
సమకూరిన రాయపక్షిసాళ్వంబునకున్. 72

క. పలుతలఁపుఁ బొలుపగు తన
తలవాకిట నెప్పుడుఁ బలుకుతలిరుంబోఁడిం
బొలుపుగఁ గాఁపుర ముంచిన
మెలఁకువ గలనేరుపరి కమీన్ఖానునకున్. 73

వ. సిరులుం గడు నమరు కొమరులుం గలిగి మనునట్లుగా నా

* నెలకలు=చంద్రకాంతశిల.

యొనర్పం బూనిన యబ్బురం బగునిబ్బలుకబ్బంబునకుం
బ్రావ యగుత్రోవ యెట్టి దనిన. 74

సీ. తగఁ గోటఁ దాచిన మగమానికంబుల
తెలిరంగు లెపుడు వెన్నెలలుగాయ
మేడలపై నాడుమెలఁతలుఁ దెఱగంటి
కొమ్మలు నేప్రొద్దుఁ గూడి తిరుగఁ
జిలువచామ లగడ్తవలినీటిపైఁ దేలి
యొరిమతో ననయంబు నోలలాడ
మేలిమిబంగారు మేలిపచ్చలడాలు
మిసిమి మింటికి నెల్లఁ బసిమి యొసఁగఁ

తే. జదలరాసినకొమ్మలచాలు కతన
మీఁద రారాక యలప్రొద్దు మెఱుఁగుఁదేఱు
గవనులనె రాకపోకలుగా మెలంగఁ
దనరుఁ బుడమిఁ బ్రతిష్ఠాన మనఁగ వీడు. 75

క. పొడవగుబంగరుమేడలఁ
గడువేడుక నాడుపడఁతుకల మొగములతోఁ
దడఁబడుదు నంచు రేలం
గడకడఁ జనుఁ జందురుండు కందుచు నచటన్. 76

చ. కనఁదగు తెల్లమానికపుఁగప్పుల నొప్పెడు చప్పరాలలోఁ
దనపొడ వైన నీడఁ గని తాళక యేనుఁ గటంచుఁ గొమ్ము
లం, జెనకఁగ వచ్చి కోటపయిఁ జేసిన ముత్తెపుసింగపుం
గమిం, గనుఁగొని పాఱు వేల్పు దొరగొరతఁ డాఁదల
మ స్తరింపఁగన్. 77

మ. తళుకుల్ గుల్కెడు నందు మేడలతుదం దార్కొన్న బం
గారుకుండలు మిన్నేటను గానిపించుచును విన్నాణంపుఁ
దెప్పం గడున్, విలసిల్లం గని పైఁడితమ్ము లనుచున్
వేల్పుంబువ్వుంబోండ్లు చే, తులఁ దేరంజనఁ జూచి నవ్వుదురు
రంతు ల్గాఁగ జేజేవారల్. 78

చ. దళముగ నందుఁ గోటలతుదం దవిలించిన మించుపైఁడిప్రాఁ
తలకటిలెక్కెముల్ గని యెద న్మెఱుఁగు ల్గల మబ్బులంచు
అంపిలి తగ నాడ నన్నెమలిపిండుఁ గనుంగొని చిన్కుఁ
గూటియ, ప్పులుఁగులు సంతసిల్లుఁ గడుపు ల్గడునిండఁగ
నానుఁగోర్కెలన్. 79

క. అగడితలోఁ గెందామర
మొగడలు గనుపట్టెఁ జాల మూఁకై చూడం
దగి మున్నీటం దేలుచు
బెగడని వార్వంపుటగ్గిపిల్లలు వోలెన్. 80

సీ. మెఱసి పోవక నిల్చి మెలఁతలై యొఱపుచేఁ
దిలకించు క్రొమ్మించు తీవె లనఁగఁ
గప్పురతొంగలితెప్ప లల్లార్చుక
న్గవల నొప్పెడు వేల్పుటువిద లనఁగఁ
గడుసోయగంబుచేఁ బుడమిపై
నడయాటఁ బోలుచు మేలిమిపైఁడిబొమ్మ లనఁగ
సింగార మమరంగఁ జికిలిచేయించిన
వెలరాచవానిపూములుకు లనఁగ
తే. నలువ తాఁ జేయఁగలిగినపొలుపుఁ గూర్చి
కరముఁ జేతులఁ బట్టినఁ గందు నంచుఁ

దలఁచెఁ గొమ్మలుగా నన నలరునట్టి
పువ్వుఁబోండ్లు దనర్తు రాప్రోలిలోన. 81

ఉ. ఇంచుక కేల వాగె గుదియించిన సంభ్రముదాఁటుచుం
జుమ్మాయించిన నేల గ్రక్కదల నిట్టటుగా వడిఁ ద్రొక్కు
చుఁ దువాళించిన గట్టుగుట్టనక లెక్కకు మిక్కిలి
దవ్వువాఱుచుఁ, మించినవారువంబు లట మీఱుచుఁ
ద్రిమ్మరు నెన్ని యేనియున్. 82

చ. ఎనిమిది తావులం దొడరి యేపుగ నెప్పుడు నాము జాఱఁగా
నెనయుచుఁ గెంపురేకలు పయిం బొలుపొందఁగ నందు
నేనుఁగుల్, తనరుచునుండు నాకసముదాఁకెడు నిక్కనఁ
జూప ఱబ్బురం, బన సెలయేళ్ళతోడ నడయాడెడు జేఁగు
ఱుఁగొండలో యనన్. 83

సీ. బెళుకులై తళుకులు గులుకుకన్నులచెన్ను
కలువల కొకవింత చెలువు గొలుప
గొప్పలై యొప్పులకుప్పలై పాలిండ్లు
విరిబంతులకు వింతసరవిఁ గఱపఁ
బొలుపులై వలరాచబులుపులై పలుమొనల్
మొల్లల కొకవింతమురువు నింపఁ
దళుకులై తేనెలు చిలుకుమోవులరంగు
చెందొవలకు వింతసిరులఁ జేయ

తే. పొలపు వలపును గొలుపు నిచ్చలపుఁ దెలుపు
నగవు మల్లెల కొక వింత నయముఁ దెలుపఁ
గోడెకాండ్రకు విరు లమ్ముకొందు రెప్పుడుఁ
బువ్వు లమ్మెడుచెల్వ లాప్రోలిలోన. 84

సీ. నగఁగల్గినను జాలు మొగసాలవాకిలి
కాపించు నశ్వేసికంటి నైనఁ
జని చూడఁగల్గినఁ జాలుఁ జేయును నన్ను
కానిగాఁ బూవిలుకాని నైనఁ
బలుకఁ గల్గినఁజాలుఁ బనులు నేయించును
వెట్టిమైఁ జదలేటిపట్టి నైనఁ
జెనకఁగల్గినఁ జాలుఁ జేయును దనయింటి
చుట్టుఁ ద్రిమ్మర గాలిచూలి నైన
తే. నంటఁ గలిగిన నవ్వెనకయ్య నైన
గోఁచి విడిపించి వలపులు గొల్పి నిచ్చ
వెంటఁ దిరుగాడఁజేయు నవ్వీటిలోనఁ
గలుగు వెలయాండ్రగమి పొల్పువలకుఁ దిగిచి. 85

క. పలుకుల చిలువలదొర లన
నలుమొగములు పూని రానినలువ లనంగాఁ
దొలుమినుకుల ప్రోవు లన
న్వెలయుదు రవ్వీటి పుడమివేలుపు లెపుడున్. 86

సీ. వరుసవెంబడిఁ గాని పొరిగొనలేఁ డయ్యె
మార్తుర నారాముమనికి యెంత
దురములో సిరిగేస్తు నెరసొచ్చి పగవారి
గొలిచిన కవ్వడియల వదెంత
మూఁడుపాలెములు తెంపున గెల్చి పొదలు జా
బిల్లితాలుపువేల్పు బీర మెంత
కోమటిసైదోడుఁ గూడి త్రిమ్మరి పేర్మిఁ
దగువిక్రమార్కుని తెగువ యెంత

తే. నేలపై నిల్చి తమయేపు నిలుపలేక
బెడిదమునఁ బర్వు పిడుగులకడిమి యెంత
యనుచుఁ గేలిగ రచ్చల నాడుకొనుచు
నేచి పచరింతు రచ్చటిరాచవారు. 87

క. తడవఁగ వసమా యందుల
నెడపనిసిరు లేరికైన నెఱుఁగఁగవచ్చుఁ
నొడువక కోటికి నెత్తిన
పడగలచేఁ గోఁటిండ్ల బంగరుమళిగల్. 88

క. గడితపుఁబిడుగుల నైనను
బెడిదపుసింగముల నైనఁ బెడచేఁ బుడమిం
బడనడుచుబంటు లెన్నఁగఁ
గడలేక తనర్తు రచటఁ గడుబీరమునన్. 89

వ. ఇట్లు కడలికడగాఁ గలుగు పుడమిపడఁతికిఁ దొడవనం
గడునొప్పు నవ్వీడేలునేలతేఁ డెట్టివాఁ డనిన. 90

సీ. విన్నెరు తలఁగల్గు వేల్పునొఁదలపువ్వు
తలఁప నెవ్వనితాతతాతతండ్రి
కలువలచెలికానిగాఁరాపుఁబట్టియై
తనరారు నెవ్వనితాతతాత
దీవులు పదునెన్మిదింటితో నేలయం
తయు నేలె నెవ్వనితాతతండ్రి
తనయాన సుడిగట్టు వెనుకఁ బర్వఁగఁ జాలఁ
దేజునమించె నేరాజుతాత

తే. చేరి జేజేలు మఱి జడదారిగములు
నచ్చరలు గొల్వ వేగన్నులతని మొదలి

రాచనెల వేలెఁ బేర్మి నేరాజుతండ్రి
యతఁడు గొనియాడు నెగడె యయాతి పుడమి. 91

సీ. తనవాలుముక్కంటికిని మార్తు రగు రాచ
గములెల్లఁ బూవిలుకాండ్రు గాఁగఁ
దనరూపువలకుఁ బైదలులనెమ్మదు లెల్ల
మేలైనబేడిసమీలు గాఁగఁ
దనయీగితోఁగజేనికిని వేఁడువా రెల్లఁ
దులకించుకల్వాలతుటుము గాఁగఁ
దనగెల్పుపట్లవ్రాఁతలకు మున్నీటియ
వ్వాల నున్నసుడిగట్టు పలక గాఁగఁ
తే. దనదుతేజు జగంబనఁ దగినతమ్మి
కొలకునకుఁ గోర్కులిడు వేఁడివెలుఁగుగాఁగ
గడలి లోఁగొనఁగల్గిన పుడమియెల్ల
నానకును లోనుగా నేలె నయ్యయాతి. 92

చ. అనికి నెదుర్పఁజాలుదొర నారసి కానక యయ్యయాతి
దాఁ, బెనఁకువ మేటిజన్నములు పెక్కులు చేసి పసిండిఁ బా
ఱులం,దనుపఁగ దాని నిచ్చు నని దయ్యపుమూఁకలు పైడి
కొండపై, ననయము గాఁపురంబులుగ నన్నియుఁ గాచుచు
నుండు నెంతయున్. 93

చ. తోఁటలు లేనిత్రోవలును దోరపుజన్నపుఁగంబము ల్లదు
న్నాఁటనియేటిపెందరులు నాడెపుఁబాఱుల కీనియూళ్లు
రాఁటనిగాటపుంజెఱువు లారయ నబ్బుర మెంచి చూడ
మ్మేటియయాతి యేలుపుడమిం దగునబ్బలియుం దలంపఁగన్

సీ. తలఁడుఁడు జేజేలుఁ బొలసుఁదిండ్లును గొండఁ
గలఁచిననాటియంకిలి యొకింత
యెఱుఁగఁడు తనలోన నేప్రొద్దుఁ బాయక
యేర్చువార్వపుటగ్గియెగ్గు మదిని
మఱచెఁ జాల్వేరింటిమగువ నేలినవేల్పు
చిలుకువేఁడిమి నింకి కలఁగఁబడుట
యెఱుఁగఁడు మత్తిల్లి పరఁటిపుట్టువు గ్రుక్క-
గొనినయప్పుడు గల కుతిలపాటు
తే. నయ్యయాతి గడంగి నెయ్యమునఁ బుడమి
వేల్పులకుఁ బైఁడి యొసఁగెడువిడుపునీట
నిండి కొఱద వేమియును లేక యుండెఁ గడలి
యతనిచాగంబు లిఁక నెన్న నలవి యగునె. 95
క. ఆరాచవేల్పురాయఁడు
వేరపుఁబే రెందు నైన వినఁబడకుండం
దోరముగఁ జిల్వతేనికి
నూరటగాఁ బుడమిఁ దాల్చి యొకనాఁ డంతన్. ౯౬
సీ. పదియాఱువన్నెలపసిఁడిగోడల *చెంతఁ
దిర మైన కస్తురితీనియలును
బాఁపమేఁపరిపచ్చపలకలఁ జెంగల్వ
దొరఱాలఁ దీర్చిన దూలములును
మగమానికంబుల తెగల బోదెలచేత
పగడంబుగొప్పకంబములగములుఁ
బెద్దతామరకెంపుబిగిపట్టియలచేత
సొబగైన ముత్యాలసోరనములు

*గోడలచేత-పాఠాంతరము.

తే. వాసి యేసుంగుకొమ్ములఁ జేసినట్టి
బోసతలుపులచేతఁ గప్పూరపుఁబనుల
యపఃగులును మించుకొల్వునుప్పరిగెలోనఁ
బరఁగు గొజ్జంగిచల్వ చప్పరమునందు.

సీ. అలవేల్పుదొర పంపినట్టి తలంపుటా
పనియడపం బొక్కపడఁతి దాల్పఁ
జెలిమితోఁ జామరచెలిపట్టి యనిచిన
బలునరంజీ యొక్కచెలువ పూనఁ
గడఁగి గాడుపుఱేఁడు కానుకంపిన తెల్ల
వీచోపు లిద్దఱు వెలఁదు లిడఁగఁ
బైఁడిరాయఁడు కూర్మిఁ బనిచిన నెత్తమ్మి
కెంపుగిండి యొకర్తు కేల నలమ

తే. వెండియును నేలచెఱఁగుల నుండురాజు
లరికి నిచ్చినకన్నియ లడఁకువలను
గడిసి కట్టడ యగునూడిగములు సేయఁ
బచ్చసింగంపుగద్దియపైఁ జెలంగె.

క. మానికపుసొమ్మురంగులు
పూనిక నరుదైన మేనిపొలుపునకుఁ గడుఁగా
మాననియారతులై తగఁ
దా నొకమరుఁ డనఁగ నెఱపుఁదనమున నొఱపై.

సీ. ఆహా! పరాకు! విదేహునికాను కీ
సొబగైనయట్టి కస్తురిమెకంబు
లెచ్చరికయ్య మాహిష్మతియేలువాఁ
డనిచినాఁ డీచిన్నియలరుఁబోండ్ల

నవబాహు! కుంతలుం డంపిన వీయాము
పొగరుచే మీరు నేనుఁగులగములు
చి త్తగింపుము!సామి!సింధురా జంపెను
వడిమీఁలునీ మేటివారువముఁల
తే. ననుచుఁ జేఁ్యోని కటికవాం డ్రగ్గలంపు
రవళిగాఁ జూపి తెలుపఁగాఁ బవిలి వాని
నల్లనల్లనఁ గనుఁగొంచు నుల్లసిల్లి
యప్పుడు పేరోలగం బుండె నయ్యయాతి. 100

వ. అంత. 101

సీ. గురివెందపట్టెళ్లకును దోడు సందిళ్ల
బీలిదండలు గూర్చి చాలఁ దొడిఁగి
యెడనెడఁ బికిలిపూ లిడినసంకుల వేష్ల
కొరెందపూసలఁ గూడఁ వాల్చి
గుఱుతుగా మెఱయు జేగురుబొట్లమీఁదఁ దం
గేటిపూఁబొరలు రాగిల్లఁ దాల్చి
బరువైన పాఱులాకులబొట్టువట్టీల
దిండుగాఁ దీ గెలపెండు చుట్టి
తే. కుఱుచచేతులు మిడిగ్రుడ్లు కఱకుమీస
లిరులు గ్రమ్మెడు మేనులు నిరుకుబోర
లేఁచమాటలు జడగొన్న పిఁచుఁగురులుఁ
గలుగ నెఱుకులు దగఁ బొడఁగనఁగ వచ్చి. 102

ఆ. పికిలిపూలు బూతపిల్లు లేనికకొమ్ము
లలరుఁదేనె పెద్దవెలఁగపండ్లు

వెదురుఁబ్రాలు ఱాతివదనికల్ గసగసాల్
జల్లి మెకపుఁజాలుఁ జాఱపప్పు. 103

మ. పులికూనల్ సవరాలుఁ గస్తురిమెకంబు ల్లేళ్లుఁ గుందేళ్లుఁ
బందులుఁ గార్కోతు లెలుంగు లేదులును మన్నుంబిళ్లుఁ
జివ్వంగిపిల్లలమొత్తంబు జవాదిపిల్లులు మొదల్గాఁ గానలో
వానిగుంపులఁ గై కానుక చేసి యాఁదలల మోడ్పుంజేతు
లం గూర్చుచున్. 104

వ. చాఁగి మ్రొక్కి లేచి యి ట్లనిరి. 105

సీ. కొండమల్లయ్యచే నుండు నందురు గాని
జింకను గాన మేవంక నైన
నొకటియూజమునకు నున్న దందురు గాని
కాఱెనుపోతును గాన మెచట
నలకంబమయ్య తానైన దేమోకాని
సింగ మొక్కటి యైన సెలల లేదు
గాలిదేవరకును గల దటందురు గాని
యిట్టి నొక్కటిఁ జూచి యెఱుఁగ మెందు

తే. హాళి నేఁటేఁట మీరు వేఁటాడుకతన
నిప్పు డేఁడాదిగోల్ సామి యేగుదేమి
నేలయీనిన తెఱఁగున నోలి నెప్డుఁ
గడమి నెడయీక తిరుగు మెకంబు లడవి. 106

తే. చేలుఁ బోళ్లను బీళ్లను జేరి చొచ్చి
పైరుపచ్చలు మేసి యప్పాటఁ బోక
పల్లియలు సొచ్చి తోఁటలు పాడుచేసి
కావరంబునఁ గదుపులై గాసి చేయు. 107

క. ఏఁటికిఁ జెప్పఁగ సామీ
మీఁటినఁ జము రొలుకునట్టి మెగములు మిగులన్
గాటమ్ము లైనయమ్ములు
నాఁటక తిరుగాడుఁ బొలము లన్నియుఁ దామై. 108

వ. అని విన్నవించు చెంచులవిన్నపం బాలించి సంతసంబున వారికి నుడుగర లిచ్చి నేఁడు వేఁట యని వీటం జాటఁ బడవాళ్లం బంచి పేరోలగంబు విచ్చి కొలువువారల ననిచి ననుచుసంతసంబునఁ దననగరికిం జని తగుపనులు దీర్చి వేఁటకు నంగగు సింగారంబునం బొంగి చేరులు మొద లుగాఁ గలుగు నిద్దంబులగు వాయిదంబుల పెన్రవలి దవిలి నేలచెఱంగులయేనుంగులచెవులకుం జెవుడు గొలుపఁ బొఁజులు నడువం బుడమిం బొడము దుమ్మునం గ్రమ్ము చిమ్మ చీకట్లు నడిదంబులబెడిదంపుఁజాయలు విరియింపనొక్కవారు వంబు నెక్కి వెడలె నప్పుడు వేఁటకాండ్రు నాయితం బై.

తే. లేఁటివలలును మేటికుందేటివలలు
నెలుకవలలును సవదండవలలు దొడ్డి
వలలుఁ బందిటివలలును బలువు మకిల
వలలు మొదలుగఁ గలిగిన వలలు మఱియు. 110

క. ఉద్దవిడిఁ గవియుకుక్కలు
గద్దఱి సివ్వంగులిర్లుఁ గడునేచిన మే
లెద్దులు మొదలుగ వేఁటకు
దిద్దినయవి ప్రోఁగుఁడ్రాళ్లుఁ దెరచీరగముల్. 111

క. బలువైన వేసడంబులు
జలకట్టెలు నోరణములు సాళ్వంబులుఁ గి

ద్దులు మొదలుగఁ గలవిడిపేఁ
టలపులుఁగులు పదనుతో మిటారింపంగన్. 112

ఆ. కాఱుకోడి కౌఁజు కక్కెర పూరేడు
కేరజములు మఱియుఁ బేరుగలుగు
చింద మొదలుగాఁగఁ బొంది వేఁటకు మీఱు
పిట్టలెల్ల గూళ్లఁ బిట్టు చెలఁగ. 113

క. *మరితెరలుఁ జిక్కములు వం
కరబోనులుఁ బ్రాళ్లు నురులుఁ గాలురులును జే
గురుగండెలుఁ దలముళ్లుఁ
గరిచిలుకులు విండ్లులోనుగాఁ గొంచు వెసన్. 114

వ. వేఁటకాండ్రు కొలిచి నడువ సంతసంబునం గొంత దవ్వరిగి యంతట బలుమూఁకల మెకంబుల నిలుచునట్లుగా నేమించి, వేఁటకుం దగినపోఁజులతోఁ జని ముందట. 115

సీ. నింగి బీటలువాఱఁ బొంగు సింగంబుల
రవలిచే దెసలెల్లఁ జెవుడుపడఁగఁ
బోలసుదొబ్బల నుబ్బుపులుల పెన్బొబ్బలఁ
గడలియుఁ బలుమాఱుఁ గలఁగి పొరల
వీఁక నేనికమూఁక విఱుచు మ్రాఁకుల మ్రోఁత
పెటపెటల్ మలల నిట్టటుగఁ జేయ
మీఱుచు నేల్గాడు కాఱుపోతుల కొమ్ము
చప్పుళ్లఁ బులుఁగులు కుప్పఁగూల

తే. గొరగొరం జను పందుల ఘుర్ఘురంబు
బెడిదములఁ బుడమియు వడవడ వడంక

* ఈపద్య మొకప్రతిలో లేదు

నెప్పుడు నెడయాని చీఁకట్ల నివముగొనుచు
నొంటిఁ జొరరానియట్లుగా నుండె మఱియు. 116
తే. ప్రొద్దుచాయలు దూఱక పొళ్లుచేసి
యిసుము చల్లిన రాలక యిరులు గ్రమ్మి
నడుమఁగా రానియొక్క కారడవి నపుడు
కాంచి వెఱఁగందె నారాచకలువతేఁడు. 117
వ. ఇల్లు కాంచి వెఱఁగందుడెందంబున నయ్యడవిం గొంతద
వ్వరిగి ముందట. 118
సీ. అలరుకస్తురిఁ దీనె లలికి వాకిళ్ల చెం
తలవైచిపోయిన తట్టుపునుఁగు
గోడలు పూయంగ గుప్పు గ్రమ్మి గందంబున
మేదించినట్టి జవ్వాదియడుసు
నాడాడ సరిబేసు లాడి పోవిడిచిన
ముదురువెదుళ్లలో ముత్తియములు
బలుపు లేనికకొమ్ముటలవలపై ద్రోవఁ
దవిలించి కట్టిన సవరములును
తే. వంటకట్టెల కని తెచ్చి వాము లిడిన
యగరుమ్రాఁకులపై నిండ నాఱఁబెట్టు
కప్పురంపుటనంటులు గలిగి మెఱయు
నెఱకుపల్లియ లొకకొన్ని యెదుటఁగాంచి. 119
సీ. చెవుల కీతెల్లయుచ్చితకాయ లెంకేసి
పారుటాకులది కుప్పసమి దప్ప
అయ్యకుఁ గట్ట నెంతరఁటాకు గల్గెరా
యీపచ్చతాడిబి ళ్లెడదొక్కొ

ప్రేళ్లజుట్టిన వెట్టివేళ్లొకో చేతులఁ
బండుదీఁగెలవి గొప్పలు కడేలు
తలకు వేసీకలో తాల్చిరి యీలాగు
నీయచ్చుగురిజపే రెందుఁ గలిగె
తే. రాజు కాఁ డన్న కంబము రాయఁ డితని
వేసమును మేలు బాగెము నేసియుంట
నిపుడు గనుఁగొంటి మనిపల్కు నెఱుకువోరల
ముగుదమాటలు విని చాల నగుచు నలరి. 120
వ. చనుచున్నెడ నిచ్చోటు వేఁటకు వాటం బని వేఁటకాండ్రు
విన్నవించుమాట లాలించి వేఁట వెట్టు మని పుడమిఱేఁ
డానతిచ్చెవ. 121
చ. దురమున వాఁడువంపుగమి ద్రొక్కఁగ లేచిన దుమ్ము గ్రమ్మి
నన్, బురదయి యుండునాకడలిఁ బూనిక నేనిక మూఁక
రేసి వే,మఱు బుసకొట్టఁగా నెగయు మవ్వపుఁదుంపురు నీ
టిచేత రా, సిరిపయిఁ గూరిమిన్ మగుడఁ జెల్వుగనించిన
యాభగీరథా. 122
క. తెలివిం బుడమిం దగుక
ల్వలరాయా మైఁదనర్చు వలరాయ! కడుం
గలనైన వీఁ గెఱుంగక
కల నైన న్మెఱయు పెంపుగల ముక్కంటీ! 123
మత్తకోకిల. పోరులం దెగి నీదుమార్తురు ప్రొద్దు నెన్నడు
మొక్కటం, జేరి బల్విడిఁ దూఱి బంగరుచేలయు న్సిరితోడి
సిం,గారము న్నుడివాలుఁ జిందముఁ గల్గి సొంపుల మీఱు
చున్, రారు నేలుపుఁజాన లిండ్లకు రాసిరిందగు నేర్పరి. 124

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాలమంత్రప్రసాదలబ్ధసారస్వత సుక
విజనవర్ణనీయవచోవిభవ భావనామాత్యతనూభవ పొన్ని
కంటివంశ్య తెలగనార్యప్రణీతంబైన యయాతిచరిత్రం
బనునచ్చతెనుఁగుకబ్బంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము

క. సిరివంటి బడేబీబీ
సురిఁబోఁడికి వెన్నుఁ డనఁగ వెలయుచు మిగులన్
గరగరికలఁ దనరెడు రా
సిరులందు నమీనుఖాన చెలువములగమీ ! 1

వ. అటమీఁద తెఱంగు వినుండు. 2

సీ. కంబమయ్యరో మేలు గలిగించు నీకొక్క
గరుటాలమంతునిఁ గాను కిత్తుఁ
గాత్రేడ మెకములకదుపు రాఁజేయుమీ
జింక నొక్కటి నీకుఁ జేతి కిత్తు
మలలమ్మ వేఁటలో మాపాలఁ గల్గుమీ
సింగంపుఁగొదమఁ దెచ్చెదము నీకు
దుర్గమ్మ కాఱుపోతుల లోనుజేయుమీ
తొలిముద్దగా నిత్తు దుంత నొకటి
తే. యనుచుఁ దమవేలుపుల నెల్ల మును దలంచి
వేఁడుకొని మ్రొక్కి. వాకట్టుప్రేళ్లు గొనుచు

వలను లెస్సైన మిక్కిలి నలరుకొనుచు
వచ్చి యెలుకులు వేఁటాడఁ జొచ్చి రపుడు. 3

క. మునువడిన మెకముఁ గొని చని
కనుగ్రుడ్లు పెకల్చి నెత్తి గడిగి కటారిం
గొని తోఁక పొడిచి యొకఁ డా
ననఁగ సుకాళించె నయ్యయాతికిఁ గడఁకన్. 4

వ. అంత నెలుకులు కలుకుంబలుకులు చెలంగఁ బేర్చియార్చిన.

తే. తొలుత మ్రింగిన కొలనెలల్ సెలవులందుఁ
గడఁగి వెడలించు నెలదిండిగాము లనఁగఁ
గొమ్ము సందులు వెడలె ఘుర్ఘురము లడరఁ
బొదలలోనుండి యప్పు డార్పులకుఁ గాఁక. 6

క. పొద లట్లు వెడలు పందుల
కదుపులఁ బట్టెడలు దిగిచి కవియించిన బె
ట్టిద మైనజాగిలంబులు
చెదరక డాయంగఁ జూచి చెంచులు కడఁకన్. 7

క. వడి నుసికొలుపుటయును నిరు
గడల న్వెనువంకఁ జేరి కలవఁగఁ గినుకం
గుడియెడమఁ దిరుగు నెడమం
గుడిదిరుగుక్ సాగి పోక గుటగుట లడరన్. 8

ఉ. అంతట నొక్కచెంచు కడు నగ్గలికం జని పందిపోటుమై
చెంతకుఁ బోవఁ జూచుటయుఁ జిందఱఁ గొమ్ముల నెత్తఁ
బంది నిం,తింతలు చెక్కలై పడఁ బయిం బడి నొంచెఁ
బిడేన దానిక్రొ, వ్వంతయుఁ గాఱె కాఱె యచటాఱిక
నేతను దోఁగునట్లుగన్. 9

ఉ. కుక్కల నొంపఁ జూచి మఱికొందఱు కొన్నిటిఁ గొంగ
వాలునం, బ్రక్కల చించినం గడిసి పైఁబడి కొమ్ముల వారి
నంపఱం, జెక్కలు చేసినం గడలఁ జెంచులు వేజముదాళ్ల
బందులన్, ప్రక్కలువాపి వన్నిటిని వండఁగఁ జెండిన
మాఱ్కి నుండఁగన్. 10

చ. ఎదురుగఁ బేఁటవెట్టుకొని యెవ్వరిఁ జేరఁగ నీక నల్లడం, గడి
సిన కుక్కలం దునుమ గద్దఱిపంది నొకండు వెన్నుఁ జేయద
రక ముప్పిడిం బొడిచి యంటఁగఁ బట్టుచుఁ గోఱఁగొట్టిన,
న్మెదలఁగనీక తెచ్చినను మెచ్చులొసంగెను రాజు వానికిన్.

సీ. వేల్పుమన్నినికై వెఱచి పెన్బొదలలో
నొదుఁగుకాటుకకొండకొదమ లనఁగఁ
బ్రొద్దునకై లోఁగి పోయి సందుల డాఁగి
బెదరి వెడలు నిర్లపిల్ల లనఁగ
నచ తెల్లఁ దమచాయ నంటినట్లుగ నుండఁ
దిరుగులాడెడు నీలిటిన్నె లనఁగ
నడవిమున్నీరంచు నరుదెంచి పోలేక
పగాని త్రిమ్మరు మబ్బుకూన లనఁగఁ
తే. దావిగుబ్బలిదెస యేలుదేవ రలిగి
పుడమిఁజూపిన తనబంట్లపూఁప లనఁగఁ
జూడ మేనులు గరుజాల్పు చొప్పు గలుగు
నెలుఁగులను జూచి మది నుబ్బి యెఱుకు లెదిరి. 12

క. వడి నొక్కయెలుఁగు చెంచులఁ
గడచి తనుం బొడువ వచ్చుగద్దఱియెఱుకున్

మెడ వట్టికొన్నఁ గ్రిందను
బడి ముప్పిడి నతఁడు బోరఁ బగిలిచి నొంచెన్. 13

క. దానిఁ గని వచ్చి పైఁబడు
వానిని బల్లెములఁ గొంగవాలుల సురెలన్
మేనులు వ్రాలిచి పెంపున
ఱేనికి సంతసము చేసి ఱేసిరి కడఁకన్. 14

వ. అప్పు డొకకొందఱు. 15

ఉ. చెంగటఁ బాఱులేళ్లఁ గని చేతుల సన్నల నెడ్ల నిల్పి స్వి,వ్వాం
గులబండ్లు డించి తగ వానికిఁ గన్మఱుఁగు ద్దైరల్చి యా
ముంగలఁ బాఱఁ జూపుటయు ముచ్చుగ నాయుచుఁబోయి
చేరువం,జంగున దాఁటి పై కుఱికి చంపి కలంచెను వాని
నన్నిటిన్. 16

తే. పెంపుటిఱ్ఱులు కినుకలు పెనచి పోయి
కొమ్మునుచ్చులఁ దగిలించుకొన్న నరిగి
రాజు చూడంగఁ జెప్పంగరాని కడిమి
నీఁటియలఁ గ్రుమ్మి నొంచిరి లేఁటిమగల. 17

క. ఎద్దులు మఱుఁగులుగాఁ జని
గద్దరులై చేరు పెన్మెకంబుల నాలో
నుద్దవిడి నొంచి రలవున
నద్దిరయని యయ్యయాతి యబ్బురపడఁగన్. 18

క. మిడి బోనులఁ గాలుచ్చులఁ
బడఁదోలియుఁ బోఁగులోను పఱచియు లేళ్లన్
వడిగల జింకల నెల్లం
బొడిచిరి కడుఁ జెంచు లాఱుపులఁ జద లదరన్. 19

వ. అప్పుడు. 20

ఆ. పాడివేఁటఁ జూడఁ బద రెదు రాత్రేని
మది యెఱింగి తడవు మనిన వెలిచె
క్రౌఁజు కారుకోడి కక్కెర పూరేడు
చింద లున్న గూళ్లు చేరఁదెచ్చి. 21

క. ఎడఁ గలుగఁ బెట్టి తలుపు
ల్విడ నవి గావించు రవలి విని చని గూళ్లం
బడుపులుఁగుల నుసుఱులతోఁ
గడు వేడుకఁ దెచ్చి యొకఁడు కానుక చేసెన్. 22

తే. అపుడు నిడివేఁట యిడుమని యానతిచ్చు
రాజుముంగలికడకుఁ జేరంగవచ్చి
లగుడు సాళ్వంబు డేగ లోనుగను గల్గు
వేఁటపుల్గుల విడిచిన వింటి కెగసి. 23.

సీ. కొక్కెరపూరేడు గోఱువంక లావుక
పొన్నంగి కోవెల కన్న లేడి
బెళగువ్వ బాతులావిల మాసతప్పుడు
గాఁడు నెమలి పాలకాకి చిలుక
బలితపువెలిచె పావళము తీతువు చింద
కక్కెర యేట్రింత కారుకోడి
క్రౌఁజు బెగ్గురు నీరుకాకి కంకణమును
బొంగ బాబయగువ్వ వంగపండు
తే. మొదలుగాఁ గల్గువానిని మెదలనీక
కదిసి నున్గోళ్లకొనలను గుదిచి పట్టి

ప్రాపలుచుచు జేవురువికి నింపొదవఁజేసె
నెలమి నప్పుడు విడివేఁటపులుఁగులెల్ల. 24

తే. అంత నారాచవేలుపుహాళి యెఱిఁగి
కడిమితోడుత నవ్వేఁటకాండ్రు కడఁగి
పొడవులై యుండు తెఱలెత్తి పోఁగుదీర్చి
బలుమెకంబుల వలలందుఁ బడఁగ నార్చి. 25

క. పిడుగులచప్పుడువడుపునఁ
గడురొప్పెడు మెకపుగద్దికల కలుకకయే
కడలవెడలంగ నీయక
పొడువఁగ నారవలి నింగి బోరుకలంగెన్. 26

శా. రాజన్యుల్ బలుపైన వేఁటతమిచే రాగిల్లి కెంగేలిపై, నేజా
ద్రిప్పుచు లాగి వాగె బలిమిన్ దేయంచు నొక్కుమ్మడిం,
దేజీఁదోలిన ముందువెన్కరుగ కెంతే బీతు లోబ్రుంగి తా,
మేజాడం జనఁగా నెఱుంగ కొడిఁగెన్ హెచ్చై మెకంబు
ల్వేసన్. 27

వ. ఇట్లు గాలిం గేలిగొను నురవడి మెఱవడి గారవంపు వారు
వంబు నడలించి తెరలోనికిం గదలించి. 28

క. పొడిచిన నేజావెంటనె
వడిఁ బైకొని చొకళించి వచ్చినపులుల
న్నెడలెడలించెను బెడిదపు
టడిదంబున నేల గప్పినట్టుగ నుండున్. 29

క. ఆపగిది వ్రేసి యుడుగక
యేపున సింగిణికి నారి యెక్కించి వడిం

గోపుల బెబ్బులులం గని
తూపులకు న్వానినోళ్లు దొనలుగఁ జేసెన్. 30

మహాస్రగ్ధర. అనుకుంజూపు ల్ధగం దా మడుగులు పుడమిఁ
హత్తనీకేగు లేళ్లం, గని తేజీఁ దోలి యంటం గదుముచు
మెఱుఁగుల్ గ్రమ్ముచుండంగ మున్నే,సినతూపు ల్వేండి
యొంటం జెలఁగుచుఁ దునుకల్ చేసి చేనేర్పుమీఱం, దన
వాలుంగంటికన్నుల్ దలఁపుచు మదిలో దాఁచియున్నట్టి
కూర్మిన్. 31

స్రగ్ధర. తుండించె న్మన్నుఁబిళ్లం దునిమెఁ గణుదులం ద్రుంచెఁ
జివ్వంగిమూఁకం,జెండాడెం గొండగొర్లం జెలిగెనెలుఁగులం
జించెఁ గార్పోతుల న్మై,కండల్గాఁ జేసె నిర్లం గలఁచెఁ జిఱు
తలఁ గండ్రికల్ చేసె నేల, న్నిండించెఁ దుప్పులం బన్నిద
మున కొక్కటి న్లేకయుండంగ నచ్చోన్. 32

క. ఇటువలె వేఁటాడెడుతఱిఁ
దటుకున నొకయిఱ్ఱితెరలుదాఁటి వడిం జెం
గట నుఱుక నెఱుకదొరలా
ర్పుటయుఁ జేఁడలుక. దానివొప్పున నొంటిన్. 33

వ. చనం జన ముందట. 34

సీ. చల్లనితలఁపుటాబల్ల మీఁదటఁ జిల్ల
జీర్కులాడెడు వేల్పుఁజేడియలును
దమపాటఁ గరఁగు నిద్దపుటాలునీటనం
దఱునోలలాడు కిన్నరులగములు
గవులజేజేనప్పు కొండ్రతో వలరాచ
మచ్చికఁ బెరలాడు నచ్చరలును

బచ్చలగనులపైఁ బసిమి పచ్చికయంచు
వడి మేయవచ్చిన పుడుకుఁబసులుఁ

తే. కెంపునెలవులుగాంచి యుంకించి తమ్మి
కొలఁకు లని వచ్చి కాకున్నఁ గలఁగి యపుడు
మగుడ నేఁగెడు నంచలఁ దగిలిపట్టి
మెలఁగు తెఱగంటి కొమిరెలుఁ గలిగి మఱియు. 35

సీ. జెట్టుగా నడివంకఁ జుట్టివచ్చిన మబ్బు
వెలయు నేనికతోలు వలువ గాఁగఁ
పైనుండి క్రిందికిఁ బర్వ జేగుఱుటేఱు
లొడల ప్రేలెడు పల్ల జడలుగాఁగ
నెత్తంబుక్రిందటి నెత్తమ్మి కెంపుటా
గనిపెంపు వేలిమికన్ను గాఁగ
ననయంబుఁ దొరఁగి వేరినమంచు వెన్నెలల్
చిలికెడునెమ్మేని తెలుపుగాఁగ

తే. నెపుడుఁ బాయకయున్న మిన్నేఱు దనరఁ
జెర్మిగొండలఱేఁడను పేరుమెఱయ
వేల్పుమలవింటిదేవర పొల్పుదాల్చు
జన్నపుందిండివిడిమట్టు చలువగట్టు. 36

ఉ. మించినయాముటేనుఁగుల మీఁదికిఁ జెంగున దాఁటి యా
దలల్, చించిన గోళ్లలోఁ దవిలి చిందిన ముత్తెములెల్లఁ
జట్లపై, మంచునఁ జేరి దాకొనిన మాటికి నమ్ములఁ ద్రవ్వి
త్రవ్వి య,చ్చెంచునెలంత లేఱుదురు సింగపుఁజాడ లెఱింగి
యచ్చటన్. 37

క. వలిగాలి నెలుకుబిడ్డలు
నెలవులకడ కెంపుఱాలు నిష్పక లనుచుం
జలిగ్రాఁగఁగ వత్తురు త
ల్లులచంకలు డిగ్గి నిచ్చలుం దగ నచటన్. 38

ఉ. విన్నున నేరుఱామరలవిందుకిలాతపు నీడ లెప్పుడన్
వెన్నెలరాచఱాలఁగని వెళ్లక నీళ్లమునింగి యున్న వీ
మన్ను లటంచుఁ జెంచెతలు మాటికి నమ్ములనేసి నాటమిన్
మిన్నక సిగ్గునం గదలి మెల్లనఁబోవుదు రిండ్లపట్లకున్. 39

వ. మఱియు జూపఱ మరులుగొలుపుచు మరునియురులసరులై యిరులుకొను కఱకుఁజూఱుకుఁజూపుల కోపులవలపులు గొలుపు నెఱుకుటెఱుకుగుబ్బెతల విప్పఁగప్పులగొప్పలయొప్పులు గని తెమలి నెమలిపించంబు లనుచు వెఱచి పఱచి యందపు గందపుమ్రాఁకులమోకలఁ బెట్టుఁ జుట్టుకొను చిలువలతలల మినుకులకునుకు లగుమానికంబుల రంజిలు కెంజాయ చిగురని పొగరున నెగిరి వచ్చు కోయిలలును వడివడి మీఁది కడ నడరుచు బీరపుఁగుప్పలై తిప్పలకుం గొప్పలగు దుప్పలకుం గాక బెగ్గిలి నేలకు డిగుపెంజిలువలుం బోలె మలల చఱుల మలకలై జాఱుసెలయేఱులును జలువనెలవు లగు కలువరాచఱాచలువపలపైవలపుతోఁ బడుకొలఁకుల కెలఁకులం దగు మొగిలు తెర యొరలమఱుంగునం గరంగుచు మగువల బిగువుంగవుంగిళ్లఁ జొక్కు జక్కవలపెక్కువలును మురువులై సింగంపు జంగిలి కివవులై విరువులగు నరవలం గరువలిమేపుడుదొరపడగలపై నిగుడు సొంపు లగ కెంపుల రంగులు తొంగలించి మీఁదికిం బచరించె నన

యయా 3—4

మించు తలిరుద్రాఁకులునుం గలుగు నగ్గుబ్బలి సోయగంపు
టుబ్బునకు మై నిబ్బరికింప నబ్బురపడి యబ్బలియుండు
తనలోన. 40

మత్తకోకిల. నీటి పుట్టుగుపట్టి యెన్నఁడు నెమ్మిఁ గానఁగ లేని
యమ్మేటివేలుపు రాయఁ డామరు మేపుకందొర మామగా
నేటి నీటుతపంబు సేసెనొ యీవడంకువ లంచుఁ దా
మాటికిం గొనియాడుచుం జని మన్నుత్తేఁ డటముందటన్.

సీ. ఉబ్బు బుగ్గలు గబ్బిగుబ్బలు గాఁగ బి
త్తర మైన తరగలు తరులు గాఁగ
జాలగు తొగలు ముత్యాలపేరులు గాఁగ
మురువగు వెలిదమ్మి మోము గాఁగ
దోరంపుఁదామరతూండ్లు చేతులు గాఁగ
నలతేఁటిచాల్పు నూగారు గాఁగఁ
బలులోఁతుసుడియె పొక్కిలి గాఁగ మిక్కిలి
కొమరైన చిందంబు కుతిక గాఁగఁ
తే. గప్పు గల నాఁచు గొప్పైన కొప్పు గాఁగ
మేఁతలిడు నంచ లిరువంక మూతి గఱవ
రాణ దిలకించు పూఁదీగె వీణెగాఁగఁ
బలుకు చెలనాఁగయును బోలె నలరి మఱియు. 42

సీ. ఇసుమునఁ గావించి యెఱఁది జాబిలితాల్పుఁ
దగఁ గొల్చు నజ్జడదారితుటుము
గాలి యోగిరముగాఁగను నీటిలోనఁ ద
బము లొనర్చెడు నిరాబారిగములు

ద్వితీయాశ్వాసము

నేచవు ల్మను మాని లోఁగూపుగా మిన్కు
కడలఁ దోఁచు వెలుఁగుఁ గాంచువారుఁ
గ్రుంకి యానీటి కెలంకు లందును వన్నె
మ్రుగ్గువెట్టెడు వేల్పు ముద్దియలును
తే. బసిఁడి వేఁడెడువారికి నొసఁగ వచ్చి
దరుల నిల్చిన జేజేలదొరలుఁ గడల
నడవిపనుపులు మెదిచి పై నలఁదు తబిసి
కన్నియలపిండు నెంతయుఁ గలుగుదాని.
సీ. తులకించు వేలుపుదొరలకేళాకూళి
పసిఁడి కెందమ్ముల పంటచేను
జొట్టు నట్టువ తేజిజోడుఁ గాంచిన దంట
సగరు లేగిననాఁటి ముగితిత్రోవ
బెడిదంపుజడదారితోడఁ దూఁటెనవలంతి
నలువవారువములు చెలఁగుచోటు
జగములు మూఁటిపైఁ జంగ జాఁచినతాఁగ
నుడుగుల చెలిమామయుడుగుఁ జెమరు
తే. సరగఁ దనుఁ జూచు వారి కెవ్వరికి నైన
మలబిడారును మలకల నలరుపేరు
బంట తేరును వేలిమికంటి తీరు
నొసఁగుప్రోడయునై చాల నొనరుదాని.
'. రంగుగఁ జూపఱకోర్కు లొ
సంగ౯ దోసంబు లడఁపఁ జను దెంచిన యా
గంగం గని మై యొల్లను
బొంగం దగ మ్రొక్కె రాచపుట్టువు మదిలోన్.

సరసిజవృత్తము. కప్పఁగఁ దోలుం గొప్పునఁ జాలుం గనువిన్న
కులనొడికము లగుసరులుం, దిప్ప బిడారుం ద్రిప్పసి తేఱ
దిరముగఁ జదువులు చెలిపెడి తెలెయుం, గప్పగుతూపుఁ
గొప్పగురూపుం గడలిని దరునఁగఁ గలిగిన పుప్వూం, దప్పక
యిచ్చు న్నొప్పుగ మెచ్చుం దనునటు పొడఁగనఁదడ వెవ్వరికిన్.

వ. అని యమ్మున్నీటిరాణిచెన్ను మాటికిం గొనియాడుచు
గొంతద వ్వరిగి యచ్చట. 47

తోదకము. మావులఁ జిన్నలు మాదిపలంబుల్
క్రోవులుఁ బొన్నలు గోఁగులు నిమ్మల్
మోవులు రోవులు మోదుగు లొద్దుల్
రావులు నిప్పలు రాణ దలిర్పన్. 48

సీ. మదిఁ గూర్మ్ము లుప్పొంగ మొదవు బాలెంతల
పురుడోము ముదుసలిపులులకదుపు
బలుదాదులగుచు బెబ్బులిబిడ్డలను నిచ్చ
విసువక పెంచు నాఁ బసులపదువు
లేలమి ముంగిసపిల్ల లెండ దాఁకకయుండఁ
బడగ లడ్డముపట్టు పాఁపగములు
నెలికపూపల వీఁపు లెక్కించుకొని సారె
నలరించు జంగుపిల్లులతుటుములుఁ

తే. జేరి సింగపుఁ * బిల్లల చెమటలాఱ
జెవ్వుల విసరెడు నేనిక చేడియలును
గొరు లామున నొడ లెఱుంగమిని జూచి
మేఁత లందిచ్చు లెఱనోటిమెకము లడరు. 49

* కొదమల- పాఠాంతరము.

సీ. ఆఱఁగట్టిన కావిచీరలకెంజాయ
చిగురుజొంపంబుల చెన్నుఁ బెంప
నొలి నిచ్చలుఁజేయు వేలిమి పొగలు తు
మ్మెదదిమ్ములకు రంగు లొదవఁజేయఁ
దులకించు మూఁడవ తొలిపల్కు రవలి కో
పెలకూఁతలకు నొక్కవింత నెఱప
ముంగిళ్ల బాసవా ల్ముద్దియ లిడినమ్రు
గ్గులు పువ్వులకు నిండుతెలివి నింపఁ
తే. గలుగుమ్రాఁకులు జన్నంపుఁగంబములును
పడఁబడంగను దగు నొక్కతబిసితోఁటఁ
గాంచి యబ్బురపడి కోర్కిగడలు కొనఁగ
రాచవేలుపుతేఁడు చేరంగ వచ్చె. 50

సీ. పటికంపుముఁరువులు పాఁపకొమ్మ లటంచుఁ
జిలువలతేండ్లు చేతులఁ బెనంగ
జడలలో నిండ గూండ్లిడినపుల్గులమ్రోఁత
చెలఁగుచు నల్గడల్ చెవుడు పఱుప
గమిగూడి నరపగడ్డము పట్టి వ్రేలుచుఁ
జింకిలీకంబులు చేరియుఱుక
బెట్టుగా మైనిండఁ బెట్టిన చెదలకై
గొఱవంక లెప్పుడు గోళ్లఁ ద్రవ్వఁ
తే. బ్రాఁతచదువులతువల నేర్పడినమెఱుఁగు
మదిని గనుఁగొంచుఁ దా వెలి మఱచి కడిఁది
దబము గావించు జాబాలిదండ కరిగి
ముందఱికి నేగి సాఁగిలి మ్రొక్కుటయును. 51

వ. అప్పు డాచప్పు డాలించి. 52

తే. అల్లనల్లన కనువిచ్చి యతనిమేని
సోయగంబును బీరంబు చొప్పు మురువుఁ
దడవుగాఁ జూచి మదిని సంతసము గ్రమ్మ
నపుడు జడదారిరాయఁ డిట్లనుచుఁ బలికె. 53

క. అన్నా నీపే రెవ్వరు
నిన్నుం గనుఁగొన్న నహుషునిం జూచిన య
ట్లున్నది యారావేలుపు
గన్న కొమారుఁడవె నీదుకైవడి దోఁచెన్. 54

చ. అనవిని రాచవేల్పు దొర యాయనఁ గన్గొని కూర్మి నెమ్మదిం
బెనఁగొన నయ్య నే నహుషుబిడ్డఁడఁ బేరు యయాతి
వేటకో, పున సవరించినం దెరలు బోనులు గైకొన కొక్క
యిట్టి వచ్చినఁ జనుదెంచినాఁడ నది చేపడునో యను హాళి
తోడుతన్. 55

వ. అనవుడుఁ జేరువం దగినయెడం బుడమితేనిం గూర్చుండ
నేమించి గారవించి యి ట్లనియె. 56

క. రక్కసులు వేడబంబుల
మిక్కిలి నాముకొని కొట్టుమిట్టాడంగా
నక్కట యొకమెకమునకై
యిక్కానలనొంటిఁ దిరుగు టిది తగ వగునే. 57

క. మును సోకరక్కసి మెకమై
తన ముందటఁ గేగుదేర దాని వెనుకఁ దాఁ
జనుదెంచి కాదె రాముఁడు
ననువేదుచు మోసపోయి యలజడి పడియెన్. 58

ఉ. నావుడు నయ్యయాతి మదినాటిన ప్రేముడి ముజ్జగంబులం
బ్రోవఁగఁ గావ బీరమునఁ బొల్పగు రాముఁడు నట్టిబూ
మెచ్చే, నేవగ మోసపోయె నతఁడేమిటఁ దాఁగడ తేతె
నాకు నో, దేవర యానతీవలయుఁ దేటపడ న్విన వేడుక
య్యెడున్. 59

వ. అని యడుగుటయును. 60

జాబాలి రామాయణకథ యయాతికిఁ జెప్పుట

చ. అలరఁ బులస్త్యముద్దుకొడుకై తగు విశ్రవసుండు రావణుం
బెలు చగుకుంభకర్ణుని విభీషణుఁ గాంచిన వారు మీఱిచే
బలువునఁ నెల్లెడ గ్గెలిచి పైఁడిదొరం దెగి పాఱఁ ద్రోలి ని
చ్చలమునఁ దావిగట్టుకడ సంద్రములోపలిదీవి యేలుచున్.

క. ఎనలేనికడిమి పెంపున
ననిమీఱిన యింద్రజిత్తు నతికాయుని న
క్షునిఁ ద్రిశిరుఁ గాంచె రావణుఁ
డనయంబును జగము లెల్ల నలజడిఁ జెందన్. 62

శా. ఇట్టట్టెందును బోవరాక వగతో నెల్లప్పుడు న్వేలుపుల్
వెట్టిం గొట్టముసేయ మత్తిలి వడి న్విన్నేటితాల్పున్నయా
గట్టుఁ బిట్టుపెకల్చి రావణుఁ డనంగా మీఱి రాకాసి పెం
బట్టంబేలె నతండు తమ్ముగవ యొప్పట్లం దనుం గొల్వఁగన్.

వ. ఇట్లెందును నెదురులేక యతండు లెక్కకు మిక్కిలి యగు
రక్కసిమూఁకల ప్రేఁకంబులతో జగంబులు వగలం బొగుల
నెట్టికొని కుతిలపెట్టుచు నొక్కనాఁడు. 64

క. అలవోకయుఁ బలె జేజే
నెలవుపయిఁ ధాడివెట్టునిగఁ దనబంట్లం

విలసించి సొంపుసెంపున
జెలఁగుచుఁ బయనంపుఁ దమకు జేయించుటయున్. 65

శా. రాలెం జుక్కలు గుబ్బలుల్ వ్రాగిలె సంభ్రంబు ల్గలంగె న్వడి
న్వ్రేలం గుస్తరిపారిపోల్కిఁ దిరిగెన్ బ్రీలెన్ దెస ల్భీతుచే
దూలె న్వ్రేలుపుటొంకి పాఁపనెలవుం దోఁత్రో వెతంబొంచె వే
జాలిం జెందిరి వేఁకిఁ బంటివొరయుక్ సైరింప కావెన్నుఁడున్.

వ. ఇట్లు తమకు సేయించి కడిమిరక్కసుల పెక్కువల బెడిదం
పునడకం బుడమి ద్రొక్కనలఁ గదలి చని వెండికొండకెలం
కుల మొనలు విడియించె నప్పుడు. 67

— సూర్యాస్తమయవర్ణనము —

తే. పరగ మిన్న నుకస్తురి పంజకోలిమి
బెట్టుగాఁ గాల్చి బంగారుచుట్టువాలు
పదనువెట్టఁగఁ గొనిపోయి పట్టలేక
విడిచె ననఁ బ్రొద్దు పడమటికడలి మునిఁగె. 68

క. కడకడలి వేఁడివెలుఁ గను
జడదారి వడి స్నానంగఁ జని జేగుఱుప
చ్చడ మాఱడఁగట్టెఁ దరి ననఁ
బడమట నెఱసంజ నిండె బలుపుగ మఱియున్. 69

సీ. పూనికఁ దగునీటి తేనిపసిండియు
స్పరిగె వాకిటి తోఁపు తెర యనంగఁ
గ్రుంకు మెట్టునవేల్పుఁ గొస్మ లాడుచుఁ జల్లఁ
దులకించు చెంబ్రపు దుమ్మనంగఁ
గడుసొంపుచే నొప్పు పడమటిమలమీఁది
చెఱులందుఁ గెంపులచాయ లనఁగఁ

దమినాడు తెఱగంటికొమరులు గావింపఁ
బొలుపొందు పగడంపుఁబలుక యనఁగఁ
తే. బ్రొద్దువాసినవంత లోఁ బొడముచుండ
ముఱుఁగు కెంపష్మిరేకులమూఁక యనఁగ
విరియుచెందొవననలకు వెన్నపెట్టి
నిండె నెఱసంజ కన్నులపండు వగుచు. 70

వ. అప్పుడు. 71

సీ. నింగిపేరింటి మున్నీటిలో నప్పుడ
పొడమిన బెడిదంపుబుగ్గ లనఁగ
నాకసం బను మ్రానియందు నొక్కుమ్మడిఁ
బూఁచిన తెలిచాయపువ్వు లనఁగ
మిన్ననుకొలనిలో మెఱుఁగెక్కి విరియుచుఁ
జిగినుల్లసిల్లెడు తొగ లనంగఁ
జడ లను నల్లపచ్చడముపైఁ బచరింపఁ
దిలకించు నాణెముత్తెము లనంగఁ
తే. గదిసి వలరాచమేపుడుఁగంటివేల్పు
జడలలోనుండి వడియుచుఁ గడితపడిన
తేటవేలుపుటేటి పెన్నీటిబొట్టు
లనఁగఁ జుక్కలు గనుపట్టె నలరుఁదెలివి. 72

చ. తలఁప ననుంగులైన యలతమ్ములలోపల డాఁగెఁగాక తా
వెలి కెట కేగఁగాఁ గలఁడు వేఁడివెలుం గని పేర్చి యార్చు
చున్, సిలుఁగులఁ బెట్టఁగా వెదకు చీఁకటి సోఁకుడు పిల్ల
లో యనం, గొలఁకులఁ ద్రిమ్మరం దొడఁగెఁ గూర్కక
మ్రోయుచు గండుఁదుమ్మెదల్. 73

క. తమ్ములు మొగిడించిరఁ దమ
కొమ్మలలోఁ జిక్కి నిక్కి కూరిమిఁ జుట్టుం
ద్రిమ్మరు మగతుమ్మెద లా
నెమ్మది వగ గాకయున్నె నెలఁతలఁ బాయన్. 74

క. ఇరులు బలియుచును వలకుల్
కరమరుదై కరుడుకట్టి కదిసినకరణిం
బరఁగఁగఁ దోఁచుడుఁ గాటుక
కరవటముంబోలె నిజ్జగంబు దనర్చెన్. 75

తే. పూని పదిరెండుప్రొద్దులుఁ బొడిచెనేని
యిందులోఁ గానవచ్చునె యించుకైన
ననఁగఁ గలిగిన వన్నియ లలమి తనదు
రూపుగా మీఱి చీఁకటి యేపు చూపె. 76

తే. తనకుఁ బగయగు ప్రొద్దున వెనకి కనక
కనలు చీఁకటికక్కసికన్నులందుఁ
దొరుఁగు కణకణమను నిప్పుతునుక లనఁగఁ
బొలిచె నెడనెడ మిణుఁగుఱుఁబుర్వు లంత. 77

క. వెలిచాయ దోఁచెఁ దూరుపు
వలనం దగఁ దమ్మివిరులు వాతులమూయన్
నెలమూలన వెలవెల నగు
తొలుకడ యను నెలఁత మొగము తోరపుబిగిగాన్. 78

క. కర మలరెఁ దూర్పుమలఁ
జందురుఁ డాదట సిన్నసోఁకుఁ దునుముటకై వే
గిర మాకసంపుఁగఱిదే
వల పంపిన కెంపుఁజుట్టువాలుం బోలెన్. 79

తే. వీణె యక్కున హత్తించి విన్నునాఁగ
వఱలు వెన్నుని గొలువంగ వచ్చు చివ్వ
కూటితబిసియు బలెఁ గందు గొనబుమీఱఁ
జందురుం డల్లనల్లనఁ జదలఁ బ్రాఁకె. 80

క. ఆతఱి వెన్నెలదగు మ
జ్జా! తా జాబిల్లి వెజ్జు జనమున కెల్లన్
రాతిరి సోఁకిన చీకటి
బూతము విడువంగఁ జల్లు*బూతియుఁ బోలెన్. 81

సీ. †వేల్పురాయఁడు దన వెలిమావుఁ దెలిగారు
నీగిమాఁకులఁగాన కెదఁ గలంగఁ
గఱిమేనిదొర పాలకడలిఁ జిల్వలఱేనిఁ
దెలిదీవిఁ గనలేక తిరుగుచుండ
ముక్కంటి వలిగట్టు నిక్కమెట్టును నాల
పోతుఁ గానక చాల బీతుకుడవ
నలుమొగంబులమేటి పలుకుఁదొయ్యలి నంచ
వెలిమేనికొడుకును వెదకఁబోవ
తే. నన్ని రంగులు తనరంగులై తలిర్ప
నిగిడి తెలిచాయ వెల్లిస్సై నిండె ననఁగ
నిక్క జగముల నెల్లను బిక్కటిల్లి
నిలిచి పొంగుచుఁ బండువెన్నెల దనర్చె. 82

వ. అప్పుడు. 83

---

* బూతి యనంగన్ — పా.

† ఈపద్యములో "మహారాజ శ్రీమాన్ జగతి యశసా తే ధవళితే" అను శ్లోకమునభిప్రాయము నిమిడ్చెను.

సీ. అనుకువెన్నెలఁ దాల్చి తుఁవి సేవెలుచేసి
వెన్నెలపాఁపు జున్నొనర్చి
గట్టివెన్నెల పిండిగొట్టి వెన్నెలవెన్న
గలయ వెన్నప్పాలుగా నమర్చి
గడితంపువెన్నెల గండ్రికల్ పిగరిగాఁ
నియ్యవెన్నెలలోనఁ దెచ్చిపెట్టి
మొదలి వెన్నెల చక్కెరకి జోక్కు వెన్నెలఁ
బూనికనాళీలుగాను గూర్చి
తే. పండువెన్నెల యను పెంపిన్లైకములఁ
జెలఁగి యిట్లాంట్ర సడ్డింపఁ జెలులు దాము
వేడుకలు మీఱ బువ్వంపుఁగూడుఁ గుడిచి
పొదలు తమితోడ వెన్నెలపుంఁగు లమరె. 84
వ. అప్పుడు. 85
క. బలు వెన్నెలైనవి గూర్పఁగఁ
బొలి పోవని లేఁతపాయపుం బొగరులతోఁ
వలిమము లెక్కొడి వెన్నెల
పులుఁగులఁ గని తనదుమదిని బొదలు విరాళిన్. 86
వ. వలరాజు పూఁదూపుల కులికి వేలంబు వెలికిం జని
రావణుండు ప్రిమ్మరున్నట్టియెడ. 87

రావణుఁడు రంభను గాంచుట

సీ. కస్తూరి మొదలుగాఁ గలపంబు చేసిన
గందంబు నునుపూఁతగాఁగఁ బూని
వెన్నెలపోరవంటి వెలిపట్టు వలిపంబు
జిలుఁగుఁబావడ మీఁద నలవరించి

వేలుడుగాఁ దీర్చి కీలుగంటునఁ గ్రొత్త
చనుపకంబుల సరుల్ పెనఁచిచుట్టి
పసిమి నుప్పొంగు మట్టసపుసొమ్ముఁతోడ
నాణెము త్తైపుఁ బేరు లనువుపఱచి
తే. యందియలమ్రోఁత చెవులకు విందుసేయఁ
జదలనెకసక్కెమాడెడు సన్న గాసు
బిగువుఁజన్నులవ్రేఁగున బెగడు గుడువ
మరుఁడు దోడుగఁ జనుదెంచు మగువఁ గాంచి. 81
తే. వడివడిం జని యాతఁడో వాలుగంటి
నీదుపే రేమి యెవ్వఁడు నీదుమగఁడు
పూని కొందారిమాందారి ప్రొద్దుకడను
నెందుఁ బోయెదు తలితండ్రు లెవ్వ రనిన. 82
ఉ. రక్కసిరాయ! యే వినుము రంభను మిక్కిలి నన్నుక త్తైనై
జక్కులతేనిపట్టికిని జవ్వన మంతయు జన్నె గట్టి రే
యొక్కతె నుండలే కతని యొద్దికిఁ బోవుచునున్న దాన నె
నక్కడలిం దగం గలుగు టందఱు విన్నదె చెప్ప నేఁటికిన్.
క. తడవయ్యె నాకుఁ బోవలె
విడవయ్య తలంపు లూరుల వెలయాండ్రపయిం
బడిపట్టఁ దగవుగా దిది
సడినేగియు వచ్చు వేల్పుసామికి నైనన్. 91
తే. అనుఁడు రక్కసిరాయఁ డోయతివ జగము
లన్నియును బంపు సేయంగ నున్న నన్ను
రావణునిగా నెఱుంగవో నీవు తమిని
నెఱేఁగి తేనియుఁ బలుకుదే యిత్తెఱఁగున. 92

క. సిరి నా మోఁకా లొడ్డిన
కరణిం బైకొనుచు నేన కదియఁగ నపు నీ
వెరవుగ విడనాడుచు నొక
తిరిపెపుఁజెలిపట్టిఁ జేరఁ దివిరెద వేమీ. 93

వ. అని పలికి తలంపు నిలుపనోపక పయింబడం దమకించు నతని
తలం కెఱింగి రక్కసునకు కవి యిట్లనియె. 94

ఉ. కోడిగ మేటికయ్య నలకూబరుఁ డంటినవానఁ గాన నేఁ
గోడల నీకు నావుడుఁను గొంచక యాతఁడు కూర్మిహెచ్చఁగాఁ
జేడియ యేటిమాటలివి చెల్లునటే వెలయాలి కిచ్చుటం
బాడియు వావియుంగల దెపల్కకుమట్లనుగాక వెండియున్.

క. వెలయాలుఁ జెఱువుఁ దెరువుం
జలిపందిరి యొకరిసొమ్మె సమకూర్చి మదిం
దలపోసి చూచి తెలిసినఁ
దలిరాకుంబోఁడి యింకఁ దరితీపేలా. 96

వ. అని పలికి. 97

తే. బలిమిఁ బైఁబడి వలరాచపని యొనర్చి
విడిచి రక్కసివోర వోయె వేలమునకుఁ
వస్త్రకంబియు నాతఁడు తగవుదొఱఁగి
తన్నుఁజేసినచేతకుఁ బలఁకుమదిని. 93

సీ. బలిమితో విగ్గరఁ బడినోళ్ల నానఁగా
సొంపఱు జిగిమోవి కెంపుతోడఁ
సెలగచేతుల గోళ్లఁ జీర నెత్తుటఁ దోఁగి
నజ్జునజ్జయినచన్నులలతోడఁ

గదిసి మై కందంగఁ గౌఁగిట బిగియింపఁ
జొక్కి_ళ్లువోయిన సొమ్ముతోడ
మొనసిన తమిఁ బోఁకముడి దివ్వఁ బెనఁగఁగాఁ
జినిఁగిన నుంజల్వచేలతోడ
తే. నోపి కెలుఁగక తనలావు చూపి కలయ
బడలి యదవద యైయున్న యొడలితోడఁ
గాఁక నీడ్చిన విడిన కీల్గంటుతోడ
వచ్చె నలకూబరుం డున్న వలని కతివ. 99
క. వచ్చి తనయడుగులం బడి
యచ్చరపూఁబోఁడి వానికంతయుఁ జెప్పన్
హెచ్చుగుచుఁ గినుక మదిలోఁ
బిచ్చిల నప్పసిఁడిజేనిబిడ్డఁడు గడిమిన్. 100
క. ఇదిమొదలుగాఁగ బలిమిన్
ముదితలఁ దాఁబట్టెనేని ముదితలలువడిన్
బది వగిలి పోలియుఁ గా కని
యదరుచు రావణునిఁగూర్చి యలుకం బలికెన్. 101
వ. అంత. 102
చ. పొదలెడునట్టి చుక్క_లనుపువ్వులు చాల విదుర్వ నొప్పున
చ్చదలను సజ్జ రే యనెడుచానయుఁ దాఁ దెలిరంగుగంద
మొ,ప్పిదముగఁ జిట్లఁగాఁ బెనఁగె చెట్టగు నాయలంతం
గలంగుచున్, నిదురకుఁ బోలెఁ గ్రుంకుమలనెత్తము చేరెను
జందురుం డొఁగిన్. 103
క. తెగి యపుడ నిగిడి మగుడం
జిగిరించిన పగటివేరిచెట్టును బోలెం

దగదగ మనియెడు కెంపనఁ
దగి పంజ దనర్చె మిగులఁ బార్కొను తెలివిన్.

సీ. అరయ వెన్నుఁడె దేవ దని వేల్పుగమి చాటఁ ।
గా నెత్తుపైఁడి జేగంట యనఁగఁ
దొలుకడ కడలిలోఁ దిలకించు సిరిగేస్తు
నక్కునఁ దగు నీటియిక్క యనఁగఁ
జేజేలరాయని తేజీతలాట మై
పరఁగెడు పికిలిపూబంతి యనఁగఁ
దూరుపునాఁడేలుదొరపట్టి నీటుతోఁ
గేలఁబూనిన కెంపుగేడె మనఁగ

తే. నిట్టపు ట్టగు గట్రేని నెట్టెమునను
సొంపుచేనొప్పు తామరకెం పనంగ
మొదలిమువ్వురతేజు పెచ్చుద్ద మైన
ప్రొద్దుకెంజాయ నెంతయుఁ బొడమి యొప్పె.

వ. అట్టియెడ రావణుండు.

సీ. చని యింగలము వేఁడి చల్లార్చి యల్కతో
జమునిబీరంబెల్లఁ జక్కఁబెట్టి
కొలముపాఁగెమున నప్పొలసుదిండిని నిల్పి
తెగి నీటిఱేని పెం పిగుఱఁజేసి
గాడుపు నెందేని కదలిపోఁ దూలించి
యలక నేలెడువాని కలిమినాఁచి
తివిరి జాబిలితాల్పుఁ దిరిపంబు గావించి
వేల్పు రాయనిసొంపు ప్రీల గెల్చి

తే. బలువుచే వారినెలవులు పాడుచేసి
చెలఁగి జేజేలకొమ్మలఁ జెఱలువట్టి
కలన నెదిరింప నెవ్వరిఁ గాన కపుడు
కదలెఁ దనదీవి కలరి రక్కసులఱేఁడు. 107

క. ఈకరణిం బదిమొగముల
రాకాసి యొనర్చినట్టి రాయిడిచేతం
జీకాకగుచును వేలుపు
లాకటిదేవరకు నుడువ నరుగుచు నెదుటన్. 108

సీ. కరువలి నెగయు తుంపరుల ముమ్మర మెల్లఁ
గ్రమ్మెడు పుప్పొళ్ల దుమ్ముగాఁగ
గరము పై గదలెడు తరగల మొత్తముల్
సమకొన్న కొమ్మలగములు గాఁగఁ
దనలోన నెలమిని దరిఁజేరి యున్నము
త్యాలెల్లఁ దెలిచాయపూలు గాఁగ
గొప్పలై వెన్నెలకుప్పలో యననొప్పు
బలితంపునురుఁగులు పండ్లుగాఁగ

తే. జాలుకొను తెల్లరంగునఁ జాగమునను
జెలువుమీఱుచు వేలుపుఁజెట్టు వోలెఁ
బరఁగి యెంతయు నుప్పొంగుపాలకడలిఁ
జేరి పలుమాఱు మది సంతసిలుచునుండు. 109

సీ. జగములు గలిగింపఁజాలునల్వకుఁ బుట్టి
నిమ్మైన పొక్కిలితమ్మివానిఁ
దొలుకారుమొగులుపై నలరుమించినమేనఁ
గడునొప్పు పసిఁడిపచ్చడమువానిఁ

గలిసి దేవేరి నక్కలికితోఁ బుట్టిన
కెంపు నక్కునఁ దాల్చుసొంపువానిఁ
గొలువవచ్చిన ప్రొద్దు నెలయు నాఁ జేదోయిఁ
జుట్టల్గుఁ జిందంబు సొగయువాని
తే. నాలి గన్నయ్యఁ దనయంపకోలముల్కిఁ
గట్టకడనొంచి మించినకడిమివానిఁ
బ్రాఁతచదువులతుదల నేర్పడుచు నొప్పు
నడక గలవానిఁ దమబారి నడఁచువాని. 110

చ. చిలువలఱేనిమై యనెడుసెజ్జను మించినమంచుగొండ పై,
నలి బొలుపొందు కాన్పొగులు నాఁ దగు చామనమేని
నిద్దపుం, జెలువున మీఱు కుందనపుఁజేల మెఱుంగున
నొప్పువెన్నునిం, గలుములచానగేస్తుఁ గని కన్నులనీ రొలు
కంగ మ్రొక్కుచున్. 111

వ. పలుదెఱంగులం బొగడి పగలు మిగుల నొగిలి పొగులుచు
నెలుంగు రాలుపడ వేలుపు లి ట్లనిరి. 112

ఉ. కంటికి ఱెప్పచందమునఁ గైకొని దేవర ప్రోవ నిన్నినా,
ళ్లుంటిమి గాక మీఁదుమది నొప్పరికించిన నొక్కపూఁట
యున్, మంటిమె యొండుచోటు మఱిమాకును గల్గునొ
చూచి మాసిరుల్, గెంటక యుండఁ గావు మదిఁ గీల్కొ
నుప్రేముడి మమ్ము నందఱున్. 113

సీ. తునిసి కూఁకటివేళ్లకును బెల్లగిల్లఁగాఁ
బుడుకుమ్రాఁకులు నేలఁ బడఁగఁ ద్రోచి
వాడవాడలఁ గెంపుమేడ లెల్లను జాల
మొదలిమట్లు గలంగఁ జదియఁ దాఁచి

యంగళ్ల తాపు లెఱుంగ రాకుండంగ
బంగారుగోడల రంగుజెఱిచి
నెలఱాలఁ దీరిన యిలమాళిగలలోని
మేలిమచ్చులు వ్రీలఁ గూల నూకి
తే. యంతఁ బోవక సోఁకుమావంతు లేచి
కొలువ జేజేలరాయనికొలువు మేడ
వైజయంతంబు పుడమిపై వ్రాల వ్రోబ్సె
సుగ్గుసుగ్గుగ నతనియేనుఁగులు ఱేసి. 114
సీ. ఉలుప చాల నటంచు నలుగు వేలుపుఱేని
నంటఁగా దని యగ్గి నంటఁ గట్టెఁ
బొలసుదేఁ డని వేఁడివెలుఁగుపట్టిని గొట్టెఁ
గనిగొల్వఁ డనుచు రక్కసుని నొంచు
నీళ్లు చల్లఁ డటంచు నీటిఱేనిఁ గలంచుఁ
గడువీచి తని గాలి గాసిఁబెట్టు
నదలించుఁ గానుకకై పైఁడిరాయనిఁ
గడకొత్తి ముక్కంటిజడలు పెఱుకు
తే. నరగ వరపుడుఁబనుల కచ్చురలఁ బసుచు
నేమిచెప్పుదు మయ్య మాయిడుమపాటుఁ
దలఁచుకొన్నను గుండియల్ తల్లడిల్లు
జియ్య యిఁకనైనఁ బ్రోవలె చిత్తగించి. 115
వ. అని వగచి పలుకు వేలుపులమాట లాలించి వారికి వెన్నుం
డి ట్లనియె. 116
చ. పెఱపకుఁడయ్య రక్కసుఁడు వేమఱుఁ బెట్టినబాము లెల్లనే
నెఱుఁగనె వానికి న్నలువ యిచ్చినమాట దలంచి దానికిఁ

దటి యగునంతకుఁ మదిని దాళితి నిప్పని వేగఁదీర్త నే
మఱిఁ జనుఁడన్న వారు వగ మానుచువచ్చిరి టెంకిపట్లకున్.

తే. అంతఁ బ్రాగ్దేశకోశంబున నలరుమేటి
దశరథుఁడు పెండ్లియయ్యెను దగినసొంపు
మెఱయఁ గౌసల్య కైక సుమిత్ర యనఁగ
వెలసి యొప్పెడు మువ్వురుతలిరుఁబోండ్ల. 118

వ. అందు. 119

తే. తమ్మిపొక్కిటివేలుపు దశరథునకు
నలరుకౌసల్యకును రాముఁ డనఁగఁ బుట్టెఁ
గైక భరతు సుమిత్ర లక్ష్మణునిఁ జాలఁ
గడిమిమించిన శత్రుఘ్నుఁ గాంచి రలరి. 120

తే. ఎలమి నప్పువుఁబోండ్లకు నిట్లు గలిగి
రాముఁ డన లక్ష్మణుం డన రహిని భరతుఁ
డనఁగ శత్రుఘ్నుఁ డనఁగ నెయ్యమున మెఱసి
యిద్ద ఱిద్దఱు కవగూడి యెనసి రెపుడు. 121

వ. ఇట్లు గూడి కందుపాం దెఱుంగని విదియచందురునియందం
బున నానాఁటికి నీటుగలిగి పెరుఁగుచు. 122

క. నెలపూఁదాలుపుపగిదిన్
విలునేర్పున సాటిలేక వెలయుకొమరులన్
లలిఁ జూచి పొంగుదశరథు
కొలువున కరుదెంచె గాధికొడుకు కడంకన్. 123

చ. వెరవున లావునన్ గడిమి బీరమునం బొలుపొందు రాచదే
వర మెఱయంగ నేర్చినకువాళపుమన్నియుమూఁకనేలతా

ల్పరిబలుగాడ్పు తమ్మిచెలిపట్టిని సంద్రము వేల్పువ్రాని జం
దురు బలిఁ జాగపుఁ మొదవునున్న అపించిన యీాగినేర్పరీ.

క. కలుములకు బేర యనిగెలు
పులవేలుపురాకొమార పుడమిఁ మెయితో
మెలఁగువలరాయ పలుకుల
చిలుకలరాయా దురంపుసెకకన్నేటీ ! 125

మానిని. కలుములచెలి చాలంగైపుతోఁ బాలవెల్లిం
గలిగి చెలఁగుచుం జాగంబుతో మించుకేవఁ
వెలయఁ గొలములోనఁ బీరముఁ లావుమిాఱం
గలిగి పొలుచుమైతోఁ గమ్మవిల్వాను మేటీ ! 126

గద్య. ఇది శ్రీమదనగోపాలమంత్రప్రసాదలబ్ధ సారస్వత సుకవి వర్ణనీయ వచోవిభవ భావనామాత్యతనూభవ పొన్నికంటివంశవర్య తెలగనార్యప్రణీతంబైన యయాతిచరిత్రం బనునచ్చ తెనుఁగుఁగబ్బంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము

క. సిరిగుబ్బచన్నుఁగొండల
దరులం గఱెమొగులుపగిదిఁ దవిలితిరుగు న
మ్మరుతండ్రి మనుపునసముల
నెరయునమిాఁఖాన సింగిణీసుల్తానా. 1

వ. అటమిాఁది తెఱంగు వినుండు. 2

తే. ఇట్లు వచ్చినజనపాలి కెదురుగాఁగ
నరిగి సాఁగిలి మ్రొక్కి తా నతఁ డొసంగు
నిష్టదీవన లైకొని యలరి తబిసి
నపుడు బంగరుగద్దియయందు నునిచి.

క. అడుగుందమ్ములు గారిమిఁ
గడిగి తగఁ బూజించి కర మలరుచు న
ప్పుడు వచ్చినపని యే మని
యడిగిన నాతనికిఁ జూచి యాయనతోడన్. 4

క. వెన్నునిమాఱురూపై
యొన్నఁగఁ దగినట్టి రాము నీకఁ బాయమునం
బిన్నని చూడక పంపవె నాఁ
జన్నముఁ గాపంగఁ బనుపఁజను నని పలుకన్. 5

వ. ప్రేముడిం గొడుకు ననుపంజాలకుండియు నతనిపరుసఁదనంబునకు వెఱచి యనిచిన ననుచుసంతసంబున నెంతయు రాముఁ డనుఁగుఁదమ్మునితోడ రాజదారిపజ్జం జనున ప్పుడు. 6

చ. వెలుచగురూపుతోఁ బునుకపేరులు దూల వెడందనాలుకన్
సెలవులు నాకికొంచు నిడుసేతులఁ గేడెము వాలుఁ బూని
యై, పొలుసుగఱ్ఱ ల్కడుం గదురఁ బొట్టకుఁ గట్టె నటంచు
నార్చుచున్, సొలపక వచ్చుతాటకిఁ గనుంగొని రాజద
దారి రాముతోన్. 7

క. అదె తాటకి యనురక్కసి
గొనగొని యేతెంచె దీనిఁ గూల్పుము కడుబె

ట్టిద మగుతూపుల నిది యాఁ
డది యని చూడకుము మిగుల డాయఁగవచ్చెన్. 8

క. అని పల్కిన రాముఁడు గ్ర
క్కున లక్ష్మణుచేతివిల్లు గొని యెక్కిడి తూ
పున దానిఁ బుడమిఁ గూల్చెం
దనతమ్మునితోడ రాచతబిసిచెలంగన్. 9

వ. ఇట్లు తాటకిం గూల్చిన. 10

మ. మదిలోఁ గిన్కను బండ్లుగీఁటుకొనుచున్ మారీచుఁ డేతేర
బ, ల్లిదపుందూపున సంద్రమవ్వలికి నోలి న్వానిఁ బోనేసి వే
కదియన్వచ్చు సుబాహునిం దునిమి వేడ్కన్ జన్నముం
గాచి యా, పిదపన్ రాజడదారివెంట జనకుం జేర్కొంచు
రా నర్మిలిన్. 11

క. తనరుచు మిథిలకుఁ జని పెం
పున విల్లెక్కించుపందెమున గెలిచి జగం
బున మించు చాలువేరిటి
ననఁబోఁడిం బెండ్లియై తనర్చె న్మిగులన్. 12

ఆ. ఇట్లు చాలువేరియెలనాగఁ బెండ్లి యై
గాధిపట్టి ననిచి కదలి చనుచుఁ
దెగి యెదుర్చు రాచపగనేలవేలుపు
బీరమెల్లఁ జక్కఁబెట్టి యంత. 13

సీ. తగఁ బ్రోలికేగిన దశరథుఁ డర్మిలి
రాముఁ బట్టముగట్టురహిఁ యొఱింగి
కైక మానుషఁ దండ్రి కట్టడచేసినఁ
దోన తమ్ముఁడు నాలుఁ దోడురాఁగఁ

దనపీడు వెడలి కొంచలముతో వెనువెంటఁ
జనుదెంచువారల ననిచి పిదపఁ
దొడవు లొల్లక మేటిజడపారిచందము
ల్నవరించుకొని గంగయవలి కరిగి

తే. గుహుని మన్నించి యమ్మేటికోర్కు లొసఁగి
నిలుపుచును జిత్రకూటపుమలకు నేగి
కాంచి తబసులు తమ్మును గారవింపఁ
నచట నొక కొన్నినా ళ్లుండె నంత నిచట 14

మ. కొడుకుం బాసినవంతఁ దండ్రి తెగినం గోర్కి న్వసిష్ఠుండు
వెన్వడి రాఁగాఁ జని చిత్రకూటమున నన్నం గాంచి రమ్మం
చు వేయడుగుందమ్ములమీఁద వ్రాలుభరతుఁ హాళింగడు
న్రామఁ డ్మప్పు డొడంబాటుగఁ జెప్పి వీటి కతనిం
బుత్తెంచి యాపిన్మటన్. 15

క. దండక మనుకానకుఁ జని
యుండఁగ రావణునిచెలియ లొగిఁ గలయికకై
దండకు రా లక్ష్మణుఁ డది
మండాడఁగ ముక్కు సెవుల మనుకువ మాన్చెన్. 16

ఉ. గాసిలుదానిసూఁడునకుఁగాఁ ద్రిశిరుండుఖరుండుదూషణుం
డీసున రాఁగ వారి నని నేపఱఁ ద్రుంచిన రావణుండు దా
జేసి యనుంగురక్కసుల తేనిఁ బసిండిమెకంబురూపుగాఁ
జేసి యలంపఁ బంపుటయు సీత కనుంగొని దానిఁ దెమ్మనన్.

మ. తమ్ముని నాలిఁ గావ నిడి దానిబడిం జని వేడబంబు చె
య్దిమ్ములఁగానలేక యలయించుచుఁబోవఁగఁ గిన్కతోడఁడా

నమ్మరివోసి యేయుటయునా మెకమప్పుడు ద్రెళ్లుచుండి యో
తమ్ముడ లక్ష్మణా యన నెదం దురపిల్లుచుసీత పంపినన్. 18

తే. ఒరులపని యేమి జేజేల దొరలనైనఁ
బోడముకడిమిని గలనిలోఁ బోలియఁజేయు
నన్న బలిమి యెఱింగియు నతివమాట
కులికి లక్ష్మణుఁ డంతంత నొద్దికేఁగ. 19

క. ఆతనిఁ గనుఁగొని రాముం
డోతమ్ముఁడ నేలచూలి నొక్కతె నిడి యి
ట్లేతెంతురె యని దూఱుచు
నా తెగినమెగంబుఁ గొనుచు నరుదేనంతన్. 20

సీ. జడదారి యైవచ్చి తడయక రావణుం
డతివఁ గొంపోయిన నాకుటింటఁ
గొమ్మఁ గానక కానఁ ద్రిమ్మరి రాముండు
లక్ష్మణుం డడవి నోలముల వెదకి
పనవఁ గా సీతను గొనిపోవు రక్కసుఁ
గని పోరి మడిసిన కడిఁదిపులుఁగు
నకుఁ దగునట్టిచందము దీర్చి యరుగుచుఁ
బంపచేరువ గాలిపట్టిఁ గాంచి

తే. యతఁడు దెలుపంగ సుగ్రీవు నలరఁజేసి
తమ్ముఁ గొలిపించుకొని వానిదాయమైన
వాలిదునుమాడి మఱి తనవాఁడననిన
యంగదుని నిల్పికొన్ని నాళ్లచటనుండి. 21

ఆ. నేలచూలి వెదక గాలిబిడ్డఁడు లోను
గాను గలిగినట్టి కడిఁదికొమ్మ

మెకపుగముల ననుప మించి యందజేలోన
ననుమఁ దుప్పుకడలి యవలి కరిగె. 22

ఆ. సీతఁ గాంచి యల్లఁ జేరి యా[illegible]వేలు
పానవాలుగాఁగ నరిపినట్టి
యుంగరం బొసంగి యువిదనెమ్మదిలోని
వగపు కొంత కొంత నొగులఁ జేసి. 23

వ. అట్లు రాముఁ డంపినయానవా లిచ్చి యచ్చెలువం గనిన
యుబ్బునం గొబ్బునం బొంగి సింగారపుఁదోఁట లోనుగాఁ
దోఁపులు వెకలించి కాపు లున్నరక్కసుల వెక్కసంబుగా
నొక్కుమ్మడి నక్షుఁడు మొదలుగాఁ బలువురఁ బొలసుమే
పరుల జముని నెలవున కనిచి వెనఁకువఁ బట్టువడ బెట్టువేడుక
పడు గాడుపుఁబట్టిమీఁద రాకాసి మొనలు గనలి. 24

క. పట్టికొని కట్టి రావణు
కట్టెదుటను బెట్టి తోఁకఁ గ్రొందుగఁ గోకల్
చుట్టించి యుంగలంబున
ముట్టించిన ననుమఁ డలిగి మొగ మిగురింపన్. 25

క. ఉలికిపడి యతనినీటం
గలతావులనెల్లఁ గలయఁగాఁ ద్రిమ్మరి కో
వెలచాయఁ జేసి మిక్కిలి
యలరుచుఁ బలుమాఱుఁ ద్రుళ్లి నాడుచుఁ గినుకన్. 26

వ. ఇట్లు గావించి యక్కరువలిపట్టి క్రమ్మఱి యక్కొమ్మచేతి
గుఱుతు గొనివచ్చి ముద్దియసుద్ది యుద్దవిడి నెఱిఁగించినం
బొంగి రాముం డతనిం గౌఁగిటం జేర్చి గారవించి యుడు
గర లిచ్చి యనిచినపిమ్మట వేఁడివెలుంగునునుంగుఁజూలిం

బిలిపించి కడలి దాఁటి చనవలయుం జాటింపు మనవుడు
నతం డట్లచేసిన మఱునాఁడు. 27

ఉ. కొమ్మమొకంపువెల్లువలు గొల్వఁగ వేగిర మేఁగుదెంచి సం
ద్రమ్ముకడం దగన్విడిసి రావణుతమ్ముఁడు చేరవచ్చినన్, రమ్మ
నివానికి స్మనుపె రక్కసిపట్టి మొసంగి యేటికేఁ, డమ్మెయిఁ
బ్రోవయీమి మది నల్గుచుఁదా విలుకేలఁ బూనుచున్. 28

క. కడు నలిగి పుడిసిలించియు
బడలింపఁగలేని కడవపట్ట్రియె మఱినా
బెడిదపుఁదూపని నారిం
దొడిగిన బలుచిలుకుఁ జూచి తొలఁకుటుడుగుచున్. 29

క. అప్పుడు మూచిన నేమని
చెప్పుదు నక్కడలి కాకిచిప్పలు నిసుముం
గుప్పలు దెప్పలు తిప్పలు
కప్పలు చిక్కంగ దుమ్ము గ్రమ్ముచు నుండెన్. 30

ఆ. కడలి యప్పు డొడలు గైకొని చనుదెంచి
కడిఁది మానికములు కాను కిచ్చి
తప్పు చేసినాఁడఁ దగఁ బ్రోవు మని రాము
నడుగుఁదమ్ములందుఁ బడి వడకుచు. 31

వ. తొలుమిసుకులకడలనుం గానరాని యాజేనిం బలుతెఱం
గులం బొగడి. 32

ఉ. తెన్నున కేను గా దనను దేవర మీయస మిజ్జగంబునం
దెన్నటికిం దిరంబగుచు నెన్నిక కెక్కుచు నిల్చునట్టుగాఁ
దిన్నఁగఁ గట్టఁ గట్టఁ జను దెమ్మనినన్ సిరిగన్న తండ్రిఁ దా
మన్నన చేసి పంపె తనమంద గసుంగొని రాముఁ డిట్లనున్.

క. మనవాఁడై సంప్రీతుఁడు చె
ప్పినమాటలు వింటి రింకఁ బిఱుతివక మల
ల్గాని వచ్చి కట్టఁ గట్టుఁడు
చనవలయుం గడలి దాఁటి సరగున మనకున్. 34

సీ. నెలతాల్పుదేవర యలిగినఁ బనిగాదు
వెండిగుబ్బలి దేక యుండనిండు
నేల గ్రక్కునఁ గ్రుంగ నిల్వరాదేరికిఁ
దెగి యేడుగొండలుఁ దివకరండు
నలి రేయుఁ బగలును నడక గానఁగరాదు
పుట్టుగ్రుంకుడుగట్లు నెట్టిరండు
దేవళ్లబొంకులఁ దివియుట గారాదు
లలిఁ బైఁడిమలఁ దేక నిలిపి రండు
తే. మఱియుఁ గడుపేరు గలిగిన మలల నరసి
యున్నతావులు గదలింప కునిచి రండు
మీఱ లంచును బిలిచి నేమించి పనుప
నరిగి కొమ్మమెకంబులు నట్లచేసి. 35

తే. వెదకి మఱి కల్గు మల లెల్లఁ గదియఁ జేర్చి
కట్టఁ గట్టినఁ గౌసల్యపట్టి మల్లు
వెల్లువల మున్ను నడిపించి వెనుకఁ గదలి
తమ్ముఁడును దాను మున్నీరు దాఁటి యవల. 36

వ. వేలంబు విడియించి మిడిమేలంబుగా నాలంబునకు వెడలు
రక్కసి యొడయని బెడిదంబున కోర్చి యతనిప్రేకంబులైన
మూఁకల నేలం గూల్చి యంత. 37

సీ. అనిలోన మార్కొన్న యతికాయుఁ జంపించి
కడిమి విద్యుజ్జిహ్వుఁ బడఁగవైచి
ఖడ్గరోముని మేను కడికండలుగఁ జేసి
పేర్మి విరూపాక్షుఁ బేరడంచి
యింద్రజిత్తును జమునింటికి నంపించి
కుంభకర్ణుని నేలఁ గూలనేసి
బలగంబుతోఁగూడ బలియుఁ రావణుఁ ద్రుంచి
మఱియు రక్కసుల నందఱను నొంచి
తే. పిల్చి రాకాసిప్రోలు విభీషణునకుఁ
దిరముగా నిచ్చి సెకబాసఁ దేఱినట్టి
చాలుపేరింటిపూఁబోఁడి నోలిఁ గూడి
తానుఁ దమ్ముఁడుఁ దగ నయోధ్యకును వచ్చె. 38

ఆ. ఇట్లు వచ్చి రాముఁ డెల్లుతేనిని బ్రొద్దు
చూలి గాడ్పుపట్టి వాలిబిడ్డ
మును విభీషణుండు మొదలైనవారలఁ
గోర్కు లొసఁగి యనిపెఁ బేర్కొనంగ. 39

వ. ఇప్పగిది ననిచి రాముండు కడలేని సిరులు దొడరి కడలి కడగాఁగల పుడమిఁ దడవేలె నిది కనువినుకలినెలవుపుట్టు చే విరివిగాఁ జెప్పంబడ జగంబు లెఱింగిన దగుటంజేసి నీకుం గొంచెంబుగాఁ జెప్పితి నట్లగుట మీావంటివారికి నొంటి నడవి నడ తేరం జన దని యజ్జడదారి గారవించి పంచిన నయ్యాయాతి మగిడి కాఱడవిలోఁ జనుదెంచున ప్పుడు దప్పిగొని నలుగడలుం బరికించి. 40.

క. తనదండ బ్రాఁకుల౯ లో
ముసుఁ గట్టినకాలసంది మోఁచినచెల్లుం
జెనఁగొని చీకటి గ్రమ్మం
గనఁదగు నొకపాడునూయి గనుఁగొని యందున్. 41

సీ. మాటుమాపై యగ్గి మఱుఁగుమై డాఁగిన
నీఁకిరాయని కూర్మి నెలఁత యనఁగ
నామనితోడిసయ్యాటకై యచ్చోటి
కరుగుదెంచిన కానసిరి యనంగఁ
జిలువకన్నియలతోఁ జెలిమి గావింపఁగా
వచ్చిన వలరాచలచ్చి యనఁగ
నడవినోయగమున కబ్బుర మంది క
న్గొనఁగఁ జేరిన పాఁపకొమ్మ యనఁగ

ఆ. నసఁగుఁజెలిని బోలె నలరుఁదీవియ నూఁది
నిగుడుంమనముఁలోని నెగులు చేతఁ
జప్పుడేమిఁగ్గైన పరగ నాలించుచు
నున్నదాని నొక్కయువిదఁ గాంచి. 42

వ. వెఱఁగుపడి వారువంబు డిగ్గి చేరం జనుదెంచిన నయ్య
యాతింగని మున్నెఱింగినదిగానమదిలోనఁ బొంగునడలు
నిలుపలేక. 43

యయాతి నూతంబడినదేవయాని నుద్ధరించుట

క. వలిపెంబు చెఱఁగు మోమున
నెలఁజేరిన మంచుపగిది నెఱయంగాఁ గో
వెల క్రొల్చుచందమున నా
యెలనాఁగ కలంగి పెద్దయెలుఁగున నేడ్చెన్. 44

వ. ఇట్లు తెగి ఏగచు నమ్మగువం గనుంగొని మది గరంగం గది
యవచ్చి. 45

చ. అడలున నొంతయుం గలఁగి యగ్గలికం గుడిచేయి సాఁచి మై
పడఁకెడు కొమ్మకేలు చెలువంబుగఁ బట్టి యయాతి నూతిలో
వెడలిచి యప్పుడమ్మగువ వేనలిఁ గన్నులు మోముఁ జెక్కులు
నైడ చనుదోయి నెన్నడుము మేను పిఱుందును గాంచి
వేడుకన్. 46

క. కర మరుదుగ నప్పొలఁతుక
గరగరికకు వెఱఁగుపడుచుఁ గలికీ నీవె
వ్వరిదాన విందులో నే
కరణిం బడవలసెఁ జెపుమ కలతెఱఁ గనుడున్. 47

క. తను వెదకవచ్చి యట ని
ల్చినఘూర్ణిక యనెడుదానిఁ జెలికత్తియఁ గ
న్గొన నది యత్తెఱఁ గెల్లను
మును పెఱుఁగుటఁ జేసి రాచముక్కంటివోరన్. 48

చ. కనుఁగొని నెమ్మది న్నెగులు గ్రమ్మఁగ రక్కసియొజ్జ యంచుఁ
బే, ర్కొనఁ దగునట్టి శుక్రునకుఁ గూరిమి కూఁతురు దేవ
యాని నాఁ, దనరిన యిన్నెలంత నొకతప్పునకై వృషపర్వు
పట్టి నూ,తను బడఁద్రోచి పోయె నని దానితెఱం గది
విన్నవించినన్. 49

తే. అతివ వృషపర్వుఁ డన నెవ్వఁ డతనియనుఁగుఁ
గూఁతు పేరేమి తనుఁ బట్టి నూతఁ ద్రోయ
నంతపని యేమి చేసె నీయలరుఁబోఁడి
యనుడు నవ్వాలుగంటి యయాతిఁ జూచి. 50

ఘూర్ణిక యయాతికి దేవయానివృత్తాంతము చెప్పుట

క. విను వృషపర్వుఁ డనంగాఁ
దనరుఁ రక్కసులఱేఁడు తన కనిలోనం
బెనఁగఁ దగు మార్తు నెందుం
గని యెఱుఁగక జగము లేలుఁ గడలేనిసిరిన్. 51

తే. అతనికూఁతురు శర్మిష్ఠ యనఁగ నొప్పుఁ
గూర్మిసకియలు వేగురు గొల్వ నెపుడు
నా చెలియఁ గూడి యీకొమ్మ యాడుకొనుచు
నరమరలు లేని చెలుముల ననఁగి పెనఁగి. 52

వ. తిరుగుచు నొక్కనాఁడు. 53

క. రంగగు తోడవులఁ బూఁతల
నంగుగఁ గై సేసి యందు నా డెడుతమిచేఁ
బొంగారెడు వేడుకతో
సింగారపుఁదోఁట కరిగెఁ జెలువలుఁ దాసున్. 54

సీ. మెదలు తుమ్మెదదిమ్మురొదలచే నుప్పొంగి
తులకించు పూఁబొదల్ తూఱిదూఱి
పలుమాఱు విరులతావులతావు లగుతీవ
యుయ్యెలల్ తగనెక్కి యూఁగియూఁగి
వలిపపయ్యెదలకొంగులు దొలంగఁగ నిక్కి
కొమ్మ లందుచు నవ ల్గోసికోసి
పైఁడి మెట్టికల లెక్కి పై కేగి చేతగ
ట్లందు దాఁగురుమూఁత లాడియాడి

తే. పరువు లెత్తెడు నంచలఁ బట్టిపట్టి
గట్టి పుప్పొడి. మెట్టులు మెట్టిమెట్టి

యలసి చెమటలు వాయ నోలాడఁ దలఁచి
యందఱును గూడి కొంతద వ్వరిగి యచట. 55

సీ. పసిఁడి సోపనములపైఁ గుందికట్లకై
కడునుద్దులైన జక్కవలకవలు
పరువంపుఁదొగలవెంబడిఁ జేరి యుప్పన
పట్టె లాడెడు తేఁటిపట్టికదుపు
తమకంబు లుప్పొంగఁ దరగయుయ్యేల లెక్కి
కరమూఁగు రాయంచకన్నియలును
మాటికి నెత్తమ్మిమఱువునఁ బింపిళ్లు
గూయు బెగ్గురురాచకొమ్మగములు

తే. మలసి చెలువంపుఁగలువలమాటునందు
మేఁత దలఁపక డాఁగురుమూఁతలాడు
నీటిపులుఁగులతుటుములు నిగిడి మెఱయు
సిరుల నీనెడుసొబగుచేఁ జెలఁగి మఱియు. 56

సీ. నలువగు కలువమొగ్గలు జడల్గా నాఁచు
పోలుపైన కుచ్ఛలిబొంతగాఁగఁ
గడు నొప్పు సంకులు కామాక్షికవగాఁగఁ
దామరవిరి ముద్దుమోముగాఁగఁ
నైవ్రాలు తొగరేకు కకపాలగాఁగఁ బు
ప్పాడి మైనలందిన బూదిగాఁగ
సిరిమీరు లేఁదూడు సింగినాదముగాఁగఁ
దలిరు లేఁదీఁగలాతంబు గాఁగ

తే. ముదురు మంకెనపువ్వు కెమ్మోవిగాఁగఁ
దములు చూపఱఁ గొలిపెడు కొమరుఁదనపు

జోకఱాలును బోలెడు సొబగు మీఱు
కొలను గాంచిరి మదిలోనికోర్కె లలర. 57

వ. ఇట్లు గాంచి వర్గంబు జనునప్పుడు. 58

క. ఒడికపుఁదనసొబగున కె
క్కుడుచెన్నులు గలుగఁ జూచి కొల నాయన్నుల్
నడకోలఁకు లంచు వారికిఁ
గడువేడుకఁ దమ్మితావి కానుకఁ జేసెన్. 59

వ. చేసిన నచ్చెలువలు వలపుమించినసొంపునం బెంపుగని కలఁక
దొఱంగి సిరిదొలంకుకొలంకుకెలంకునకుం జని నిల్చి. 60

జలక్రీడావర్ణనము

తే. పలుదెఱంగుల సొబగైన వలువ లూడ్చి
చెందిరపుఁగావిపావడల్ పొందు పఱచి
చిగురుగరులను దగు మరుచిలుక లనఁగ
నెలఁత లెల్లను గొలనిలోపలికిఁ జనఁగ. 61

తే. తరగచేతులఁ బరువంపువిరులముత్తి
యములు కానుకగాఁజేసి యపుడు కొలఁకుఁ
జెలియ వారలయడుగులఁ జేర్చెఁ దనదు
నాఁచువేనలిపూఁదావి ననిచి నిగుడ. 62

వ. ఇట్లు కొలను సొచ్చి. 63

సీ. తమమోములకు నుల్కి తగ వడంకెడునట్లు
తళ్లుగొట్టెడునీటితమ్ము లలరఁ
చమచన్నుఁగవలయందముల కోడుటఁ బోలె
జక్కవ లొక్కమైఁ జదల నెగయఁ

వమకొప్పులకు లోఁగి తలఁగిపోయె ననంగఁ
గప్పు విప్పగునాచు కడకుఁ బోవఁ
దమకన్నులకు వీఁగి తలఁకుచందంబునఁ
బెల్లుగాఁ గల్వలు తల్లడిల్లఁ
తే. బూని తమచూపులకు నోడిపోవుకరణిఁ
బలుమొగంబులఁ దుమ్మెదల్ గలఁగి పఱవ
ముందుముందుగఁ జెలరేఁగి మూఁక లగుచు
నీటిలోనికిఁ జనుదెంచి నెలఁత లలరి. 64

తే. చల్లు లాడఁగ నప్పుడు చదలనెగసి
మగుడు తెలినీటితుంపరల్ దగియెఁ జూడ
వారి నీరాటకును మెచ్చి వలపురాయఁ
డాని కురియించుపువ్వులవాన లనఁగ. 65

తే. ఓల లిడి పట్టు నరిగిన నొయ్య నీట
మునిఁగి దవ్వుల లేతురు ముదిత లంతఁ
దెలిమొగులు సొచ్చి వెడలుచుఁ జెలువుమీఱు
మేలితుఱఁగలి గొనియెడుమించు లనఁగ. 66

క. మగువ వడి నీఁదుకొని తా
నొగి దవ్వుగఁ బోవఁ జూచి యొక్కటె కలువం
దగ వైచిన రేకులు మైఁ
దగులుడు నది వేల్పుటేనిఁ దలఁపించెఁ గడున్. 67

క. తమ్ములు నక్కొమ్మలకనుఁ
దమ్ములు గనుఁగొనుచు నన్నదమ్ము లటంచున్
జుమ్మని మ్రోయుచుఁ దుమ్మెద
దిమ్ములు వడి మూఁగ మునిఁగి తేలుదు రతివల్. 68

క. ఎలనాఁగలగుబ్బల పడిఁ
జెలులని జక్కవలు వచ్చుఁ జేరఁగఁ దమకా
బలువున్నదో యాబటువగు
చెలువున్నదో దాని కెఱుఁగఁ జెల్లునె యనఁటన్. 69

తరల. పలుదెఱఁగులఁ బోవుచందురుఁ బట్టి నన్నిటి కన్నినై
యలిగి వే వెనువెంట నేఁగెడు నట్టి జాబిలిమేపరుల్
బలె జడ ల్గడునీటఁ దేలుచుఁ బైపయిం జనుదేరఁగా
నిలుప్రతీఁతలవచ్చుకొప్పులనెమ్మొగమ్ములు పొల్పగున్. 70

క. పొలతులనీడలు పగిదిన్
బలువై యచ్చెలులపొలుపుఁ బడయఁగఁ గోర్కిం
జెలువనెలంతలు నీటం
దల క్రిందయి తపముసేయఁ దగిలి రనంగన్. 71

పంచచామరము.—

దరిం గరంబు చిల్చిపొల్చి దాఁటి నీటిలోఁ బోరిం
బోరి న్మునింగి తేలి తేలి పొల్తుక ల్దలిర్తు ర
చ్చర ల్మలంగలంచ మించుసంద్రునందుఁ బుట్టుచున్
దరిన లేచునట్టిజాడ దోఁపఁ జూప రెన్నఁగన్. 72

వ. ఇట్లు నీరాట సల్పునట్టియెడ. 73

క. సురకరువలి చనుదెంచిన
దరిఁజెట్టినకోకలెల్లఁ దడఁబడి పోఁగా
నరిగి యవి దెచ్చి చెలు ల
బ్బుర మగుతమచీర లెల్లఁ బూనిన నందున్. 74

క. లలి నీనెలఁతయుఁ దానును
వటువలు వీడ్వడఁగఁ దాల్చి వైళమె చెలువల్

దలఁపింప నెఱిఁగి కినుకం
గులుకుచు రక్కసుల తేనికూఁతురు తెగువన్. 75

ఉ. నెట్టన రేయినిం బగలు నేరమి వెట్టు నటంచు వేలుపు
ల్వెట్టియుఁ గొట్నము ల్బలుప ప్రీలని చేబలువొప్ప సోఁకు
డుం,బట్టము గట్టుకొన్న వృషపర్వునికూఁతుర నట్టినేను నీ
కట్టినమైలఁ గట్టుదునె కావర మేటికి వచ్చె నీకనన్. 76

వ. విని యయ్యోలనాఁగకు దేవయాని యి ట్లనియె. 77

క. ఉసు ఱొక్కటి యై బొందులు
వెస రెండుగ నుండి వల్వ వీడ్వడుటకుఁ గాఁ
గస రెవ విది తగ వగునా
పసిబిడ్డవె వాయి తెఱచి పల్కెదవు చెలీ. 78

క. అనవుడు నుడుగక మిక్కిలి
కినుకం గేరడము లాడ గేలిగఁ గొనుచు
న్వాని విని వేసరి యోర్వక
యొనసినవగతోడఁ గూడ నీపడు చనియెన్. 79

మత్తకోకిల. ఓలి రక్కసివంగడంబునకొజ్జకూరిమికూఁతుర
న్నేలవేలుపుఁగన్నియం దగ నీవుగట్టినపుట్టముం
దాలుపం దగు నమ్మ నా కని దాని కర్మిలిఁ బల్కఁ దా
నాలకింపక నూతఁ ద్రోచి గయాళి యై చనియె న్వడిన్. 80

వ. అని యక్కలికి తెఱం గెఱింగించిన విని కటకటం బడుచు
మగిడి పొగడందగు తేజి నెక్కి మక్కువతో యయాతి తన
ప్రోలికిం జనియె నిట దేవయానియు శర్మిష్ఠ చేసినయొగ్గుఁ
దలంచుచుం జనిచని. 81

క. తనతోడ వచ్చు ఘూర్ణిక
యను చెలికత్తియను జూచి యయ్యింతి మదిం
జెనఁగొను సెగలం బొగులుచుఁ
గనుఁగొనలం జినుక వాడమఁగాఁ బలుకమునన్. 82

తే. చెలువ వృషపర్వునీఁడు నేఁ జేరవొల్ల
నయ్య కీజాడ మడువు నీ పసుడు నడియుఁ
జని యొఱఁగించుటయు నంత పెనఁగొనంగ
నొంటిఁ గాల్నడ నక్కసియొజ్జ వచ్చి. 83

సీ. కలువలు ముత్యాలఁ గనియెడునో నాఁగఁ
బొరిఁబొరిఁ గన్నీటిబొట్లు జాఱ
నిరు లాఁకట మెసంగి యొరవేయుచుక్కలో
నాఁ గప్పుగొప్పున ననలు ప్రేల
వలఁబడ్డ జక్కవల్వాలె వల్పె పయ్యెద
నిట్టూర్పులను జన్నుమిట్ట లదరఁ
గళుకులై తమ్మిపైఁ గ్రమ్ముమంచును బోలె
మొగమునఁ జెమటతుంపురు లెలర్పఁ

తే. బండి వాడిన యలదొండపంటిపగిది
మొనసి పలువట్లువట్టి కెమ్మోవి వనరఁ
జెన్ను దఱిగినసొగసుతో విన్ననైన
దేవయానిఁ గనుంగొని తెగచి వగచి. 84.

క. మున ఘూర్ణిక చే వినుటం
దనమూఁతుం గాఁకవించి తలిరుంబోఁడీ
చనునే వగపఁగ నొక యెడ
ననయము నగు నలువకైన నవుగాము లాఁగిన్. 85

తే. కొమ్మ శర్మిష్ఠ తా రాచకూఁతు రగుట
నెఱుఁగ కీలాగు నిచ్చోట నెగ్గొనర్చి
తప్పుచేసిన నది నీకుఁ దడవఁ దగునె
కొండికయుఁ గాదె నదియు నట్లుండె వినుము. 86

ఉ. చెన్నగుమానికంబులును జెల్వగుగుజ్జము లేనుఁగు ల్పదా
ర్వన్నెపసిండికోర్కిగడువంగను బాలుల కిచ్చియున్ని యేఁ
జన్నము లెన్నఁ జేయుచు నసంబునమీఱెడువారుసాటియే
కన్నియ యల్కలేక యొడికంబుగనుండెడి ప్రోడ కెయ్యెడన్.

క. తట్టినఁ గొట్టినఁ బన్నము
ముట్టిన నలుకయును వగపు మును దొఱఁగుచు నె
ప్పట్టున నలరిన మరలం
బుట్టువు వారలకు లేదు పువ్వుంబోఁడీ. 88

వ. కావున నలుక నలఁకువకు నిలుకడ యగుట దాని విడువ
వలయుఁ దెలియు మదియుఁనుంగాక ప్రోచువారియెడ నొక్క
కొదవ గలిగిన నది నిడం దగ దిది యేమి రమ్మనవుడు దేవ
యాని యతని కి ట్లనియె. 89

క. నిండుఁదలంపునఁ దగ రా
పొం డనుగారవము లేనిపొరపొచ్చెమునం
గొండంతపసిఁడి యిచ్చిన
నుండంగాఁ దగునె వారియొద్దం దండ్రీ. 90

క. నెలకొనుచుట్టఱికంబును
జెలికారము మునుపుఁ దనకుఁ జేసిన మేలుం
దలఁపక యొగ్గులు వలికెడు
ములుచలకడ నుండిరేని మోసము వచ్చున్. 91

వ. కావున నేను వృషపర్వునివీడు సొరనొల్ల ననిన నతండు. 92

క. పట్టి నినుఁబాసిన నా
కెట్టు మెయి న్నిలుచు నుసురు లేదుగడయు నె
వ్వట్టునను నీవ నీతో
నెట్టనఁ జను దెంతు ననుచు నెగులునఁ బలికెన్. 93

వ. అ త్తెఱంగున నుండ వృషపర్వుం డటకు వచ్చి వంతతో నెంతయు విన్ననై యున్నకన్నియం దొడలపై నిడుకొని బడలికఁ గడలేక కడలుకొనునడలునం దగులు నొజ్జలం గనుంగొని మ్రొక్కి యి ట్లనియె. 94

సీ. దురములోఁ దెఱగంటిదొర నింగలపువేల్పుఁ
గడిమి గెల్చినది నీకతనఁ గాదె
కలనిలో జముని రక్కసితేని నెదిరించి
గాసిఁబెట్టుటయు నీకతనఁ గాదె
యనిలోన నీటిరాయని గాడ్పుఁ దెరలించి
వెతమాలుటెల్ల నీకతనఁ గాదె
కయ్యాన జక్కులగమి కాని ముక్కంటిఁ
గుతిలపెట్టుటయు నీకతనఁ గాదె

తే. తమ్మిచూలియు వెన్నుండుఁ దలఁకి మాకుఁ
గలఁగుచుండుట యెల్ల నీకతనఁ గాదె
కాకయుండినఁ దలఁప రక్కసుల కెల్ల
జేరు నిల్చునె జేజేలపేర్మికతన. 95

క. అని పలికి దేవయానిం
గనుఁగొని రక్కసులతేఁడు కలఁగకు నీకీ
కిను కేమిటఁ దీఱెడు నది
వినిపింపు మొనర్తు నట్ల వేగిర మనుడున్. 96

వ. దేవయాని యి ట్లనియె. 97

క. అట్టేని నీదుకూరిమి
పట్టిని శర్మిష్ఠ నాకుఁ బనిసేయంగాఁ
గట్టడసేయు మటన్నను
నెట్టన రక్కసులఱేఁడు నెమ్మదిలోనన్. 98

క. కర మలరి కూఁతు రను పెం
పరయక యాతండు దేవయాని కొసఁగె వే
వురువిరిబోఁడుల తోడుత
వరుసను శర్మిష్ఠఁ దెచ్చి వరవుడు గాఁగన్. 99

వ. అప్పుడు వృషపర్వుండు తనకూఁతు నిచ్చుటకు సంతసిల్లు
దేవయానిం జూచి శుక్రున కి ట్లనియె. 100

క. ఏడ స్త్రీకోలమింటం
జూడము ముంగులులు గూడుచుం గొనబున ని
ట్టేడేటి కట్టుదప్పిన
చేడియ నీకనైనఁ బెండ్లి సేయం దగదే. 101

ఆ. అనిన శుక్రుఁ డనియె నాసోఁకుఱేనితోఁ
గలదు దీనికొకటి కచుఁడు దొల్లి
పెలుచ నేలవేల్పుఁ బెండ్లిగాకుండెడు
మనుచుఁ గినుకఁ బలికి యతఁడు చనియె. 102

తే. అందుకతమున నీయింతి కెందుఁ దగిన
చెలువు నెవ్వానిఁ గూర్పునో నలువ యనుచు
వంత నున్నాఁడఁగాక యీవాలుఁగంటి
పెండ్లి దూఁగించు టది యెంతపెద్ద మాకు. 103

వ. అనవుడు. 104

క. అయ్యో కచుఁ డన నెవ్వం
డయ్యో యీముద్దరాలి నట్లనఁగఁ గతం
బయ్యెనె యనవుడు నత్తాలి
దయ్యంబుఁగయొజ్జ పలికెఁ దగ నాతనితోన్. 105

శుక్రుఁడు కచునివృత్తాంతము వృషపర్వునకుఁ జెప్పుట

సీ. విను మనరక్కసులును వేలుపులుఁ దొల్లి
కలనిలోఁ బోరాడి పొలియుచుండఁ
దెగినవాఁరుకుడుమూఁక మగుడ నాబలువిద్దె
పెంపుచే బ్రదికి అంపిల్లుచుండ
జేజేలు పొలివోయి చేయునట్టిది లేక
కింకతోఁ బొగిలి యా కీ లెఱింగి
యిది నేర్చిరాఁ బ్రోడ యెవ్వఁడో యని చాలఁ
దలపోసి తమయొజ్జదండ కరిగి
తే. విన్నఁదనములచే సొంపు చెన్ను దఱిగి
యందఱును మ్రొక్కి ముందఱ కరుగుదెంచి
కలక దగ్గుత్తికలచేత నెలుఁగురాలు
పడుచు నుండంగ నిట్లని పలికి రపుడు. 106

తే. రాజు మగఁడైనవెనుకను గాజుఁగడియ
మన్నసామెత నిక్కంబె యయ్యె మాకు
నీవు గల్గియు నిటువంటి నెగులు గల్గె
నింక మాచంద మే మని యెన్నుకొనఁగ. 107

క. విను రక్కసులును వేల్పులు
ననియెడు నీరెండుదెగల నాశుక్రుఁడు నీ

వునఁ దగ నడిపెడివా రతఁ
డని నీగ్గొనపాలసుఁడిండ్ల నందఱ మనుపన్. 108

క. బలిసిరి రక్కసు లనిలోఁ
బొలిసినవా రెల్ల మనఁగఁ బోయిన పోకై
యలరిరి వేల్పులు మగుడం
దలకొంచు బ్రదు కాసలేమిఁ దలఁపవు దీనిన్. 109

క. అనయము నీతో సరివాఁ
డనిలో రక్కసుల మొనల నన్నిఁటి మనుపం
ధనవారిఁ బ్రోవఁ డితఁ డన
వినుచును నీసడికి నెట్లు వెఱవవు తండ్రీ. 110

తే. ఒరునిఁ బ్రోచుట కొఱుకుఁగా నరుగు దెంచి
చెనఁటినైనను వేఁడఁగాఁ జెల్లుఁ బుడమి
వెఱచు జేజేలగమిఁ బ్రోవ వెన్నుఁ డరిగి
రక్కసుని వేఁడె నతనికిఁ దక్కు వేమి. 111

ఉ. దేవరపట్టి నిక్కుచు మదిం బసిబిడ్డఁడు నాక పేర్మి సం
జీవనిఁ నేరఁ బంపుఁ డది నేకుఱు నీతనిచేతఁ బెంపునుం
జేవయుఁ గల్గు వారలకుఁ జిన్నదనంబు దలంపవచ్చునే
కావున దీని కియ్యకొనఁగాఁదగు మాఁపయిఁ గల్గు ప్రేముడిన్.

చ. అనవుఁడు నెట్టకేల కతఁ డర్మిలిఁ బంపఁ గచుండు వచ్చి మ
మ్మును బొడగన్న మే మతని ముద్దుదొలంకెడురూపుఁ
జూచి రమ్మని కడు గారవించి మది నారసి కూరిమిఁ జెప్పు
చుండఁగా, నొనరెడు నేర్పుచేఁ జదువుచుండెను దెల్విని
దేవయానితోన్. 113

వ. ఇట్లు చదువుచు. 114

క. చట్టుఁబసంబునఁ గడు మా
పట్టునఁ గనికరముఁ గూర్మి బయలుపడంగా
నెట్టుకొని వేల్పుటొజ్జల
పట్టి కచుం డోరిమతోడఁ బసు లొసరింపన్. 115

ఉ. ఎన్నఁడుఁ గంటలేదు విను మిత్తెఱఁ గెల్లను సోఁకురాయ
యీ, కన్నియ దేవయాని మదిఁ గ్రమ్మెడు ప్రేముడి నిచ్చలుం
గచుం, గన్నులఁగానకుండిన వగం దుఱపిల్లి యొడ ల్ద్రొఱుం
గుఁ దా, సున్నవి యేమి చెప్ప నిఁక నుగ్మలికిం గలకూర్మి
యెట్టిదో. 116

క. ఇత్తెఱఁగునఁ దొయ్యలికి
న్నెత్తురుపొత్తగుచు నతఁడు నిచ్చలు మదిలో
హత్తిన ప్రేముడిఁ జదివెడు
నత్తఱి నొకనాఁడు ఱేపటంతఁ గడంకన్. 117

క. తనకుఁ దగునేలవేలుపుఁ
బసు లెల్లను దీర్చి వేల్మిపసరముఁ గావన్
వెనుకొని యడవికి నరిగిన
గినుక రక్కసులు వాని గీటడఁచి వెసన్. 118

తే. పట్టి యొక మ్రానితో నంటఁగట్టి వైచి
మరల వచ్చిరి యంతఁ దామరలవిందు
కచునియునికికి నడలుచుఁ గడకుఁ బోవు
కరణిఁ గనుపట్టి పడమటికడలి మునిఁగె. 119

వ. కచుండు రామికి దేవయాని తద్దయు దురపిల్లుచు నిట్లనియె.

తే. అకట ప్రొద్దుగ్రుంకె నావులు చనుదెంచెఁ
గచుఁడు రాఁ డదేమి కతమొ నేఁడు

చిలువగములు రక్కసులుఁ గొట్టుమిట్టాడు
నడవిలోన నేమి యయ్యె నొక్కొ. 121

క. అని వగచు దేవయానిం
గనుఁగొని లోఁజూపుచేతఁ గాంచి కచుం దేఁ
బనిచితి సంజీవని నది
యనువుగ మై నుసుఁబు నించి యతనిం దెచ్చెన్. 122

వ. ఇట్లు పెక్కువరుసలు రక్కసులయుక్కివంబున మక్కిన
బ్రదికింపనుండి వెండియు నొక్కనాఁడు. 123

క. అడవికి వేలిమిపసరము
బడిఁ జన రక్కసు లెఱింగి పట్టుకొని కచుఁ
వడి బూదిచేసి నాకుం
దొడిఁబడఁగాఁ గల్లునీటితో నిచ్చి రొగిన్. 124

ఉత్సాహ.—
గుట్టుతోడ నిట్లొసంగఁ గ్రోలి యేను నన్నుతో
గుట్టుపాటె యుండునంతఁ గ్రుంకుమెట్టనెత్తపుం
జట్టుమీఁద బ్రొద్దుచేరె సంజతోడ నీటిరా
పట్టపయ్యె కెంపుగోడపట్టు పైఁడిసాననాన్. 125

క. అక్కచుఁడు రామి నప్పుడు
పొక్కుచు నీదేవయాని పొడమువగ నయో
రక్కసులచేత మడిసెనె
యక్కట తనుఁగన్నతల్లి యటమటఁ గుడువన్. 126

ఉ. అక్కరు లామొగంబుచెలు వాకనుదమ్ములసోయగంబు నా
యక్కను జేతు లానడుమ నాపిఱుఁ దాతొడ లాయొ
యారపుం, బిక్కలు మెట్టుఁదమ్ములును బ్రేముడి నామదిఁ

జాయకుండఁగా, నక్కుచు నెట్లుగా మఱతు నాఱడిఁ
దయ్యమ! యింత చేసితే. 127

క. మును నలుక యెఱిఁగి మదినా
కీసుమునఁ గావింపఁబోలు నిష్మేయిఁ గాకుం
డిన నింతతడవు కచునిం
గనుఁగొనకుండుటకు నెట్లుగా నిటు లోర్తున్. 128

క. అని వాఁడు రాకయుండినఁ
దన మేను వొఱంగ మదిని దహాతహపడు దీ
నిని గాంచి చాల వేసరి
యొనసినవగ దిండుపఱుప నే నిట్లంటిన్. 129

క. విను వేల్పుటొజ్జకొడు కని
కినుకన్ రక్కసులు వాని గీటఁడచెద రా
తని కింత వగవ నేటికిఁ
జనుఁగా కలపుట్టువేదుచక్కికిఁ గడఁకన్. 130

వ. అనవుడు మిగుల వగల నొగిలి యిమ్మగువ యిట్లనియె. 131

*చ. గొనముల ప్రోక యంగిరసుకూరిమిమన్మఁడు వేల్పుటొజ్జ
పేర్మినిగనుగొన్నబిడ్డ మఱి మీకును జట్టు కడిందికూపు
నేర్పునుగడు నేమముంగలుగు ప్రోడవితాతొలు వేల్పుమూఁక
జనిన కచుం దలంప మది జాలిఁ గరంగదె యెట్టివారికిన్. [చే

సీ. జగములఁ గలిగింపఁజాలు నల్మొగముల
దొరపట్టియైన యంగిరసుమన్మఁ
డరయ వేల్పులకెల్ల నయగా రనందగు
నుడుగుఱేనికిఁ గూర్మికొడుకుఁగుఱ్ఱ

* 'మతిలోఁగొత్తరుఁడైన యంగిరసుపన్మఁడు" అను నన్నయ భారత పద్యము ననుసరించినది.

వేమాఱునోఁచిన నోములపంటనై
కనుపట్టఁగాఁ దార కన్నబిడ్డ
భృగుపుమూఁడవయప్పు తగఁ దీర్పఁ గలిగిన
వెనులిబ్బి వగునీకు ననుఁగుఁజట్టు
తే. నేలవేలుపు మొదలిటి నేమములకు
నెలవు చెలువపుగమికాఁడు పిలుకుమారి
రక్కసులచేతఁ బోయిన యక్కచునకు
వగవ కెట్లోర్తు మైయెల్ల నొగులఁ దండ్రి. 133

ఆ. అతనిఁ జూచికాని యారగింప నటంచు
వగచుచున్న దీనితెగువ యెఱిఁగి
చిదిమి కడుపులోన జేవెట్టికలఁచిన
యట్టులైన నోర్వ కడలి యేను. 134

మ. విను లోఁజూపున నేలపై నడవులు న్వీళ్లు న్మలల్ సంద్ర
ముల్, వెనుదీవు ల్గగుపల్లియ ల్వైదకి హాళిం జిల్వతేం
డ్లిమ్ములుఁ, వినుద్రోవ ల్గడు వేలుపున్నెలవు లన్నిం జూచి
యేఁ గానలే, కనయంబు న్మదినబ్రము న్వగపు నా కంతం
తకుం గ్రమ్మఁగన్. 135

తే. మఱియు నట్లుచూడ మదిలోనఁ దోఁచినఁ
గంటి బూదియగుచుఁ గల్లుతోడఁ
గలసి నాదునిండుఁగడుపులోనన యున్న
కచుని సంతసంబు గడలుకొనఁగ. 136

క. కలుదోసంబును రాకా
సులు చేసినయట్టికానిచొప్పును మదిలోఁ

దెలిసికొని యలుక వొడమిన
గలఁగుచు ని ట్లంటి నిజ్జగంబుల నిల్వన్. 137

క. తొలుబాముల బలునేమం
బులతోడం బెక్కుజన్నములు సేయంగా
గలతెలివిఁ జెఱచు నెయ్యెడఁ
గలు ద్రావందగునె యెఱుకగలవారలకున్. 138

క. అని కలుద్రావుట యెవ్వరి
కిని గా దని పలికి పంతగించుచు సంజీ
వనిచేతఁ గడుపులోఁ గచు
ననువునఁ బ్రదికింపఁ దెలిసి యతఁ డి ట్లనియెన్. 139

ఉ. లావుఁ గడంకయు న్మఱినలంగనిమేనును బొందఁగ ల్గె నే
దేవరవిద్దచే బ్రదికితిం దగ నీకడు పింక వెళ్ల నే
త్రోవయొ యాన తీవలయుఁ దోఁచినలాగున నన్ను బ్రోవఁగా
నావుడు నోడకుండు మని నామది వీఁ డరుదెంచు టెట్లొకో.

వ. అని పలుదెఱంగులం దలపోసి. 141

క. విను కడుపు వ్రక్కలించుచుఁ
జనుదేరఁగ నొలిపడ్డ సరగనె కడక
న్నను బ్రదికింపఁగ సంజీ
వనిఁ జెప్పితిఁ గచున కపుడు వదలనిహార్తిన్. 142

తే. బ్రదుకుఁ ద్రోవ యిట్లు పరఁగ నేఁ జెప్పినఁ
గచుఁడు వెడలె నిండుఁగడుపు వ్రచ్చి
పుట్టుగట్టుచఱిని బొడముతమ్ములవిందు
కరణి మేనితెల్వి కడలుకొనఁగ. 143

చ. చెలఁగుచు నిట్లు దాఁ గడుపు చించుచు వెల్లిన మేనిలో
నుసుర్దొలఁగుట నేలపైఁ బడినఁ దోడనె నన్బ్రదికించి
నేర్పుతో, వెలసెను వానికిఁ బ్రదుకువిద్దెయు మిక్కిలి
పెంపుతోడ వేల్పులు గొనియాడుచుం గురియు పువ్వుల
వానలు మీఁదఁ బర్వఁగన్. 144

వ. ఇట్లు సంజీవని వడసి కచుండు తాఁ దడవున్నవాఁ డయి
మాతో నొక్కనాఁ డి ట్లనియె. 145

క. మీరును మీ దేవేరియు
గారవమునఁ బ్రోవఁ దడవుగా నిట నుంటిం
గోరినది గల్గె నంపుఁడు
తారను మాతండ్రిఁ జూడఁ దలఁచితి ననుడున్. 146

ఉ. పిన్నవుగాన నీవు కడు ప్రేముడి ముంగిటిలోనఁ ద్రిమ్మర
న్నిన్నబలెం దలంపఁబడు నీ విట నిల్చిన పెక్కులేండ్లు మా
కన్నులువాఁచు నీమొగము గానక యెప్పుడుఁ జూడకున్నవా
యన్న యిదేటికిం దమక మారసి చూచిన వింతవాఁడ వే.

క. నీవనఁగ దేవయానన
గా వేఁతే మాకు వింతగాదే కద నీ
కీవేగిర మేటికి మది
నావుడు నతఁ డట్ల కొన్ని నాళ్లుండి వెసన్. 148

వ. తనవీటికిం బోయెద నని విన్నవించుటయు. 149

సీ. కరము పెద్దయిన యంగిరసు చెంతకుఁ బోయి
చక్కఁగాఁ జాగిలి మ్రొక్కి నసుము
జేజేల కొజ్జయై చెలఁగెడుమీతండ్రి
గ్రుచ్చికౌఁగిట జేర్చికొనియె నసుము

తనతోడఁబుట్టువుఁ దార నెమ్మదిలోన
నర్మిలి దైవాఱ నడిగె ననుము
కడు జయంతుఁడు లోనుగాఁ గొమాళ్లను గూడ
వేల్పుమన్నీని దీవించె ననుము
తే. మఱియుఁ దక్కినవారి నామాట గాను
తగినలాగునఁ బలుకు మందఱకుఁ జాల
నలరు నీవని చెప్పి నే ననుప నతఁడు
నరుగ సమకట్టి యున్న చో నప్పు డెఱిఁగి. 150
సీ. ముదురువెన్నెలగాయు ముత్యాలతిన్నెపైఁ
బైఁడియచ్చనగండ్లు పాఱవైచి
మఱియాడియాడి తామరకెంపుఁబీటపై
నోమనగుంటల నుజ్జగించి
పాఁపమేపరిపచ్చపన్నారులోవులఁ
గులుకు గుజ్జనగూళ్లు గుడుచు టుడిగి
తనయాడువారైన తలిరాకుఁబోండ్లతో
సిరిబొమ్మపెండ్లిండ్లు సేయ కడలి
తే. తోఁడిచెలులెల్ల వెఱఁగుతోఁ గూడరాఁగ
గొనబుఁగనుదమ్ములను నీళ్లు గ్రుక్కుకొనుచుఁ
జిన్నివేనలి జాఱంగఁ జిన్నవోయి
తెగువ నచటికి నేతెంచె దేవయాని. 151
వ. ఇట్లు వచ్చిన నక్కచుం డిట్లనియె. 152
మత్తకోకిల—
తోడఁబుట్టుగుకన్న నీ వాగిఁ దోడునీడయి ప్రోవఁగా
నీడ నేకొద లేక యుండితి నింక మాతలిదగ్రులం

జూడఁ బోయెద నయ్య వారలఁ జూచి రమ్మని పంపెనో
చేడియా మదిలోన నాదగు సేమ మారయుచుండుమిా.

క. అని పలుకఁ గొప్ప మిక్కిలి
తనమది గలఁగంగ నిట్టితలఁపులు గలవే
మును నీకు నాకుఁ దగులము
నొనరించెం దమ్మిచూలి యుల్లములందున్. 154

సీ. ముగురువేల్పులు మెచ్చు భృగువున కల్మి
మనుమఁ డన్నది నీకుఁ జనువుగాదె
యనయంబుఁ దొలివేల్పుటయగారికినిఁ గూర్మి
యల్లుఁ డన్నది నీకు ననువుగాదె
పొగడు నీలువుచేతఁ దగు దేవయానికిఁ
బెనిమిటి యన నీకుఁ బెంపుగాదె
తుదవృషపర్వుండు మొదలైన రక్కసు
లన్నించు టది నీకు వన్నెగాదె
తే. తొడఁగి యోఁగామి నీమదిఁ దోఁచకున్న
ననుఁగు లగు పెద్దవారల నడిగి చూడు
మేల విడనాడ నాలిగా నేలు నన్నుఁ
వినుము చెప్పెద మాటలు వేయు నేల. 155

క. అనఁ జెవులు మూసికొనుచుం
దనమదిలో నలిగి కచుఁడు దలిరుంబోఁడీ
వినఁ దగనిపలుకు పలుకం
జనునే తలపోయ నిట్లు చాలు నుడుగుమిా. 156

క. విను చదువు చెప్పినతఁడుం
దనతండ్రియు నొక్కరూప తలఁపఁగ నదిగా

వున నీకు నాకుఁ జెల్లెల
వనువగునా యిట్టిమాట లాడఁగ నీకున్. 157

ఉ. నావుడు దేవయానిమదినాటినయల్కనకైన నీకు సం
జీవని పంపుసేయ దని చేరికఁబల్కినతండు మిక్కిలిం
దావగ నొంది యోనెలఁత నాకది వమ్మయిపోయె నేనియు
న్నీవనినట్ల నావలన నేర్చినవారికిఁ బంపుసేయదే. 158

క. అని కిన్కతోడ నిటువలెఁ
బనిమాలినపాట నన్నుఁ బలికితి వటుగా
వున నీకు నేలవేలుపు
పెనిమిటి గాకుండు ననుచుఁ బెలుచ న్నొడివెన్. 159

వ. ఇట్టికొమ్మం బలికి కచుండు తననెలవునకుం జనియె నని పలికి శుక్రుండు వృషపర్వుండునుం దోడ నేఁగుదేర వీటికిం దోడ్కొనివచ్చిన దేవయాని శర్మిష్ఠగొలువఁ బాటలం దేటమాటలం దోఁటలం బ్రొద్దుగడపుచు నుండె నంత.

చ. కొఱలెడు తేజుచేఁ బసిఁడిగుబ్బలియు న్మఱి వెండికొండయుం
గరఁగునటంచు సూర్యములు కాఁకల నింకు నటంచు నెల్లెడన్
నెఱయు నసంపుఁగప్పురము నించి జగంబులఁ గల్గువార లం
దఱుఁ గొనియాడుచుండఁగ సతంబుగ రాసిరిఁ గన్న నేర్పరీ.

క. పురుకుత్సు రంతిదేవు స
గరుని న్మాంధాతఁ బృథుని గయుని దిలీపున్
భరతు యయాతిం దెగడెడు
సరవిన్ జగములను మించు చాగపుఁగడలీ. 162

మాలిని. నలు మొగములచూలు న్నల్లనా మేనిడాలుం
జెలఁగు నడుగుజాలుం జిందముం జుట్టువాలు

న్వలచు కలిమియాలు న్వాన్నెదువ్వాల్వ మేలుం
గలుగు నతఁడు నీపైఁ గల్మితో నుండు మేటీ. 163

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాల మంత్ర ప్రసాదలబ్ధ సారస్వత సుకవిహితవచోవిభవ భావనామాత్యతనూభవ పొన్నికంటి తెలగనార్యప్రణీతం బైన యయాతిచరిత్రం బను నచ్చతెలుఁగుఁగబ్బంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము

క. సిరిమీఱినరాజుల దే
వర మానిసితనముపూని వచ్చిన సెకర్ణ
దొరవేలుప బలునిలుకడ
తఱికొండ యమీనుఖాన తలఁపులనెలవా! 1

వ. అటమీఁది తెఱంగు వినుము. 2

వసంతర్తువర్ణనము

చ. కరువలి రక్కసు ల్కినుక గ్రమ్మి వడంకఁగ మ్రాఁకువేల్పు
లఱ, దొరకొని యాకురెంటెములు దోఁచఁగ గోవెలకూఁ
తఁ జెప్పఁగా, నరయుచు వారలం గడిమి నామని వెన్నుఁ
డు నొంపఁ జెందు నెత్తుకుబలె లేఁజిగు ళ్లలరెఁ దోఁపులఁ
జూపఱమాడ్కి పండు వై. 3

సీ. అల మింటఁ జెలఁగు రాచిలుకలచాలుపు
ల్వేలుపుమన్నీనివింట్లు గాఁగఁ
బూఁదేనియలఁ జాలఁ బొదలు తేఁటులమ్రోఁత
వహిమించు నుఱుముల రవలి గాఁగ

మూఁకలై పొదవైన చీఁకటిప్రాఁకుల
చాళ్లు గాఁగ్రొన్న మొగుళ్లు గాఁగ
వెలుతు రీయక జాజువిరితేనియలసోన
వదలక కురియు పెన్వాన గాఁగ

తే. వేడుకలు మీఱఁ దోఁటల నాడుకొమరు
వెలఁదులెల్లను మెఱుఁగుఁదీవియలు గాఁగఁ
గ్రమ్మి యుప్పొంగుచును దొలుకారు వోలె
వలపు నెఱపుచు నామని పొలుపుమీఱె. 4

తే. ఎలమిమై జాజియీరంపు టేనుఁగులను
నొంచు నామని యను తెఱనోటిమెకము
గోళ్లనంగను వగు మోదుగులను మొగ్గ
లమరెఁ దమరంగు మిన్నెల్ల నలమికొనఁగ. 5

క. క్రందుకొను చిగురుజొంపము
లం దగె బలుమావు లంత లలి నెల్లెడలం
జెందిరపుఁగాలిపడగల
నందంబగు మరునితేరు లనఁగాఁ బొలుపై. 6

మత్తకోకిల. ఏచె మావులుఁ గ్రొవ్వులుం దగు నిప్పలు న్గురివెం
డలుం, బూచె నిమ్మలు దాడినిమ్మలుఁ బొన్నలు న్సురపొన్న
లుం, గాచెఁ జిన్నులకన్న మున్నుగ గంగరావులు మోవు
లున్, రాచెఁ గొమ్మల నింగి గోఁగులు రావులుం గడుఁదీవులన్.

శా. ప్రేలుంగొమ్మలు నేలఁ దారసిలిన న్వ్రాళ్లంగ రాకుండఁగా
లోలోఁ ద్రిమ్మరు నాలిగాడ్పులు పగళ్లుఁ రేలుఁ బూఁదా
వులం, జాల న్మ్రుచ్చిలి పోవఁ బట్టుకొని పజ్జం బచ్చ గం

డార్లలో, సోలం గావలిఁబెట్టె నామని యనం జూపట్టె
లేఁదోఁటలన్. 8

తే. అమరెఁ బుప్పొడికుప్ప లై యంతనంత
మెట్టదామరపాకులమీఁద జాతి
పైఁడిచూలాలివేవిళ్లు వాయఁ దోఁట
కలిమిచెలివెట్టు కలవంటకంబు లనఁగ. 9

చ. చలిమిరిగాడ్పుచే నెగసి సన్నపుసుళ్లగు చాకసంపుమం
దల విలసిల్లెఁ బుప్పొడులు దట్టముగా మదిఁ గ్రమ్ముకూర్మిచేఁ
గలఁగి విరాలిఁ గుందు తెఱగంటినెలంతలమీఁద జొన్పు
పూవిలుతునిపైఁడిచుట్టలుగు వేలములుం బలె సొంపు
పెంపునన్. 10

క. అగిసెవిరు ల్కారువలిచే
నెగయం దోఁ దేఁటిచాల్పు లేఁగుం దఱు చై
తొగరాచపదువుల న్వాను
దగులుచు నెలదిండిపండు దార్కొను పగిదిన్. 11

మ. ఎలమిం దుమ్మెదమ్రోఁత వాసె రవలై యింపొంద మత్తిల్లు
కో,వెలసీకారుల కూఁకపాట లమర న్వేవేడ్కతో నాలిగా
డ్పులపేరం గలనట్టువు ల్గఱపఁ గోపుల్పూపు లేఁదీవపా
త్రల కయ్యామని పూవుముత్తైపుసరు ల్దాల్పంగ నిచ్చెం
గడున్. 12

వ. మఱియు విరితేనియలాని పూని మత్తిలి తత్తఱంబునం
దిరుగు తేఁటిమొత్తంబుల యొఱకలసన్నం గరువలి గట్టువ
నట్టువ గఱప నామనిరాతేనికడ నాడు లేవపాతరలముందఱ
గ్రందుగా నెత్తిన మవ్వంపుదుప్పటంబుల తెరలమరువు లనం

గ్రమ్ము పూఁదుమ్ములముమ్మరంబులం గొమ్మలం గానక త్రిమ్మప
కలికిరాచిలుక పలుకులరొదల నెదలు గలంగ మెలంగు
తెఱవవపుల నేయ బాసటంబు చిలికిన మరునిచిలుకులు
వాని తుమ్మెదదిమ్ముల నలరునలరుం గాంచి వలతేని కాని
పనికిం గినుకం గొను తోఁటకలిమిచెలియచూపులసొంపునం
గెంపుపొసనంబు లగు దాసనంబులును, దాసనంబులు
చీఁకటి మ్రాఁకుమూఁకలలోన నిరులుదొరలు తమదాయ
యగువేఁడివెలుంగు నింగికి వెఱచి పఱచిన నతని మెయిపుట్టు
గులం బట్టి లోనిడుకొన్నవడువున నున్న గేకిసలుగొట్టు
నిగ్గపట్టిపిండునుంబోలెఁ జెలంగు కోవెలలును, గోవెల
లొగరుంజిగురు లుమియం గని మున్నీటిలో నానిన
మానికంబులు వెడలించు నించుమొగులుం దెగ లని
బెట్టుగా నాడు జుట్టునట్టువపిట్టలు కఱచిలువ తెఱవ లను
తలంపు వెంపున జడలకొడియ వడివడిం దీవ యుయ్యేల
లూఁగు మగువలనగవు వెన్నెలలోన దిక్కులపెక్కువలుం
బోలె గానిపించు పొన్నమొగ్గలును, బొన్న మొగ్గల
హత్తిన ముత్తెపుందొడవు లయ్యెడనిడి పూఁదేనియల
జలకం బాడుతోఁపు వేలుపుఁజానకు దిద్దిననిద్దంపుఁబసపు
ముద్దలయొద్దికం దగు పెద్దనిమ్మపండ్లను, నిమ్మపండ్లయచ్చపుఁ
బచ్చడాలు చాలన్మిఱుచుం గారుగోఁగులపై బర్వఁజను
పకంబు లని కలంగి తొలంగి చేరక తిరుగు తత్తఱంబుల
తేటిమొత్తంబులం గేలిచేసి మించుతీవెచానల యెలుంగు
లనం గులుకుఁబలుకులు గలకలికిచిలుకలును, జిలుక
ముక్కుల నొక్కంబడు మారేడుంబండ్లచెన్నుఁ గని తమ

యన్నులచన్నులపోలిక లని విరాలిం జాలింబడు తెరు వరులం జూచి వగచు మ్రాఁకులకన్నీరునుంబోలె జోరునం జాలు పూఁదేనియలును, బూఁదేనియకాలువవాళ్ల సుళ్లం బడి వడివడిం దిరుగు మరునికెంపుబొంగరంబులుంబోని మెట్ట దామరమొగడలును, దామరమొగడలం దెగడు చిన్ని చన్నులు గలకన్నియ లన్నుచూపం బూఁదేనియ లాని తీనియలయందుం బాడునేర్పులకు మెచ్చి పచ్చవిల్కాఁడు గురియించు విరివానలుం బోలెఁ గరువలిచేఁ దొరుగు పరు వంబు ననలునుం, గలిగి వలరాజులాయంబునుం బోలె మావు లకుం దానకంబై చానలసోయగంబునుం బోలె మోవులం బాపటల సొంపుమీఱి వెలయాంద్రచన్నులచెన్నున గోరం టలం బొదలి తోఁపు చూపఱకుం బేరామనిగా నామని యొప్పె నంత. 13

—— చెలు లుద్యానవిహారము చేయుట ——

క. తోరపుఁగన్నెల వేపుర
తో రహిఁ శర్మిష్ఠ కొలువఁ దులకింపుచు సిం
గారపుఁదోఁటకుఁ జనియెఁ
గారవమున దేవయాని కడు నాటతమిన్. 14

సీ. మెదలెడుగండుఁదుమ్మెదలపెన్రొదలచేఁ
బొదలెడు గురివెందపొదలుఁ దూఱి
కలకలఁ బల్కుచిల్కలకొలంబులఁ జాల
నలరుపొన్నలమూఁగి యలరు లాగి
చెలఁగుచుఁ గిలకిల ల్గులుకుకోవెలలకు
నలఁకువల్గడపు జిన్నలకు నుఱికి

ననలచే మరునిమన్ననలచేఁ జెన్నైన
పొగడలకును దమ్ముఁ బొగడ నరిగి
తే. కలికి యెలదేఁటికదుపుల కలికి యులికి
వెనలుఁగొనియెడు చిన్నిగుంపెనల కేఁగి
మరల కానట్టుమెట్టతామరలు చిదిమి
తోఁటనాడుచు నెలఁతుకల్ నీటు మెఱసి. 15
ఉ. తొంగలిపూవుఁదేనియలఁ దూకొని మత్తిలి తుమ్మెదల్పయిం
బొంగుచు వ్రాల నొప్పెసఁగు పూచినపొన్నఁ గడంగి కాంచి
ముస్సిరింగినయావిసంబు వెస మీఁదికిఁ బిచ్చిలు వేఁడికంటి
యా, జంగ మటంచు మ్రొక్కె నొకచాన నెలంతలు చూచి
నవ్వఁగన్. 16
క. వడిఁ జనఁ దనయడుగులఁ గల
కడుఁగెంపుఁదనంబు పుడమిఁ గ్రమ్మినఁ దమిచే
నొడితలిరు వడియె నని యటఁ
దడవఁగ నగి రొక్కకలికిఁ దారాడుచెలుల్. 17
చ. మును పొకచోటఁ దుమ్మెదలు మూఁగిన మల్లెలు గోయఁ
బోయినం, బెనకువఁ గుట్టినం గలుగుబీతు మదిం దొలఁకంగఁ
గ్రమ్ముచుం, దనకడకంటిచూపు పయిఁ దార్కొన గొజ్జఁగు
లందుఁ దేంట్లు వ్రాలిన వని చేరనోడి యొకలేమ కడుం
గడఁ జోపుఁ దమ్మిచేన్. 18
పంచచామరము.—
సరుల్ పెనంగొనంగఁ జిల్గుఁ జన్నుఁగప్పు జాఱఁగాఁ
గురు ల్వెసన్వెస ల్వెసంగఁ గూడి చాల మీఁఱఁగాఁ
దరు ల్బెడంగుచుండ నాని తారసిల్లి యేఁగి క్రొ
వ్విరు ల్గుఱించి కోసె నొక్కర్తు వెంటఁ జాన లంటఁగాన్. 19

సీ. బొట్టుగు లేమావిఁ బొదలించె నొక్కర్త
చూచియుఁ జేనంటి సొబగుమీఱఁ
బొన్నఁ బ్రేంకణమును బూయించె నొక్కర్త
చిఱునవ్వునునుఁబాట దుఱఁగలింపఁ
బొగడను గంకేళిఁ దగ విరుల్గలిగించె
నెమ్మిఁ గల్లుమిసి తన్నియు నొకర్త
కొసరి వావిలిఁ గొండగోఁగును ననిపించె
మూర్కొని మాటాడి ముదిత యొర్త
తే. క్రోవిఁ బూవుల నిండించె గొమ్మ యొర్త
కదసి కూరిమితోడుతఁ గౌఁగిలించి
చనుపకంబునఁ గ్రొన్ననల్ దనియ నించె
ముదిత యొక్కతె తనముద్దుమోముఁ జూపి. 20
సుగంధి. చాలుఁజాలు నెంతకైనఁ జాలు నున్నగన్నెరుల్
రేలపూల కేల గోల రేయ నిందులోనఁ బో
నేల తాళు మన్న నన్ను నెట్టు దిట్టె నక్కటా
మేలుమేలు ముద్దరాల మెచ్చువచ్చు నామదిన్. 21
వ. అని మఱియు నొక్కయెడ. 22
క. చెలి తీవయుయ్యె లూఁగఁగ
నలరుం జడయు న్మొగంబు నలుకమెయిం జా
బిలిదిండి దగుల నెలయుఁ
దులదుల వెనుకకును గడిమి త్రోపాడురహిన్. 23
తోటకము.—
పొలుపు ల్గనుఁగో వలపు ల్గొలుపుం
దొలుకారుమెఱుంగులతో నెనయై

వలరాచపిరు ల్వాలె వా రొకచోఁ
బలుపో గురివెందల పందిరిలోన్. 24

సీ. చిన్నారి పొన్నారి చిఱుతపాయంబులఁ
జెలఁగునంచలఁ బెండ్లి చేసిచేసి
యెలజవ్వనపుమఁపు గలిగి పెంపున మించు
చిలుకలఁ బొన్నపైఁ జేర్చిచేర్చి
పూలతేనియలందుఁ జూలాలిగొరువంక
పిండు గంట్లంబులఁ బెట్టిపెట్టి
కోవెలబాలెంతకొమ్మల కిమ్ముగా
నొనరించి తగఁ బురు డోమియోమి
తే. పల్లటులు నేఁటి చిన్నిపాపలకుఁ గులికి
పువ్వుఁదేనియ నుగ్గులు పోసి పోసి
కడలుకొను వేడుకలతోడఁ బడఁతు లందు
వెడలి వెండియు నొకచోట విరులు చిదిమి. 25

రగడ.—

మావులు దగుమగుమావుల కిరవులు
తావులకును గడుతావుల విరవులు
కోవులె మదిఁ గైకోవులె కన్నియ
మోవులు పగడపుమోవులు వన్నియ
గుంపెనలకుఁగా గుంపెన లేఁటికి
లంపుల విరులతలంపులు బోఁటికి
మానుపమోదుగ మానుప నేదగు
కానిక పూవిలుకానిక యీఁదగు
వేనలి పువ్వులు వే నలి జాతెడుఁ

గానవె యొప్పులుగా నవె మీాఱెడుఁ
బాగడను మాటికిఁ బాగడను నెచ్చెలి
మొగలివిరు ల్వా మొగలివె నెచ్చెలి
యంతేటికి గోరంతే మల్లెల
వంతులకా సేవంతులఁ జెల్లెల
చనుపకములు గొనఁజనునే మాటికి
వనవిల్తుని మన్ననగలమేటికి
నెమ్మినుండి యానెమ్మికి వదరెడుఁ
గొమ్మా పొన్నలు గొమ్మా పదరెడుఁ
జాలుం జాలని జాలవి యీావిరి
గోలయిచ్చు బరిగోలదె వావిరి
మారేటికిఁ బలుమాఱేటికిఁ జన
గోరంటలఁ గొనగోరంటవె నన
విరిగి పయింగడు విరిగిరి చానలు
విరులు గలుగు క్రొవ్విరిగా వానలు
దమ్ములు దగియెడుఁ దమ్ములవేరిట
నెమ్మెలఁ గొనఁ దగనెమ్మెల మీారిట
రాకు నెలంత పరాకున నిమ్మకు
మాకు లదే మఱె మాకిఁకఁ జిమ్మకు
మబ్బెందలె మాకబ్బెందలె చెలి
గుబ్బెత యది యాగుబ్బెత గన్నలి
కారనకే యొడికారపుఁగింకను
నేరము మాకిది నేరము బొంకను
నీడకుఁ జెలిరా కీడకుఁ గోయఁగ

నాడకురా విడనాడకు పాయఁగఁ
బనపల్లపైఁ బూఁబనసల్ గనుఁగొను
పసుపడ్డవి మరుపసులకు నవి మును
మరువము చెలి నామరువములో యను
కఱవో విరు లక్కఱవోఁ గోయను
మాటకు మూరక మాటకు వత్తురె
బోఁటులు మఱి మీబోఁటులు మెత్తురె
యనుచుఁ దగిలి సయ్యాటలఁ బాడుచు
ననవిలుకాని వినం గొనియాడుచు. 26

వ. ఇట్లు నీటుమెఱసి తోఁటల నాఁడుబోటు లాట సాలించి. 27

క. కప్పుంగొప్పులఁ జన్నుఁ
గప్పుల మొగముల నొడళ్లఁ గప్పినమెఱుఁగుం
బుప్పొడి విదిరిచికొని మఱి
యప్పడఁతుక లరిగి కప్రపనఁటులచెంతన్. 28

సీ. పువ్వుఁదేనియకాల్వపొంతఁ బొన్నలలోన
బొలుపొందు చెంగల్వకొలనిదరిని
బూచిన చనుపకంబులఁ జుట్టివచ్చిన
గురివెందతీవపందిరులయందుఁ
జలువలనెలవులై యలరారునెలతాల
తిన్నియ లన్నిటితేట నలికి
విరివిల్తు నతనిదేవేరిఁ గస్తురిఁ దమ్మి
రేకుపై వ్రాసి గుఱించి నిలిపి

తే. కమ్మవిరినీట జలకంబుగాను గూర్చి
నగవుముత్యాలతొడవులు దగ నమర్చి

కలికి క్రొన్ననపాదబాసికములు చేర్చి
సిరుల నెదిరించుచును బెండ్లి సేయుచుండ. 29

తే. నాలిగాడ్పను కాలరి యోలి నరిగి
వారివేనలి విరుల నింపారుతావు
లెల్లఁ గానుకగా నిచ్చి యెలమిఁ బిలువ
నచట వేఁటాడుచున్న యయాతి వచ్చి. 30

క. తెలిమొగులులోన వెలిఁగెడు
తొలుకారుమెఱుంగుపగిదిఁ దోరపుటాఱుఫుల్
తులకించు నాటతమిచే
నలరుంబొద వెడలివచ్చు నలశర్మిష్ఠన్. 31

యయాతి శర్మిష్ఠం గాంచి హర్షించుట

వ. కాంచి యగ్గుబ్బెతసోయగంబున కబ్బురపడి యబ్బలియుండు
తనలోన. 32

సీ. *తమ్ములు చుక్కలు తాఁబేళ్లు మరుపాదు
ల్పసిఁడి యనంటులు నిసుకతిప్ప
సుడి చదల్ బంగారుకడవలు తీవియ
ల్చివురు చిందంబు పసిండి యద్ద
ములు తలిర్వెన్నెల మొల్లమొగ్గలు నువ్వుఁ
బువ్వు మీలు నన దూపులును విండ్లు
నరతొగదొర సోఁగసిరివ్రాఁత చెలువముల్
రహిమించు జేజేలరాచతాలు

తే. నివిగదా పోలికలు చూడ నింతులందు
నొడలియొప్పులు గొనియాడుచున్న యెడల

* ఇది ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నములోని పద్యమునకుఁ బోలిక.

నవి బెడంగుగ నీచానయందు సాటి
సేయవచ్చిన నేరికి సిగ్గుగాదె. 33

తే. మరునియురు లనఁదగి తేఁటిసిరులవఱలు
తెఱవకురులకు సరిరామిఁ దీఱెఁగాక
కడిమిఁ దమపెంపువోఁ బూరి గఱవనేల
రహియఱెఁ వేలుపునరాచరాలకెల్ల. 34

క. మరుఁ డరనెలకడ డాఁచిన
విరిదూపును నల్లచెఱకువిండ్లునుబలె వే
మఱు నలరుఁ జేరుచుక్కయు
నరుదగుకనుబొమలు మిగుల నతివకు నమరెన్. 35

క. నెలఁతుక కన్నులనంగాఁ
బొలుపగు నెలవెలుఁగు మేపుఁబులుఁగులు తమిచేఁ
గొలఁది యెఱుంగక తిని వె
న్నెల గ్రక్కెడుననఁగ నెసఁగు నెలకొను నగవుల్. 36

క. తమ్ములఁ బూవిల్తుని క్రొ
త్తమ్ములఁ జీరికిని గొనక యడకించుఁ గడుం
గొమ్మనిడువాలుఁగన్నులఁ
గ్రొమ్మించులు గలిగి పొలుపుగులికెడు చూపుల్. 37

తే. వెలుచఁ దమదాయమైన సంపెంగవిరిని
గెలిచె నని ముక్కు నిరుగడఁ గొలిచి యుండి
త్రుళ్లియాడెడు తుమ్మెదపిల్ల లలఁగఁ
బొలుచు నెలఁతుకచూపులు చెలువ మమర. 38

తే. కప్పురముపాదులోపలఁ గరము సరది
నాటి వెన్నెలయనుతేటనీటఁ దడుప

మొనలు చూపిన ముత్యాల మొలక లనఁగ
నొరపుతోడుతఁ జెలిపలువరుస దనరె. 39

క. లలిఁ బంచదారలోపలఁ
దిలకింపఁగ నించి జుంటి తేనియలు కడుం
జిలుకఁగఁ బెరిఁగిన పగడపుఁ
దలి రనఁగా నతివ పెదవి తగుఁ గొనియాడన్. 40

తరల. చిలువ కొంకి మెకంబు చెట్టని చెప్పుకొందురు కల్ల యీ
పొలఁతినెమ్మొగముం గడంకను బోలఁజాలక నెమ్మదిం
గలఁగి చుక్కలరాయఁ డెంతయుఁ గంది వెల్వెలఁబాతెఁగా
కలరువిల్తుని మేనమామగు నయ్య కాకొద గల్గునే. 41

తే. చెలువ మెడ తుంటవిల్తునిచింద మరయ
నందు నిరుగడ వైచినకుందనంపు
సరులు పూఁబోఁడిచేతులు చాలనరయఁ
గాక యుండిన నీగరగరిక గలదె. 42

చ. చెలినుదురుం గడుందొరయ నేమముతో నెల కుండఁగల్గెన
వ్వెలిమలయల్లువానితల వాడనిపువ్వయి నిచ్చ నేము నీ
నెలఁతుకచేతులం బడిన నేలరదంబగు వేల్పుదాల్పు న
ర్మిలి నని చేరె నమ్మొగలిరేకులనందగు వాఁడిగోళ్లొగిన్. 43

తే. అతివచన్నులు జక్కవ లగుట కేమి
సందియం బింక దండలచాయ నిగిడి
తెక్కలై యుండ సొంపునఁ బిక్కటిల్లి
వలిపపయ్యెద యనుచిన్నివలను దగుల. 44

క. గరగరిక నిచ్చుగలుగక
బురుదం గలఁగుటయ కాక పొలుపటుఁగాఁ దా

మరమొగ్గలపేరిటి తా
మరమొగ్గలు పోలఁగలవె మగువచనుఁగవన్. 45

క. బంగారుఁదీవయుం బలె
నంగునఁ దగుపొలఁతిమేన నారు దనర్చుం
బొంగారు మెఱుఁగులోపలి
సింగారపుమిసిమి గ్రమ్ముజీరయ పోలెన్. 46

చ. మురువునఁదమ్మిచూలి మదిముందఱెఱింగినయట్లు నేర్పుతోఁ
దరులను పైఁడికట్టులను దానె తిరంబుగ నుంచెఁగాక యే
వెరవున నిల్చు దీనికగువ్రేఁకపుగుబ్బల వ్రేఁగునం జదల్
దొరసినయట్టి నెన్నడుము తోరపునల్వకడంక మెచ్చితిన్. 47

క. ఎన యిసుకతిప్ప యని చె
ప్పిన నేమనవచ్చుఁ జెలియపిఱుఁదుంబలెఁ దా
నునుపో యది యటువలెఁ గడుఁ
దనుపో కాదనరు దానిఁ దద్దయుఁ గడకన్. 48

క. పలుదెఱఁగులఁ దమనేరుపు
కొలఁది న్నైజాణ లెల్లఁ గొనియాడిన ని
య్యెలనాఁగ మెఱుఁగుఁదొడలం
దల క్రిందైనను నరంటితరమా పోలన్. 49

క. తలఁకకు మని యేకతమునఁ
బలికిన మొఱవెట్టునపుడె పరికింపంగాఁ
బొలఁతుకచిఱుదొడలం గా
శెలు వోలమి డాఁగె వెఱచి లెక్కింపంగాన్. 50

మ. తమకుంబోలికలైనవే యను మదిం దాఁబేళ్లఁదామల్కతో
నెమకన్నీళ్ల మునింగియున్నవన నెంతేనొప్పు నున్గోళ్ల నం

దములై మీఱెడుతెల్లడాలుగమిలోనంగొమ్మమీఁగాళ్లుచూ
చి మదిం జూడఁగ వీనిసాటి గలదే చెప్పంగ నెచ్చోటనున్.

వ. అని యిట్లు నెమ్మది నక్కొమ్మసోయగంబులు కైవారంబులు
సేయుచున్నంత. 52

సీ. బలుమించు తలమించు నలిమించు సిరిఁబోల్చు
మేచాయ విరుల సంపెంగలఁ జేయ
నెలతీరుఁ బలుమాఱు లలిఁ గేరునెమ్మోము
చెలఁగి తమ్ములను దమ్ములను జేయ
జగడాలఁ బగడాల నగుడాలు గలమోవి
చెందమ్మి రేకులఁ జివురు సేయఁ
గరము చీఁకటి గప్పు కప్పు వేనలియొప్పు
తేఁటుల కొకవింత నీటుసేయ

తే. నలువ జగములఁ గలిగిన పొలుపు గరఁచి
యెంచి వెన్నెలకరువులో నించి యతివఁ
గాఁ దలంచఁగఁబోలు నీకలికి నవుర
యనఁగ నటవచ్చు నద్దేవయానిఁ గాంచి. 53

వ. మున్న న్నెలంత నెఱింగియు నెఱుంగనివాఁడ పోలెఁ జక్కం
దనంబునకు సిక్కయగుశర్మిష్ఠం దెలియవలసి యక్కొమ్మ
కిట్లనియె. 54

యయాతి మీ రెవ్వరని దేవయాని నడుగుట

క. పలుమాఱు నిందువత్తును
దోలుత నినుం జూచి యెఱుఁగఁ దొయ్యాలి నీకుం
గుల మెయ్యది పే రెయ్యది
యలకొమ్మయు నీవు నేమి యగుదురు వావిన్. 55

వ. అనవుడు. 56

సీ. మున్ను నన్నేలుఁగుడు విన్నాతి వృషపర్వుఁ
డనుతోలువేల్పు రాయనికొమార్తె
శర్మిష్ఠ నాఁగ నీచాన నన్నలనాఁడు
నీట ద్రొబ్బించిననెలఁత గాదె
నాఁటితప్పునకు నీననఁబోండ్లతో నాకు
వనవుపై యున్న దీవాలుఁగంటి
ననుఁ బెండ్లియాడి మన్నన దీనిలోనుగాఁ
గలనెలఁతుక లూడిగములు సేయఁ

తే. గడలి బుట్టిన పొలతుకల్ కదిసి కొలువ
వెలయు నలవేయిగన్నుల వేల్పువోలెఁ
బెంపుతో నిచ్చఁ గడలేని సొంపుమెఱయుఁ
బుడమి నాతోడిసవతిగా నడుపవయ్య. 57

వ. నావుడు నతం డిట్లనియె. 58

ఆ. చెలియ రాచకన్నియల నేలవేలుపు
ల్తగిలి పెండ్లి యాడఁ దగవు గాక
పుడమి నేల వేల్పుఁబువ్వుఁ బోఁడుల రాజు
లెలమిఁ బెండ్లియాఁడ దలఁపఁదగునె. 59

క. అని పలుకు రాచవేలుపుఁ
గనుఁగొని చిఱునగవు మోముఁదమ్మింగమ్మం
దనరఁగ వచ్చేడియ యి
ట్లనియె స్మచెలోనఁ గోర్కు లనయముఁ బొదలన్. 60

తరల. కడఁగి విన్ను వెలుంగు దాఁగుటెగాఁగ నబ్బలుకానలో
నడలుచున్న ననుం గనుంగొని యప్పు డర్మిలి నూతిలో

వెడలఁదీయుచుఁ గేలువట్టితివేకదా యిఁకెఁ బెండ్లికిం
గడమ లెల్లను సొంపు లింతియె కాక మీఁర లెఱుంగ రే.61

క. చదువులకు నొజ్జయై కడుఁ
బొడలిన నాయయ్యపాత్రపుంగూర్పరిచే
నిది తగ వనిపించెద నె
మ్మదిలోపల నీకు నింత మనికత మున్నన్. 62

వ. అనవుడు. 63

శుక్రాచార్యులు యయాతిదేవయానులున్నకడకు వచ్చుట

క. అట్టేని పెండ్లియయి చే
పట్టెద నిన్ననుడుఁ బొంగి పడఁతుక సోఁకుం
బట్టపుటొజ్జల నటకు
న్నెట్టనఁ బిలిపించె నతఁడు నెలదాల్పుబలెన్. 64

చ. * చనుదేరం గని మింటిమానికము నిచ్చల్ పోవు మజ్జారె
యా,వినుత్రోవ న్నడయాడకేలయిటకు న్విచ్చేసెనో యబ్బు
రం,బనఁగన్నులిమ్ము లుమిట్లుగొల్పు మెయిచాయ గ్గాయ నీ రెం
డలం,దనయున్నట్లుగఁ జేరవచ్చు నతనిఁ దొదవ్వులం
జూచుచున్. 65

క. వడిఁ బుడమి త్రేఁడువ లె వా
టిడుకొన్న పసిండివ్రాత నేసఁగెడు వలువ
న్నడుము బిగియించికొని మఱి
యడుగులపై వ్రాలి లేచి యతఁడును దానున్. 66

క. చనుదెంచి యివము గ్రమ్మెడు
చనుపకములలోని మావిచక్కిం దగుక్రొ

*నీరజమిత్రుఁ డేల ధరణీరతుఁడయ్యెనో అను నన్నయపద్యమువంటిది.

న్న నచప్పరంబులోపలఁ
దనరెడు కప్పురపుజగతిఁ దమ్మి నున్న యెడన్. 67

క. నెమ్మదిఁ గూరిమి చెలులగు
కొమ్మలు వేవురును గొలువఁ గ్రొమ్మించులలో
నిమ్మగు లేనెలయుంబలె
నమ్మెయికిని వచ్చి దేవయాని కడంకన్. 68

ఆ. మ్రొక్కి లేచి కేలు మోడ్చుచుఁ దనచంద
మల్లఁ జెప్పి యయ్యయాతిఁ జూపి
తలఁచిచూడ మున్నె తగులైతిఁ గావునఁ
జెనిమి టితఁడె నాకు వినుము తండ్రి! 69

ఉ. ఈవిరిఁబోఁడిఁ గైకొను మి దేటికి సందియమంచుఁ గూరిమిన్
దేవర యానతిచ్చిన మదిం బులకించుచుఁ బెండ్లియాడెదన్
రావలరాజు నన్నును దిరంబుగ సొంపునఁ బెంపుమీఱఁగాఁ
గావునఁ గూతుఁగావలసి కాచన కీచను వీయఁగాఁదగున్.

తే. ఇతని కీయక మదిలోన నెంచ నన్ను
నొరుల కొసఁగఁ దలంచిన నొకటి వినుము
తగనిపనియన కెన్నిచందములనైన
నొడలు దొఱఁగుదు నిపుడు నీయడుగులాన. 71

క. అని తెగువఁ బలుకుకూఁతును
గనుఁగొని మదిలోనఁ గూర్మి గడలుకొనంగాఁ
దనరి యతఁ డియ్యకొనియెం
తనతలఁపున గచునిమాటఁ దలపోసి వెసన్. 72

యయాతి దేవయానిం బెండ్లియాడుటకు శుక్రాచార్యులు సమ్మతించుట

వ. ఇట్లియ్యకొని రాకాసిఱేఁడు తనపజ్జనున్న యయాతిం జూచి

నీకు నిర్దేవయానిం జేకొనవచ్చు నని యొడంబరిచి యారా
జానుం గూఁతును దోడ్కొని వీటికిం జను దెంచునప్పుడు
వృషపర్వుం డెదురు వచ్చి తననగర విడిది సేయుటయు
నతండు. 73

సీ. పదియాఱువన్నెల బంగారునునుజీని
పనిగడియార ముప్పరిగ గడచి
దురములోఁ దెఱగంటిదొరను గెల్చిననాఁటి
కతలువ్రాసిన తోట్టికట్టు దాఁటి
రేరాచఱాలఁ గూర్చిన రచ్చపట్టులో
రహిఁబొడు పాటల రవలి యరసి
తలపురానేల సంతనచేసినట్టి పెక్క
జగతిపై ముత్యాలచవికె యెదుటఁ
తే. దమ్మికెంపులుగట్టిన తావులందు
వారువము నిల్పి తన వెంట వచ్చినట్టి
మన్నె వారల ననుపుచు నున్నయెడను
జెంత వృషపర్వుఁ డప్పుడు చేర నరిగి. 74

మ. పొలుపౌ కప్రపునంట్లు కస్తురిమెకంబుల్ మేలి జవ్వాది పి
ల్లులు రాచిల్కలు మానికంబులును జిల్గుల్ మంచిముత్యాల
పేరులు మేల్బోగపురెంటెముల్ పసిఁడితేరుల్ పల్లకుల్
లోనుగా నులుపాచేసె యయాతికిం దలఁపులో నుప్పొం
గుచుం గూర్మితోన్. 75

వ. మఱియును. 76

సీ. జేజేలదొరప్రోలు చెఱవట్టి తెచ్చిన
పొలివోని యచ్చరపువ్వుఁబోండ్లఁ

దామరచెలిపట్టి తావు గొల్లాడఁగాఁ
దగులుపడ్డట్టి యేనుఁగులగముల
నని గెల్చి నీటిరాయనివీడు చూఱాడి
వాతి కైకొన్నట్టివారువముల
నిగుడి జక్కులతేని నెలవెల్ల దోఁచఁగాఁ
గలిగిన వేల్పురాకంటసరులఁ

తే. గోట్లకోలఁదులు బంగారుకొలువుసాల
ముంగలను నిల్పి మదిలోనఁ జెంగలించి
చేరి కానుకచేసినఁ జిత్తగించి
యుడుగరలనంది వృషపర్వు విడిది కనిపి. 77

క. తేజీ డిగి తనయంతటి
రాజులు మే లప్ప యనుచు రాఁగాఁ జని తాఁ
దేజునను మేడలోపలి
జాజులచప్పరములో నెసంగుచు నుండెన్. 78

తే. అంత రక్కసియొజ్జ దానానతిచ్చి
పంప వృషపర్వుఁ డప్పుడు సొంపు మెఱయఁ
బలుదెఱంగులఁ దనపారుపత్యకాంద్ర
చెలువు మీఱంగ వీడు గైసేయఁ బనుప. 79

చ. అలవలరాజుచేతి యలరమ్ము లనందగు టేమి చెల్వపుం
బొలఁతులమోముఁదామరలఁ బోలని సిగ్గున వీఁగి పెక్కు
రూపులఁ జని వారివాకిళులపొంతలఁ జేరిన నిండుఁ
జందమామ, మలవలె మీఱె రంగు లలమం దొగదోరణ
ముల్ బెడంగు లై. 80

క. గందపుమ్రాఁకుల కురుఁజుల
సందులనుం బూల చలువచప్పరములుగాఁ

బొందింపఁ గ్రమ్ముచీఁకటి
మందటిలేఁ జేలుకట్టుమానికములచేన్. 81

సీ. ఏదారిఁ జూచిన మేదించి జవ్వాది
బురదతో గోడలు పూయువారు
నేతావుఁ జూచినఁ బ్రాఁతటాలూడ్చి నె
త్తమ్మి కెంపుల గనెల్ దాల్చువారు
నేవీదిఁ జూచినఁ దావు లుప్పొంగఁగా
విరులచేఁ బందిళ్లు వేయువారు
నే తిన్నెఁ జూచిన నించుమించ చగుపట్ల
నించి కప్రంబు గ్రమ్మించువారు
తే. నెచటఁ జూచిన నాణిగా నేర్పరించి
పెద్దముత్యాల ముగ్గులు పెట్టువారు
నెందుఁ బొగడపుమేరువు లెత్తువారు
నైరి వీటను గలిగినవార లెల్ల. 82
వ. అప్పుడు. 83

దేవయానీవివాహసన్నాహము

ఉ. ఎల్లియ సోఁకుటొజ్జ యతఁ డేపునఁజేయును గూఁతు పెండ్లి
యం, చల్లన పైఁడిపళ్లెరములందును గందముఁ బూలుఁ
బచ్చఁబ్రాల్, పెల్లుగ నించి పొల్తుకలు పేరఁటముల్ దగఁ
జెప్పి వీటిలో, నెల్లెడఁ ద్రిమ్మరం దొడఁగి రింపుగ వాయిద
ముల్ చెలంగఁగన్. 84

మ. వరుసన్ శుక్రుఁడు నాఁడు వేగఁ దనచెల్వాన్ జూచి యా
కన్నెకున్, దొరయా రూపును బాయమును గలిగి చెన్నుం
గల్గు నీనేలతేఁ, డరుదై కన్గెఁ దలంచినట్ల యెడ నేయం

బోలునే యింక నేర్పరు లౌకొమ్మలఁ బంపుమా తగు
పనుల్ గావింప రాణింపఁగన్. 85

క. వివరింప నెడము లే దిఁక
నువిదకు సోబనపుజలక మొనరింపంగా
జవరాండ్రఁ బనుపు మనవుడుఁ
బువుఁబోఁడియు నలరి తగినపొలఁతులఁ బనిచేన్. 86

క. పనిచినఁ గొందఱు నెలఁతలు
ననిచినసంతసముతోడ నగవుదొలంకం
జని యుదిరిపైఁడికళుకుల
పని మెరవడి నలరు గరుడపచ్చలచవికెన్. 87

చ. కలికి యొకర్తు చేఁదుడువఁ గస్తురిచే నరఁ గల్కె నొక్కపై
దలి యొకకొమ్మ ముత్తెములు దార్చెను ముగ్గుగ నొకర్త
పెట్టెఁ గెం, పులపని పెండ్లి పీఁట యొకబోటియు బంగరుచేల
వైచెనొ, ర్తు లలిని దేవయానిఁ దగఁ దోడ్కొని వచ్చెను
వేడ్కతో వెసన్. 88

సీ. కొప్పు మెల్లన విచ్చి కురులు చిక్కెడలించి
తలయంటె నేర్పుతోఁ బొలఁతి యొకర్తు
పసుపుతోఁ గూడఁ గప్రము చాల మేదించి
నలుఁగు పెట్టెను గూర్చి మెలఁత యొకర్తు
మించి తావులు గ్రమ్ము మంచిగందమ్మున
నటకలి యిడియెఁ దొయ్యలి యొకర్తు
బంగారుబిందెలఁ బన్నీరు గుల్కుచు
జలకమార్చిరి కొంద ఱలరుఁబోండ్లు

తే. వలిపపావడఁ దలయొత్తెఁ జెలియొకర్తు
కదిసి చెంగావిదువ్వల్వ గట్టె నొకతె
నెరులు నేర్పునఁ దడియార్చె నెలఁత యోర్తు
చెలఁగి జాజులు వేసలిఁ జెరివె నొకతె. 89

సీ. మట్టెలు పిల్లాండ్లు మఱిపీరమద్దియ
లెలమిని దొడిగెఁ దొయ్యలి యొకర్తు
గంటలు మొలనూలు కడెఁదియొడ్డాణంబు
నుంగరంబులు వెట్టె నువిద యోర్తు
ముత్యాలపేరులు మొగపుఁదీఁగెయు బన్న
సరములు గీలించె జాణ యోర్తు
పచ్చలకడియముల్ బంగారుగాజులుఁ
బదకముల్ సవరించె ముదిత యోర్తు

తే. తమ్మికెంపులపంజులకమ్మదోయి
చేరుచుక్కయు ముంగర చెవులపువులు
బవిరలును గొప్పువలయును బడఁతి యోర్తు
దిద్దెఁ గస్తురినామంబు దీర్చె నోర్తు. 90

క. పొలఁతి మొగముఁ బోలుదు నని
మలయంగా నిండుఁ జందమామను వడిఁ దొ
య్యలికడకుఁ బట్టి తెచ్చెనొ
యలరుచు నన నొకతె నిలువుటద్దము నిలిపెన్. 91

క. కారుమెఱుం గన మరుదే
వేరియుఁ దా ననఁగఁ బైఁడివిరిదం డన బం
గారపుబొమ్మనఁ గా సిం
గారంబున దేవయాని కడుఁ జెలువొందెన్. 92

వ. అంత నక్కడ. 93

సీ. పచ్చలపనినొప్పు పైఁడిముక్కాలిపీఁట
యిడియె వేడుకతోడ నింతి యొకతె
కైదండ లిచ్చి రాకలువరాయనిఁ దెచ్చి
యందుమీఁదట నుంచె నతివ యొ

సవ తెచ్చుటను లేని చొకట్టుపోఁగులు
తిగిచెఁ గొల్కు లెడల్చి మగువ యొ

కదుమించు డాకేల గండపెండేరంబు
మెల్లన వదలించె మెలఁత యొకతె

తే. వచ్చి సికజాజిసరములు విచ్చె నొకతె
కంటసరులును ముత్యాలకడియములును
బదకములు లోనుగాఁగల బలుపుసొమ్ము
లొయ్య నొయ్యన సడలించె సువిద యొర్తు. 94

క. నెలవంటి మొగము చెమ్మట
మొలకలఁ దగఁ గొనువణఁక ముంగురు లాడన్
దలయంటె నొకతె తేనికిఁ
గలపంబునఁ జేసి తావిగట్టినమానెన్. 95

క. సరి చేతోడవులు మ్రోయఁగ
సురగ నెఱులు దువ్వి దువ్వి సరసందముగా
సిరిగందపు టటకలి యిడె
విరిఁబోఁడి యొకర్తు రాచవేలుపుదొరకున్. 96

చ. జలకములందు లే వనుచు సందియ మొప్పఁగ నూరకున్నఁబై
దలిని గికాకికఁ నగుచుఁ దామరకంటి యొకర్తు తేటవె
న్నెలపటికంపు బిందియల నించినగొజ్జఁగిపూవునీటిచేఁ

దలగడిగెఁ యయాతికి నెదం గడు సంతస ముల్లసిల్లఁగన్.

వ. అప్పుడు. 98

క. ఎలనాఁగయొకతె దలిమపు
వలిపంబులు గట్టి నిచ్చె వడి నడుగులఁ బా
వలుదొడిగె నొకతె యొక్కతె
తలఁ బావడయొత్తి తిగిచి తడియార్చెఁ దగన్. 99

సీ. నిలువుటద్దం బొకనెలఁత చూపఁగ నొర్త
క్రొన్నెలనామంబు గోరఁ దీర్చెఁ
గలికి యొక్కతె రాచకల్వారాయనిమేనఁ
గలపంబు చేసినగంద మలఁదెఁ
జాన యొక్కర్తుక చనుపకంబులసరుల్
చింగులువారంగ సిక నమర్చెఁ
జెలువ యొక్కతె గప్పెఁ గలికిరాయంచంచు
బంగారు చెఱఁగులపచ్చడంబు

తే. పరఁగ వెలలేని చౌకట్లు బన్నసరులఁ
బసిమినొప్పారు పచ్చలపతకములును
గండపెండేరములు లోనుగాఁగఁ గలుగు
సొమ్ము లొకయింతి గైచేసె సొంపు మెఱయ. 100

క. ఎడలేదు లగన మనుచుఁ
బడిబడిఁ బిలువంగ నపుడు బలువాయిదముల్
గడలుకొనంగా నచ్చర
పడఁతులదవళములు పెండ్లిపాటలు సెలఁగన్. 101

క. వెలియేనుఁగుపైఁ బన్నిన
యలరుంజప్పరములోన నతివలు వీచో

పులు వీవ తేఁడు రెండవ
వలరాయని పగిది వచ్చి వాకిట దిగియెన్. 102

తే. కలికి యొక్కతె మగమానికములగిండి
నించి పన్నీరు వోయఁగా నేలతేని
యడుగుఁదమ్ములు గడిగెఁ దొయ్యలి యొకర్తు
తుడిచె నెలగావిపయ్యెదతుదఁ జెలంగి. 103

ఉ. కారుమెఱుంగులం దెగడుకైపున నొప్పునెలంత లంత బం
గారపుఁబళ్లెరంబుల వగ స్నునుము త్తెపుముగ్గులోన నిం
పారెడు కెంపుదివ్వియల నందపుఁగెందొడవు ల్చెలంగఁగా
నారతు లిచ్చి రప్పుడు యయాతికి లేనగ వొప్ప నర్మిలిన్.

వి వా హ ము

ఉ. తామరకెంపు లంతటను దాచినముక్కలిపీటమీఁదటం
గోమలులంతఁ బెండ్లికొడుకుందగనుంచినఁబొల్పుమీఱఁగా
బ్రామినుకుం దెఱంగుననురక్కసియొజ్జ యొసంగెఁగూఁతునుఁ
గోమునఁ బెంచుకోర్కిసమకూరుటకుం దనబాసమెచ్చఁగన్.

సీ. అలనాఁడు జగములు గెలిపించినను మెచ్చి
తారకుం డిచ్చినవారువములు
కని పైఁడికంటిరాకాసితేఁ డిచ్చిన
పాఁపమేపుడుపచ్చపతకములును
తీవితోఁ గొడుకుపెండ్లికిఁ బిల్వ నరుదెంచి
బలి తెచ్చి యిచ్చినబన్నసరము
తనకు వేలుపుతేఁడు తలఁకి కానుకసేయ
వృషపర్వుఁ డిచ్చిన వెలఁదిపిండు

తే. నేమిసేయించునో యని యెదఁ గలంగి
కడలి యంపిన బలుమానికములు మఱియు
మామ యల్లున కిచ్చె గారాము మెఱయ
హెచ్చుసొంపునఁ గూఁతును నిచ్చునపుడు. 106

వ. అంత నిట్లు కావించి తెరమఱుంగున నప్పుడమితేని నునిచి నసుచుతమిం దనకూఁతుం దోడితేర శుక్రుండు వనుచుటయు. 107

సీ. అడుగుఁదమ్ములచాయ పుడమియొత్తకయుండఁ
జిగురుమించినిలివిఁ జెలువ మమర
ముదిత యొకర్తు పయ్యెదచెఱంగున సారె
చెక్కుటద్దంబుల చెమట దుడువ
మోముపంపఁగ జాఱుముత్యాలపాపట
సకియొకర్తు పలుమాఱు చక్క నిడఁగ
వావిచ్చఁ గప్పుపల్వరుస చీఁకటిగ్రమ్మ
మరియొకర్తు తెలనాకు మడిచి యొసఁగఁ

తే. గలికికన్నుల దూపులు గ్రమ్మికొనుచు
నిగుడఁ బటికంపుఱాకట్టునేల యల్ల
నలఁకస్తురినాటిన యట్లుగాఁగఁ
దెలివిఁ జను దెంచెఁ గడునాన దేవయాన.* 108

వ. ఇట్లు వచ్చిన తెఱవం దెరమఱుంగున నడి తగు తెఱఁగులు గావించినపిదప నత్తెర దిగిచినసమయంబున. 109

---

*భారతములో "వరుణేంద్రు దేవియు, పౌలిదాని దేవయానిఁ గనియె" ఇత్యాది దేవయాని యనియే యుండుటచే నింతకట నాపాఠ ప్రకారమే యుంపఁబడినది. కడు నాన దేవయాన" అని యుండుచున్నది.

తే. తాళి గట్టె నపుడె తలిరాకుఁబోఁడికిఁ
బుడమిఱేఁడు వేడ్కఁ గడలుకొనఁగఁ
దనరు పెక్కువాయిదమ్ములమ్రోఁతలు
చెలఁగి ముజ్జగములు చెవుడుపఱుప. 110

క. చెలి యొకతె యెత్తి పట్టినఁ
దలిరాకుంబోఁడి ఱేనితల ముత్తియపుం
దలఁబ్రాలు వోసినతుద
న్నెలఁతుక తలఁబ్రాలువోసె నేర్పదలిర్పన్. 111

మ. నలిఁ గెందమ్ములచాయ కెంపులబలెన్ రంజిల్లు నమ్ముత్తియం
బులు రాపాడుచు దోయిలింపుచును మోముంజందురున్
నవ్వువెన్నెల లల్లల్లన సోఁకఁ గౌను మిగుల న్నిక్కంగ
నొక్కుమ్మడిం, దలఁబ్రాల్ వోసె నెలంత రాచనెలకుం
దార్కొన్నకోర్కిం దగన్. 112

ఆ. మించుమీఁది పెద్దమంచుతుంపర లన
మగువమేనిమీఁద దగఁగ జాఱి
నలరి పుడమిఱేఁడునొఁదల దగుముత్తి
యంపుఁబ్రాలు నించె సొంపు మెఱయ. 113

క. పోల్పఁ దొలిమిన్కుఁ దెఱఁగున
వేల్పించిన పిదప రాచవిరివింటిదొరన్
వేల్పులకున్ మ్రొక్కించిరి
పాల్పడి యల పెండ్లికూఁతుపజ్జన కడఁకన్. 114

క. తగఁ బ్రాకెనయును దీఱిచి
నగవులపనులైన వెనుక నాలవనాఁ డొ

పూగ నాగవల్లి సేయఁగఁ
బగడపుటుప్పరిగలోనఁ బడఁతుక లెల్లన్. 115

సీ. చెలఁగుచు మంచిపచ్చలు దెచ్చి మేలేర్చి
దట్టంబుగాఁ గ్రుచ్చి తాచితాచి
వెన్నెలల్ వెదచల్లు వెండిముత్తియములు
నేర్పుతోఁ గ్రేవల నించి నించి
యచటెల్ల బలుగావి నద్దినట్లుగఁ జేయు
నెఱిమించు కెంపుల నెఱపి నెఱపి
చెంత దివ్వెలఁ బోని చీఁకట్లు వెదచల్లు
తెఱగంటిరాతాలఁ దీర్చితీర్చి

తే. రమణమీఱఁగ గోమేదికములు చాలఁ
జెలువ మొప్పార నంచులఁ జేర్చి చేర్చి
కోలఁపునైదువచిలుకలకోలుకు లపుడు
పొలుపుదీర్చిరి మదిలోనఁ బొదలుతమిని. 116

మ. చెలిచన్నుంగవ బోల జాలు ననుచుం జెందమ్మిపూమొగ్గలం
జెలువల్ కిన్కనుగట్టివేసి రనఁగాఁ జెన్నొందుచు న్నాల్గువం
కల నుప్పొంగుచుఁబూజకుండ లలరెం గైపొంది యామీఁ
దుఁగాఁ, గలయంజుట్టిననూలితోడ దివియల్ గన్పట్టుచుఙ్
జుట్టిరాన్. 117

చ. నెలఁతుక లిట్లు ప్రోలుతగ నేర్పు చెలంగఁగఁ జేర్చి తీర్చిరా
చలువవెలుంగు నింతిఁ దగుచందములెల్ల నమర్చి పిమ్మటం
గలువలచప్పరంబుకడఁ గట్టిన గొజ్జఁగిమేడలోపలన్
మఱచిన కెంపుగోళ్లసిరిమంచముపై నొగి నున్చువత్తఱిన్.

క. తెలనాకులు బాగాలును
నలమిన పెనిమిటులఁగూర్చి ముత్తైదువయొలనాఁ
గలకెల్ల నిడిరి విడ్య
మ్ములు దగ నప్పుడమితేఁడు ముదితయుఁ గడఁకన్. 119

వ. అయ్యెడ. 120

సీ. బుగులుకొంచును దావి దగనామతించుక
స్తూరికజీనివ్రాఁతలదుప్పటములుఁ
బసిమిమించులు మించు పదియాఱువన్నియ
బంగారుచెఱఁగులపచ్చడములు
ముంగొంగులను వ్రేలుముత్యాలకుచ్చుల
నలరెడు చెంగావివలిపములును
గజిమానికంబుల గములతేటలనుగూ
ర్చిన మేలిపట్టంచు రెంటెములును
తే. జెందిరపుఁగావు లంచెలబందుకట్లు
జిలుఁగునన్నెలు మంజిష్ఠ చిలుకచాలు
మొదలుగాఁగను జదివించి రదను వేచి
యనుఁగు లగునేలతేంస్లు యయాతి కపుడు. 121

చ. పొసఁగెడు వేలుపుస్మోదవుఁబోలినయావుల నొక్కవేయిటిం
బసిమిదనర్చు కుందనపుఁబల్లకులన్ వెలలేనిసొమ్ములన్
వెసఁ గడుఁగూర్మితోడఁ జదివించినపిమ్మట గారవంబుతోఁ
బసుపున కిచ్చె నంత వృషపర్వుఁడు కొన్ని *విలాతు లింతికిన్.

వ. అప్పుడు శుక్రుండు. 123

క. అల్లున కిచ్చెను బచ్చల
పల్లకియును దమ్మికెంపుఁబతకపుజోడున్

* విలాతు లత్తుకల్ పా.

జల్లులసమకట్టలరన్
బల్లించినవారువమును బంగరుగొడుగున్. 124

క. జాలుకొను పెంపుతోఁదగ
నీలాగునఁ దగవు నడిపి యింపు దలిర్పన్
లోలో నలరుచుఁ దనయి
ల్లాలిం గని శుక్రుఁ డనియె నర్మిలితోడన్. 125

క. ఇలువడియుఁ జెలువుఁ గలిమియుఁ
గలవానికిఁ గన్నె నొసఁగఁగాఁ గోరుదు ర
ట్లిలువడియుఁ జెలువుఁ గలిమియు
గలవానికిఁ గన్నె నొసఁగఁ గాంచితి మింతీ. 126

క. ఒండుకొద లేదు తూఱుపు
కొండపయిం బ్రొద్దు వొడిచెఁ గొమ్మా యిఁక నే
డెండఁబడకుండఁ గూఁతుం
గొండిక యన కంపవలయుఁ గూరిమి ననుడున్. 127

వ. అమ్ముదిత యంపునదియై కూఁతుం గనుం గొని యిట్లనియె.

క. మగఁ డేకొలఁదిని నడపినఁ
దగ నట్లే నీరుకొలఁదితామర వై యే
పగిది న్నడచెదవో నీ
దగునేరుపు చూఁత మింక నలరుంబోఁడీ. 129

క. మగఁ డేమగడయు దేవర
మగువకు వే ఱొండు లేదు మఱిగావున న
మ్మగఁ డోఁగిరంబు గుడువక
తగ దింతికి నారగింపఁ దన కెట్టియెడన్. 130

వ. కినియక యర్మిలిన్ మగనికిం దగులైన యనుంగు లేగు దెం

చినఁ గడుఁ బెంపుసేయఁ దగుఁ జెచ్చెర నెమ్మది సంతసిల్లుచుం
దనబలఁగంబు నన్నలును దమ్ములు లోనుగ వచ్చి రేనియుం
బెనిమిటిపంపు పెంపునను బ్రేముడిఁ జేయుటపాటి చెల్వకున్.

క. చొచ్చినయింటికిఁ దగని
న్నిచ్చినయింటికిని వన్నె యేచందమునం
దెచ్చెదవో చూచెదఁగా
నిచ్చలు మనవంగడంబు నిన్నుం బొగడన్. 132

తే. వినుము మగఁ డేరినేనియు మనుపఁగోరు
నలుగు నట్లనె చెలువయుఁ దలఁపవలయు
నన్న తమ్ముఁడు తండ్రి మా మనుచుఁ గూర్మి
నొంటిపాటునఁ గూడి కూర్చుండఁ దగదు. 133

క. ఆవెన్నుఁడు లచ్చియు బలె
దేవియు దేవరయుఁ బోలెఁ దెలివి దలిర్పన్
నీవును మగఁడును బూవుం
దావి యనం గూడి మనుఁడు తరలనికూర్మిన్. 134

చ. పెనిమిటి దండుదాడిఁ జని పెంపునఁ గ్రమ్మఱుదాఁక వీడి
యంబును సిరిగందమున్ విరులు ముట్టక యుండఁదగుం
బొలంతి తేజునఁ గడు నొప్పుమట్టసపుసొమ్ములతోఁ గుఱు
మాపుచీరతోఁ, దనకలికొప్పుతో మిగుల దార్కొను
ము త్తైపు నేసబొట్టుతోన్. 135

సీ. అది వేల్పు రాయని యనుఁగునెచ్చెలి సుమీ
బత్తితోఁ గూర్చుక వత్తుగాని
ప్రొద్దుపట్టికి నిది బోనకత్తియసుమీ
ప్రోదితో గుత నడపుదువుగాని

పైదలియది గాద్పుదాదికూఁతురుసుమీ
కూర్మియుప్పొంగ సాఁకుదువుగాని
యది పైఁడిదొరరాణి యనుఁగుఁజెల్లెలుసుమీ
యువిద గారవము సేయుదువుగాని

తే. యనుచు శర్మిష్ఠయూడిగం బమరఁజేయు
నలరుఁబోండ్లను వేర్వేఱ నప్పగించి
చెంతఁ దలవంచుకొని తనచెలులనడుమ
విన్ననైయున్న రక్కసికన్నెఁ జూపి. 136

క. ఇది పుట్టుబోఁగి దీనికిఁ
గొదవేమియు లేకయుండఁ గూర్చుక రమ్మీ
చెదరఁగఁజూడక నీవలె
ముదితా! కడుఁగూడునీళ్లొ మొదలగునెడలన్. 137

వ. అని పెక్కుచందంబులం గూఁతునకుం జెప్పి పయనంబు సేయుటయును. 138

చ. దళముగఁ గల్వఱేకులతుదన్ దిగజాఱెడుమంచునట్లు కన్
గొలుకుల డిగ్గు నీరు గని గుండె దిగుల్లనఁ దల్లి యిట్లనుం
జెలువను గేలుదమ్ములను జెక్కులు నొక్కుచుఁ గౌఁగిలించు
చున్, వెలవెలవాఱు మోముపయి విన్నదనంబు దొలంకు
చుండఁగన్. 139

క. ఉల్లమున పగవనేటికి
నెల్లుండియు పిల్వనంప నేతెంచెదు నా
తల్లివి గద సీతమ్ముఁడు
మల్లికయుం దోడు రాఁగ మది నడలేలా. 140

ఉ. లచ్చియు రూపు వంగడము లావును రాచఱికంబు గౌరవం
బెచ్చుగఁ గల్గి యిజ్జగము నేలెడుపెన్మిటిఁ జెంది తర్శిలిం
బిచ్చిలుసొంపుతోడ నినుఁ బెంచినమచ్చికఁ బాయలేక కా
నొచ్చెము లేదుగా తలఁపనొక్కటియుం గన నీతెఱంగునన్.

ఆ. అనుచు గారవించి యనుఁగుఁగూఁతును దోడు
కొనుచుఁ జెలులుఁ దాను గొంతదవ్వు
వచ్చి యంత నిల్చి పచ్చలపల్లకి
లోనఁ గొమ్మ నునిచి మేనునిమిరి. 142

క. ఉండు మనుమమ్ము క్రమ్మఱి
పొండను నీచెలులఁ దోడఁబుట్టువులగు నీ
చందుని మార్కొని నునుపుము
నిండుగఁ దగనుండు నీవు నీపెనిమిటితోన్. 143

క. అని పల్కి కూఁతు రంపినఁ
జనియెఁ శుక్రునిపొలంతి చానలుఁ దానుఁ
నునుపైఁడిగావి చెఱఁగులఁ
బనుపడియెడి జీనితోడిపల్లకి గదలన్. 144

వ. ఇట్లు గదలుటయు శుక్రుండు వెంట నరిగి యటమున్న
వెడలి వీడువిడిసియున్న యయాతిం గనుంగొని యి
ట్లనియె. 145

క. ఏదియు నెఱుఁగదు ప్రోదిఁ
బోదునఁ బెరిగినది తేఁడ మొన్నటిదిసుమీ
పైదలి నేరము గలిగినఁ
గాదని తెలుపుదువు గాని కడు నలుగకుమీ. 146

వ. అని యప్పగించి శర్మిష్ఠం జూపి యి ట్లనియె. 147

క. చెలువున వృషపర్వుం డను
బలియునిగా రాపుఁబట్టి పసిబిడ్డసుమీ
వలరాచపనులు వెలిగాఁ
గలిగిన సొంపులను నడపఁగాఁ దగు దీనిన్. 148

వ. అని చెప్పి యతండు సేయుగారవంబున సంతసిల్లి. 149

చ. పుడమిని గల్గుఱేండ్లు తగఁబూనికఁ గానుకలిచ్చి నిచ్చ నీ
యడుగుల వ్రాలఁగా జగము లన్నియు నేలుచు వెండి
పైఁడియుం, గోడుకులుఁ గూఁతులుం గలిగి గుత్తము లేనిక
పిండు పల్లకీల్, గొడుగులు నివ్వటిల్లఁగను గూరిమితో
మను పెక్కు లేండ్లొగిన్. 150

యయాతి జనపురంబున కేఁగుట

మ. అని దీవింపుచు, శుక్రుఁ డంతటను నెయ్యంబొప్పఁగాఁ
గ్రమ్మఱెం, జనియెన్ రాజును బేరులుం గడిఁదినిస్సానం
బులున్ లోనుగాఁ, గను బెక్కుల్ బలువాయిదంబులు
చెలంగన్ వీడుచేరంగ నం, తను దానం గలవారలెల్లఁ గడఁ
కల్ దైవాలు నొక్కుమ్మడిన్. 151

క. కలపడగలెత్తి కస్తురి
కలయంపులు చల్లి యాణిగలము త్తెపుము
గ్గులువెట్టి వీదివీదులఁ
గలయంగా మేలుకట్టు గట్టిరి వేడ్కన్. 152

చ. అరు దటుచూడఁగా నమరె నందులఁ గ్రందుగఁ గుంద
నంపుఁబేర్, గురుఁజులమీఁద దార్కొనిన క్రొత్తగు పుత్తడి
బొమ్మ లెల్లెడన్, సొరిదిని తేనిసోబనపుసొంపు గనుంగొన

వచ్చినట్టి ! యచ్చరపువుఁబోండ్లచందమునఁ జక్కఁదనంబుల
సొంపు పెంపునన్. 153

సీ. ఎడలేక యుండంగ నిడినతోరణములు
పెల్లు పైఁబడెడు కరుళ్లు గాఁగఁ
దటుచుగాఁ బెట్టిన తావి ధూపపుఁబొగల్
గుంపులై మెలఁగు మొగుళ్లు గాఁగ
గములైన కళిమానికముల మేడలు లోనఁ
గలఁగి డాగినయట్టి మలలు గాఁగ
నెల్లప్పుడును బిక్కటిల్లు భేరులమ్రోఁత
రహిమించు తరఁగలరవలి గాఁగ
తే. మేలిపటికంపుగోడలడాలు చాలఁ
బెంపుతోఁ బర్వు తెలినీటిసొంపు గాఁగఁ
బుడమిలోపల వే ఱొండుకడలి వోలె
నెసఁగు నవ్వీడు సిరిపుట్టినిల్లు గాఁగ. 154

ఉ. మంది గుఱాలు నేనుఁగులు మావుతులున్ దొర లెన్నఁ
బెక్కురై, క్రందుగఁ గూర్మితో నెదురుగాఁ జని పౌఁజులు
దీర్పఁ జూచుచుం, గొందఱు ముందఱం బయిఁడికోలల
హెగ్గళు లెచ్చరింపఁగా, నిందనియామముచే బొదలు నేనుఁగు
నెక్కి మదిం జెలంగుచున్. 155

వ. వీడు చొచ్చి యారాజు రాచవీదిం జనునప్పుడు. 156

ఉ. చూడఁగ నేఁగుదెంచి కడుఁజొక్కులతోడుత రాయుమత్తె
పుర్, మేడలమీఁది కెక్కియలమేనక గ్రేణియొనర్చు ప్రాయ
పుం, జేడియ లబ్బురం బయినచెంగలువ ల్దగఁ జల్లి రందఱున్
వేడుకతోడ రాకలువవిందుపయిన్నదికూర్మి లెచ్చఁగన్. 157

క. అంతట నాగసరంబుల
నింతులు తానములు మిగుల హెచ్చించుచు సా
మంతము పరవం బువులు వ
సంతములోనుగను గొనుచుఁ జనుదే మఱియున్. 158

సీ. వేలుపుపూఁబోండ్ల గేలిసేయు నొయారి
చెలువలు తగ వీరమలహారియును
గ్రొక్కాఱుమెఱుఁగు లుక్కున స్రుక్కఁగాఁజేయు
వెలఁదుక ల్బంగారువీరణములు
వలరాజు పెంచినచిలుకలవలెఁ జాల
బెంపొందునెలఁతుక ల్పిల్లఁగోళ్లుఁ
బూఁదీఁగెలో యనఁ బొలుపొందుపడఁతుక
ల్పెల్లుగాఁ బైఁడితప్పెటలు మఱియుఁ
తే. గలిగినవి యెల్ల నేర్పుతోఁ దలిరుఁబోండ్లు
కడిఁగి మ్రోయింప హెగ్గడికత్తె లరిది
పైఁడికోలలు పూని వే పదఁ డటంచుఁ
బల్లకీ ముందఱను బరాబరులు సేయ. 159

వ. అరుదెంచి. 160

క. ఆదట నేనుఁగు డిగి తన
పైదలియుం దాను బైఁడిపల్లేరముల ము
త్తెదువ లారతు లీఁగాఁ
బ్రోదిం దననగరు సొచ్చెఁ బూనిక మెఱయన్. 161

వ. అనవుడు నటమీఁది తెఱం గెట్లుండె నని యడుగుటయు.

ఉ. లాలసరీగజాంకుశ తలంపులసొంపులతప్మిచూలి యి
న్నేలయు నింగి పట్టముగ నిండ నమర్చిన నీయసంబుచేఁ

గాలి మెసంగు తేని యొడికంబును జొక్కులసోయగంబు ము
త్యాలబెడంగు డిగ్గుపడునట్లుగఁ జేసినచాగపుంబలీ. 163

క. పాలఁతులకు మేఁటిపగ ఱకుఁ
దలఁపులలో నుండు చక్కఁదనమునఁ గడుఁ జే
బలువుకడంకల నెన్నం
గలజాణలరాయ మేనుగలవలరాయా. 164

బంధురవృత్తము.—
అని మొన నెదిరెడు బలుపగతుర మూఁ
కను కడలిం గని యేనిక పోఁ
జనియెడుపఱపగు నలతటిమలచే
తం దగఁ ద్రచ్చి మెలంకువ వం
తన గలిగిన గెలుపులసిరినెలఁతం
దక్కం గైకొని యాయకతో
నెనరుగ నసపుంగలువలసైదో
డ్పటుగఁ గూర్చిన నేరుపరీ. 165

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాలమంత్రప్రసాదలబ్ధసారస్వత సుకవిజనవర్ణనీయవచోవిభవ భావనామాత్యతనూభవ పొన్నికంటివంశ్య తెలగనార్యప్రణీతం బైన యయాతిచరిత్రం బనునచ్చతెనుఁగుకబ్బంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము

క. సిరిరాచవేల్పు! కడునీ
వరితనమున నీటిదాల్పు! వలముఱిసుడివా
ల్దొరవంటి యొప్పుగల దే
వరజాణ యమీనుఖాన వలపుల ఱేఁడా. 1

వ. అటమీఁది తెఱంగు వినుం డిట్లు యయాతి దేవయానిం
బెండ్లియై వఱలుసిరులతో నుండునంత నక్కన్నియం దలి
మం బెక్కింపం దలంచి తలిరుంబోండ్లు. 2

సీ. నలఁచివైచినఁ జాలనలగుకప్రపుఁదావి
పొలుపొందు నెమ్మేన బుగులుకొనఁగ
వేనలిఁదుఱిమిన విరిసరంబులసొంపు
లలమి తేఁటుల నెల్లనామతింపఁ
దెలివికట్టాణిముత్తెముల పేరులరంగు
కలిమిఁ బాలిండ్ల వెన్నెలలుగాయ
వలపులచిఱునవ్వు కలయఁ బూఁజాలుగా
ముద్దుఁజెక్కులమీఁద మొలకలెత్త
తే. మోముఁదామర యింపై నమురువుతోడఁ
జెలువ మగుతియ్యఁదేనియచేత నమరు
మరుని యాఱవతూపునాఁ బరఁగునట్టి
దేవయానిఁ గనుంగొని టీవిమెఱసి.

సీ. బంగారుకుండలఁ బగటు నీగబ్బిగు
బ్బలమీఁది కొకమేలు గలుగు నేఁడు
జగడాలఁబగడాలఁ దెగడునీమోవికిఁ
బోలుపైన యొకడాలు గలుగు నేఁడు
మెఱుఁగుచేఁ గ్రొమ్మించుమించు నీమేనికి
నలరింప నొకయింపు గలుగు నేఁడు
తళ్కులై ముద్దులు గుల్కునీచెక్కుల
కెలమిగా నొకసొంపు గలుగు నేఁడు
తే. తాళుకొ ప్రొద్దుగ్రుంకినదాఁక ననుచుఁ
బలుకఁ దనలోనికూరిమి బయలుపడఁగ
నీక కన్నుల జంకించి యేమొ గొణుగు
దేవయానిఁ గనుంగొని తెలివయొకతె. 4

క. కని మది గలిగినతీరున
నిను మగనిఁ వ్రాసికొన్న నిలువుఁబతిమలం
గనుఁగొని యెఱుఁగక పలికిన
ననఁబోఁడిం గినియఁ దగునె నవలా నీకున్. 5

తే. మగువ యెన్నఁడు సిగ్గున మగనిఁ జూడ
నట్టిగోలవు నిన్నన నగునె యైన
విదియనాఁ డేసుపడకున్నఁ దదియనాఁడు
కానఁబడియెడుపని కింత కనల నేల. 6

వ. అని నగుచుం బలుకునంత. 7

క. అటిముటిని గ్రుంకుమలపై
నెఱసంజను గ్రమ్మినట్టి యెరవళి సెగబి

ట్టఱేమినఁ జని వడిఁ గ్రుంకెం
బఱపున ననఁ బ్రొద్దు గ్రుంకెఁ బడమటికడలిన్. 8

వ. అప్పుడు. 9

తే. మెలఁత మగమానికంబుల మేడలోన
నెత్తమాడుద మరుదెమ్ము నీవటంచుఁ
గూర్మిఁ గైదండ యొసఁగి తోడ్కొనుచుఁ బోయి
చనుపకంబుల నొప్పెడు చవికయందు. 10

సీ. పలుకులఁ దేనియ లొలుకఁ గొక్కోకంబు
చెలఁగి రాఁజేయు రాచిలుకగములు
నలరె వీనులపండువులు గాఁగ వలరాచ
ప్రామిన్కు లాగి నేర్చుపారువములు
నలరులవిలుకాని గెలుపుఁగబ్బంబులఁ
జదివెడుగోరువంక కొదమపదువు
వినఁ గూడ మరుని దేవేరి పైఁ బాటలు
పాడు లేఁబాయంపు బరితములును
తే. గలిగి పూఁదేరురాయనికొలువు నెలవు
పగిది నొప్పారు పసిఁడియుప్పరిగలోనఁ
గెంపు నెఱమానికంపువాకిటికి వచ్చి
తమ్మికెంపులపలకలతలుపు దిగువ. 11

చ. బొగడలసాన రాచిలుక పుత్తడిపావలు తావిదూపపుం
బొగలు జవాది వంక తెలిముత్తెపుఁజిప్పపసిండిగిండియుం
బగడపుఁగోళ్లమంచము జమల్పెఱపుం గపురంపుఁదిన్నె కెం
పుగముల జాలవల్లికయుఁబువ్వులు మించులనిల్వుటద్దమున్.

తే. కలిగి యొప్పారునందు బంగారుకోళ్ల
తూఁగుమంచముపై వేల్పుదొరయ పోలె
సొంపు పెంపున మిక్కిలి సోయగంబు
నలరఁ జెలువొందుచున్న యయాతిఁ జూచి. 13

చ. నడుము వడంక సిబ్బితి గనంబడ విప్పుగు గొప్పకప్పు క్రొ
మ్ముడి విడి జాఱ నందియలమ్రోఁతకుఁ దోడుగఁ దమ్మికెం
పుపెం, పొడవులు మోవఁ బయ్యెద చనుంగవ చక్కి
నొకింత చూపఁగా, వడి మగుడంగ నేఁగుచెలువం గని
నవ్వుచు నింతు లింపునన్. 14

క. నవఁబోడి యొత్తుకూడం
జని కేలు దెమల్చిపట్టి చనునే నీకుం
బెనిమిటిని జూచి క్రమ్మఱఁ
బెనఁగక చనుదె మ్మటంచుఁ బేర్కొని తిగుచన్. 15

తే. తెఱచ యాకొమ్మ కేలు విదిర్చి వైచి
కేలఁ గంబంబు పట్టి జంకించి పెనఁగ
వెలఁది మ మ్మేల వెఱ్ఱి నవ్వింప నీకు
బయిటి కెత్తినదివ్వె నీదయినవడక. 16

క. తక్కినకన్నెలవలె నీ
విక్కడ బూటకముసేయ నేటికి నీకున్
మ్రొక్కెద నిఁకఁ బెనఁగకు నా
యక్కువుగద రమ్మటంచు నడుగులఁ బడియెన్. 17

చ. నినిచినసిబ్బితిం దఱిమి నెమ్మదిఁ జేరి మరుండు నొంప నో
వ్వనిపని గట్టిపెట్టి చెలి రమ్మని కేలుదెమల్చి తివ్వఁగాఁ
జనియెఁ బెనంగుచున్నఱియు సన్నల వచ్చెదఁ గాని మించి

ప్లా, మ్మని యు బెడంకియు న్నగుడి యంతట నింతట నిల్చి
లాగుచున్. 18

వ. ఇట్లు వచ్చినం దోడ్కొని చని నెచ్చెలి యచ్చెల్వం జూపి
రాజున కి ట్లనియె. 19

క. మును పెంతకూర్మి గలిగిన
ననఁబోఁడికి నిట్టి యెడల నానయ తగుఁ గా
వున మగువ తడవు నడిపెం
గనుఁగొనుఁడీ మీర లొండుగాఁ దలఁపకుఁడీ. 20

వ. అని విన్నవించి యామించుఁబోఁడి నారాజేనిపాన్పుఁ
జేర్చె నంత. 21

సీ. చిలుకకుఁ జదువు రాఁ జెప్పలే దాయెఁగా
యనుచు వేగిరపడి చనియె నొకతె
నెమ్మి యేమయ్యెనో నేఁ డాట గఱపక
యరుగుదెంచితి నని సురిగె నొకతె
యీపరాకున మేఁత యిడనైతిఁ గా ప్రోది
గొరువంక కనుచుఁ దా నరిగె నొకతె
నడ నేర్పలేదాయె ననుపురాయంచకుఁ
దడవయ్యె ననుచుఁ దాఁ దారె నొకతె
తే. తనదు కనుసన్న తేనికిఁ దలిరుఁబోఁడి
నలముకొ మ్మని చూపుచుఁ దలఁగె నొకతె
విడెము దేవైతి వని యొక్క వెలఁదిఁ దిట్టి
పూని యమ్మేడ వెలికినిఁ బోయె నొకతె. 22

వ. అంత. 23

క. నను నెఱుఁగనిగోలవు బలె
నన యము ని ట్లనఁగి పెనఁగి యలసితివి గదా
యని మే నంతయు నిమురుచు
ననఁ బోఁడిఁ గారవించె నన లెత్తుతమిన్. 24

చ. పనుపడుకూర్మి నొక్కొక నెపంబునఁ జెక్కులుఁ గొప్పు
గుబ్బలుం, జనుఁగవ యంటి సిబ్బితిఁ దగం దొలఁగించుచుఁ
బాన్పుఁజేర్చి నేర్పునఁ జెలిఁ గౌఁగిటం బొదివి పొందెఁ
గడుం గడు సేద దీర్చుచు, న్ననవిలుకాఁడు సంతసమునం
దనవూనిక యాంట కుబ్బుచున్. 25

సీ. పుక్కిళ్ల విడియంబు లక్కప్పూరపుఁదావిఁ
బొదలెడు సన్నయూర్పులు సెలంగఁ
గౌఁగిళ్ల బిగ్గరఁ గదియించి మేనుల
నిరువుర చేతుల నెలమి నలమఁ
దలిరుపైఁ దెంపులు దాచిన చందాన
మునిపళ్లనొక్కుల మోవు లలరఁ
జెలఁగి పెనంగఁగూర్చిన క్రొవ్విరులు జాఱి
చిక్కైన కొప్పునఁ జిన్నె లమరఁ
తే. గ్రమ్ముచెమరున నొకకొంత గరఁగి నెఱసి
బుగులుకొని జాఱుకస్తురిబొట్టు దనర
నిదురమంపునఁ దగిలి రన్నెలఁతేఁడుఁ
బడఁతి యును నంత వలరాచపనుల నలసి. 26

వ. అప్పుడు. 27

చ. తెలతెలవాఱెనేఁ దొగలదేవర తామరకంటివాఱెఁ
బలుమొన లొత్తి మేల్కొలుపఁ బైదలి గేస్తునిమోము

చెక్కుచే, నలముచుఁ జేతదువ్వాలువ నంత మొల్లఁ సవ
రించి లేచి తా, నలయక వీడెమిచ్చె నతఁ డప్పటి కప్పనిపైఁ
దలంపిడన్. 28

వ. ఇట్లు వీడెం బొసంగి క్రమ్మఱ నారాచకొమరుకోర్కి దీర్చి
నేర్చుతమి నలరునంత. 29

చ. పెనిమిటి యైన వెన్నుఁ డొగిఁ బ్రేముడి నిచ్చినఁ బుట్టు
గ్రుంకుగ,ట్లను తన రెండుచేతుల నొయారము మీఱఁగ
నేలకొమ్మ దాల్చిన పవడంపుఁజుట్టలుగుఁ జిందమునుంబలెఁ
జూడనొప్పె నం,తను దగఁదూర్పునఁ వెనుకఁ దమ్ముల
విందును జందమామయున్. 30

వ. అప్పు డప్పడంతి యొప్పులకుప్ప యగు పసిండి యుప్పరిగ
లోనికిం జని తగుపనులు గావించి యున్నంతం జెలులువచ్చి.

తే. రహిని వలపులరాయని రాచలచ్చి
కరణి నొకవింత యగుసోయగమున మెఱయు
నిన్నుఁ గనుఁ గొనఁగాఁ గల్గెఁ గన్నులారఁ
గోర్కు లెల్లను మాకుఁ జేకూడె నేఁడు. 32

వ. అని పలుకం గినుకం బలె జంకించు దేవయానిం గని యొక్క
తొయ్యలి యి ట్లనియె. 33

సీ. అదలించితివి కొమ్మ నదియే మెఱుంగుఁ బ
 య్యెద జాఱనీకువే యిగురుఁబోఁడి
యెఱుఁగ కన్నది దాని నేల జంకించెదు
 వెలఁదిరో యిం కొక్క విడెము సేయు
మఱచి పల్కినది హోమగువ యాయెలనాఁగ
 మెడఁ బచ్చికస్తురి మెదిచి యలఁదు

నగుచు నన్నది దీని దగుతప్పుఁ జూడక
సందిళ్ళఁ బూయవే గంద మతివ
తే. కనల నేటికి వీడ్వడఁ గప్పుకొన్న
మగని దుప్పటి యిచ్చి రా మగుడ ననిన
నతివ బంగారు నరలోని కరిగి మిగులఁ
బెనఁగు సిబ్బితిచే గడెఁ బెట్టుకొనియె. 34
తే. ఇట్టు లరలోనఁ జొచ్చిన యిగురుఁబోఁడిఁ
గల్లఁజేసితి మని చాల గారవించి
పిలుచుకొని వచ్చి సకియలు పెంపునేయ
నలరె నీతివిఁ గొన్ని నా ళ్ళరుగునంత. 35
క. వెలవెలఁబాఱె న్మొగ మూ
ర్పులు మిక్కిలి సందడించెఁ బొక్కిలి విరిసెన్
నలువెక్కెఁ జన్ను మొనల
న్నెలకొని యప్పైదలికిని నెలమసలంగన్. 36
చ. కడు బలు పయ్యె నెన్నడుము గ్రందుగ వాచవు లుప్ప
తిల్లె నుఖ,దోడవులు ప్రేఁకమయ్యె మదిఁ దోఁచెను
గోర్కులు పాటలాటలున్, గుడుపులు నించవయ్యె మఱి
కూర్కులు డప్పియుఁ జాలఁ బుట్టె నె, న్నడలు దడంబడం
దొణఁగె నాతికిఁ దొమ్మిదినెల్లు నిండఁగన్. 37
వ. అంత. 38
క. లలి నానెలఁతకు యదువనఁ
గలిగెం గొమరుండు కలిమికలికికి మరుఁడున్
బలె రూపుసొంపునన్ రా
కలిమియు బలిమియును దనదుకై వడిఁ దోఁపన్. 39

వ. ఇట్లు గలిగిన యక్కుమారుండు పెరుఁగుచున్న యెడ. 40

తే. కలిమి దైవాఱ నయ్యింతి గనియె మఱియు
నలరి దుర్వాసుఁడను రాచకలువఱేని
గట్టుదొరపట్టి కూరిమిగడలుకొనఁగ
నాలుమొగములు కలిగిన యతనిబలెను. 41

— యయాతి పుష్పవనమున కేఁగుట —

వ. ఇవ్విధంబునం బెడిదంపుఁ గడిమిమగఁటిమినిం గడు నమరు కొమరులం గాంచి మించిన సిరులం గొఱలు దేవయానిం జూచి శర్మిష్ఠ తనలోన. 42

క. పెనిమిటినిఁ జెంది కొడుకులఁ
గన మగువలు గోరు చెందుఁ గల దటువలెనే
పెనిమిటినిఁ జెంది కొడుకులఁ
గనియెను గదె దేవయాని కణఁకెట్టిదియో. 43

క. ఏమనుకొనఁగల దిఁక నే
గోమున రాకాసిఱేనికూఁతురఁగా నే
నోములు నోఁచితినో యీ
బాములఁ బడవలసె ననుచుఁ బనువుచునుండెన్. 44

క. అంతట నొకనాఁ డింతులు
సంతసమునఁ గొల్వఁ బైఁడిజగ్గిలెపైఁ జే
మంతులమాడువులో విరి
కొంతపువేల్పనఁగ రాజు కొలువున్న యెడన్. 45

మ. కుసుమం బద్దిన వల్పెపయ్యెదచెఱంగు న్నింగలం జెక్కి వె
క్కసమై యొప్పెడు గబ్బిగుబ్బచనుప్రేఁకం బొనఁగా లేక కొ
నసియాడ న్మొలనూలిగంట లొగిమ్రోయం గొమ్మ యొక్కర్తు

వచ్చి సుమాళంబున మ్రొక్కి కాను కొసఁగెం జెంగల్వ
లాతేనికిన్. 46

ఉ. ఆవిరు లట్లొసంగి కడునర్మిలితోడుతఁ గొమ్మమోమునం
దానిక్రొవ్వాలుతుమ్మెదలఁ దాఁ బలుమాఱును జోఁపుకొంచు
నే, దేవరతోఁటఁ గాచుపాలఁతి న్వీను మచ్చట సొంపు
మీఱు పూఁ,దివెలు విన్నవింపఁ జనుదెంచితి నిచ్చటికంచు
ని ట్లనున్. 47

మ. సురపొన్న ల్కలికొట్లుచిందుగలుకర్జూరంబులబ్బెందలు
స్తురువెందల్పొగడల్మొగళ్లువిరుగల్గోరంటలున్నంపెఁగ
ల్గరుగుల్జిన్నులుదాడినిమ్మలుమొదల్గామ్రాఁకులొక్కమ్మడి
న్వీరులంగన్నులపండువైతనరెడిన్వేంచేసిచూడందగున్. 48

క. అని విన్నవించుపలుకులు
విని సంతసమొప్ప రాజు వెలఁదుకలెల్ల
న్మనువడి యాడిగములతోఁ
జనుదేరం గదలి తోఁటచక్కికి నరిగెన్. 49

తే. ఇట్టు లరిగినరాజుతో నేఁగుదెంచు
కొమ్మ లెల్లను బూవులుగోయఁ గడఁగి
మొత్తములు గూడుకొనుచు నువ్విళ్లుగాఁగఁ
గడలమ్రాకుల వేర్వేఱఁ గ్రమ్ముకొనఁగ. 50

సీ. కొమ్మ యీపొన్న పూగుత్తు లంటితివేని
గోమ రైననీగబ్బిగుబ్బలాన
చెలువ యీమానిలేఁ జిగు రంటితేని నె
త్తావినింపొందు నీమోవియాన

వెలఁది యీపూఁదీవియల నంటితేని ను
న్నొడవులతోడి నీయొడలియాన
కలికి యీకొలనిలోఁ గలువలంటితివేని
గడునొప్పు నీవాలుఁగన్నులాన
తే. యతివ యీమెట్టదామర లంటితేని
నొడిచి చాటెద నేను నీయడుగులాన
యనుచుఁ బూఁబోండ్లనెల్లఁ దా నానవెట్టి
తోఁటతొయ్యలి యారాజుతోడ ననియె. 51

ఉ. వన్నెగ మీఁదఁబ్రాఁకి దిగవ్రాలెడు తీవలచేత నొప్పెడుం
బొన్నలు తేఁడ చూచితివె పూలబెడంగున నాల్గువంకలం
జెన్నుగ వ్రేలుచుఁ జడలచేఁ గడుమీఁటుచుఁ బెక్కు
రూపులొ, క్రొన్నెలఁదాల్చువేలుపులొకో యని చూపఱు
చూచి మెచ్చఁగన్. 52

క. బలువగుసొంపున వ్రేఁగగు
తలిరులచే మావిగములు తద్దయు మించె
న్వాలరాయనితామరకెం
పులమేడలు వోలెఁ జిల్కబోదల కిరవై. 53

చ. పరువము లైనక్రొవ్విరులఁ బాయక కెంపగు దాడిమ్మలం
దిరముగఁ గ్రమ్మునట్టి పువుఁదేనియ లానఁగ వచ్చి క్రమ్మఱన్
దిరుగుచుఁజాల్పులైనమగ తేఁటులుమీఱెడు తేఁడచూచితే
విరివిలుకాఁ డొనర్చునలవేలిమిమంటలపైఁ బొగల్వలెన్. 54

క. పనసలుకెమ్మోకలఁ దగుఁ
గనుఁగొనఁగా గాడ్పుబల్మిఁ గాఱాకుపెక

ల్చినచోటఁ గ్రమ్మునెత్తురు
లనఁ జూపఱమదులకెల్ల నబ్బుర మొదవన్. 55

చ. అరుదుగఁ బువ్వుఁదేనె కడుపారఁగఁ గ్రోలుడు నన్నుచూ
పినం, బరువున దవ్వుగా నెగసి పాదిరిమీఁదికి మాటి
మాటికిం, దిరిగెడుతుమ్మెద ల్వాలపు దేవర పచ్చలమేడయెక్కి
య,చ్చెరువుగఁ డుంటవింట వడిఁ జిమ్మెడు కస్తురియుం
డలో యనన్. 56

తే. సన్నగరువలిఁ దొడిమలు సారె సడలి
పొగడక్రిందట రాలినపువ్వు లమరెఁ
దెరువరులమీఁదికినుక వేగిరమె రాఁగఁ
దొరుఁగుమరుతేజిసెలవులనురువు లనఁగ. 57

క. కంగొదవఁగఁ బూచిన యా
ముంగలిసంపెంగ లవిగొ మొగి నామని దాఁ
బొంగుచుఁ బఱపించిన మరు
బంగారుగుడారు లనఁగఁ బరఁగెడుఁ గంటే. 58

ఉ. అల్లవె కోయిల ల్చిగురుటాకను నంజుడు నంజి నల్గడం
ద్రుళ్లెడునామతోఁ దెరువరుల్ దమయుల్కుడు విన్న
గుండియల్, జల్లని త్రెళ్లఁ గన్నులను జాజు దగ న్వాల
రాచబూతపుం,బిల్లులువోలె నచ్చకఱిమేనులచాయలుబీతు
కొల్పఁగన్. 59

తే. పడఁతి యీలాగు పిన్నవింపంగ వినుచు
నరుగుదేరంగ నంతట నలరుఁదేనె
కాల్వలోఁ గొన్న లేమావిగములనడుమ
మెఱయు పొదరింటిలోన శర్మిష్ఠ దనరి. 60

తే. అడుగుఁదామర లోకకొమ్మతొడలమీఁదఁ
జాఁచి పూఁబొన్నపై నొక్కసకియ మేన
నత్తమిలి మోము తావికి నలము తేంట్లఁ
జూచి నెత్తమ్మిక్రొవ్విరిఁ జోఁపుకొనుచు. 61

క. గరగరికనుండి రెండవ
మరుఁడుం బలె వచ్చు తేనిమైపొల్పు మదిన్
బొరిపొరిఁ గలఁపఁగఁ గూరిమి
కర మెలమిన్ మొలకలెత్తఁ గనుఁగొని తనలోన్. 62

శా. ఈరావేలుపుతేఁడు తా మగఁడుగా నేనోముల నోఁ
చెనో, కా రాకాసులయొజ్జకూఁతు రనుచున్ గార్కొన్న
కోర్కుల్ మదిన్, జేరల్ వెట్టఁగ లోనఁ బూవిలుతుఁడుం
బ్రేరేపఁగా నంతటం, జేరంగాఁ జనుదెంచు రాజుఁ గని
లేచెం బొన్నపై డిగ్గుచున్. 63

ఆ. ఇట్లు లేచి తేని కెదురేఁగి తనచేతి
కమ్మదమ్మిఁ గూర్మిఁ గానుకిచ్చి
యొడలఁ దనరు కెంపుఁ దొడవుల కెంజాయ
నిక్కఁ బుడమిఁ జాఁగి మ్రొక్కె నపుడు. 64

వ. ఇట్లు మ్రొక్కి తేని నమ్ముద్దియ గద్దెపైనుంచి తద్దయు నుద్దవిడి నతనిమీఁదితమకంబు గమకంబై పర్వ నతని మదియుఁ దనపయిం దగులుటం దెలిసి కలికి చిలుకలు గులుకు కిలకిల కులుకులు దొలఁకు నెలపొలుపుల నెలవుకొలుపు పలువలుకుల బెళుక మెలఁకువ నయ్యయాతి కిట్లనియె. 65

క. విను నన్నేలిన నెలఁతకుఁ
బెనిమిటి వైనపుడె నాకుఁ బెనిమిటి వగు దె

ట్లన నాలుఁ గోడుకు వరవుడు
ననునవి పాయనివి చదువులందును వినవే. 66

క. అదిగాన దేవయానికి
మదిఁ గైకొనినట్ల నన్ను మన్ననమీఱం
గొదలేక యుండ నేలుము
వదలక వలజేనిబారి వడిఁ బడకుండన్. 67

తే. అనుడుఁ దొయ్యలి కిట్లను నయ్యయాతి
కొమ్మ నిను నిచ్చునాఁడు శుక్రుండు నాకు
నప్పగించుచు నొక్కటి యానతిచ్చెఁ
బడక వెలిగాఁగ దీనిని నడుపు మనుచు. 68

వ. అని పలికి యతనియానతికి వెఱచి మిగుల నమ్మగువపయిం
దగిలినతనమది మగిడించి నగరికిం జనియె నంత శర్మిష్ఠ
మరుబారికి లోనై. 69

ఉ. చెక్కిటఁజెయ్యిచేర్చి సెగచిందెడియూర్పులవేఁడిమోవితాఁ
బొక్కఁగఁ గంటినీటి తెలిబొట్లు చనుంగవ మీఁద రాలతేఁ
డిక్కడి కేలవచ్చె నను నేటికి నెవ్వగపాలు చేసె నే
నెక్కడ నివ్విరాలి దరియింతుఁ దలంచఁగ మించుకాఁకలన్.

సీ. తావులు నెఱసి యేతావులు నిండంగఁ
బొదిలి యిమ్మాకులు పూయనేల
పూచెఁ బో యాతోఁట గాచుతామరకంటి
పోయి విన్నపముఁ దాఁ జేయనేలఁ
జేసెఁబో యిది గుఱిచేసి యారావేల్పు
తెఱవలు గొల్వ నేతేరనేల

యేతెంచెఁబో వేడ్క నింతయుఁ గనిపోక
చెలువుఁ డియ్యేడకు వేంచేయనేల
తే. కోరి వేంచేసెఁబో లోని గుట్టు విడిచి
మించుకూరిమి నేనె పైకొంచు వేఁడఁ
గొసరి డాసిన నతఁ డియ్యకొనక చనఁగ
వలపు బలియించుకొని యిట్లు కలఁగ నేల. 71

క. అనుచు న్మిక్కిలి మదిలో
ననలెత్తెడు కోర్కెచేత నలఁగుచుఁ జెలులె
ల్లను జేరి వేఁడుకొనినం
గినియుచు విడె మొల్ల కారగింపక వగతోన్. 72

లయగ్రాహి.
అంచ యెలబోద నడపించ కలచిల్క
జదివించక నెమల్కొదమ నెంచఁ దగఁగానా
డించకొగిఁ బారువపుటించు గులుకుబ్బి
న దలంచక జవాది మెయినించక ననల్ గో
యించక కురుల్ విరుల నించి జడనీటు సవ
రించకయవీణె మొరయించక కొలంకుల్
గాంచక తలంగి కడు నించువిలుకానిసెగ
ముంచుకొని వేఁడిమి గలంచుమది నుండెన్. 73

మ. జిగిమై సొంపును దమ్మిమై మఱుఁగు రాచెంగల్వ చేకత్తి
యుణ్, సిగపూమొగ్గలతాయెతుల్ చిగురుకాసెం జెక్కినం
జాలఁ బొల్పగు నుణ్ గేదఁగి రేకువంకియునుఁ జాయల్
మీఱఁగాఁ బువ్వుదీఁ, గెగుదెం దావలరాచయొంటరి కడుం
గేడింపుచుం జిమ్మినన్. 74

ఉ. కన్నులనీరు గ్రుక్కుకొని కాఁకలమైఁ దెరలంగ గుత్తపుం
జన్నుల మీఁదిముత్తియఁపుజాయలు వేఁడొకజాడ గాఁగనె
క్కొన్నవిరాలిచేఁ దలఁకు కూరిమి నెచ్చెలిఁ జూచి విన్ననై
కన్నియలందఱుందమకుఁ గన్నుల నీరొలుకం గలంగుచున్.

క. కంటిరె చెలువలు వాలుం
గంటిని బూవింటిదంట కాఁకలు తనమై
నంటిన నోర్వక పొరలెడి
వింటిరె చలిపనులు సేయువెర వీఁక వలయున్. 76

రగడ. అని పల్కి చెలు లంత నలరుఁదేనియవాకఁ
గనుపక్రొవ్వులలోని కప్రపంటులమోక
నడుమఁ జెన్నొందు పొన్నలలోన లేమావి
కడనొప్పు గొజ్జంగికమ్మక్రొవ్విరితావి
తిలకించు నెలరాల తిన్నెమీఁదటఁ జాలఁ
బొలుపొందు మంచికప్పురపుఁబల్కులమేడఁ
గావించి యందుఁ జెంగల్వరేకులు నించి
యావెలందుకఁ దెచ్చి యందుపైఁ దగ నుంచి
మంచిగందము మేన మాటిమాటికిఁ బూసి
మించుముత్తెపుసరుల్ మెడక్రిందుగా వేసి
తమ్మిమొగ్గలు దెచ్చి తలగడల్ గాఁ బెట్టి
క్రమ్ముకో లేఁదూండ్లు కడియముల్గాఁ జుట్టి
కరమొప్పు చీనిచెంగాని వల్లెముగప్పి
విరులతేకులఁ జాలవెలఁదిమీఁదను విప్పి
తలిరాకుఁ దగమెట్ట దమ్ములం గీలించి
పలుమాఱు మూఁగికొనిపైదలిని లాలించి

చలిపనుల్ గావింప జాలిమానుట లేక
బలియంగ లోఁగి యప్పడఁతు లెల్లను మూఁక
లగుచుఁ దాళఁగఁజాల దక్కటా యీకొమ్మ
వగ గ్రాఁగుచున్న దెవ్వరు మాన్పఁగలరమ్మ
యనుచు నెమ్మదిఁ దాల్మి యలరించుకొని చేరి
ననవిల్తు దూఱ నందఱు మనంబునఁ గోరి. 77

ఉపాలంభనములు

చ. వలపులరాయ యిచ్చిగురువాతెఱకొమ్మనలంచు టెల్ల న
ప్పొలసులబోనపుందొరకుఁ బుట్టినగాదిలికూఁతురంచునో
సొలయక యాఁడుదానిఁ దెగఁజూచిన రోయరె నిన్ను
నయ్యయో, తెలియవు నీకుఁ దండ్రిపగతీఱునె దీనిఁ గలంచి
నంతటన్. 78

క. పగచాటదు నీయెడ న
ట్లగుట యెఱింగియును బలియునామము కతన ని
మ్మగువం జెనకెద విట్టిది
తగునే వలరాజ దానిఁ దలపోయవుగా. 79

చ. వలపులరాజ నీవు దళవాయల జాబిలి చిల్కతేజి తూ
పులు ననలెంచ విల్ చెఱకు పొందుగఁ దేఁటులు నారి
బొందడీ, తలి రెలమావి యంపపొది తారెడు తెమ్మెర
చుట్ట మిట్టి నీ, కలవడు టెట్లు మొక్కలపుటందము లబ్బుర
మెంచి చూచినన్. 80

సీ. నిగిడి తెర్వరుల గుండెలు జల్లురనఁ జేర్చి
పెళపెళనార్చు కోవెలకుఁ దోడు

పలుకు పల్కునకు నింగలఁపు వేఁడిమి చిల్క
గిలకిలల్ గుల్కు చిల్కలకుఁ దోడు
మొనసి మేనులు చుఱుక్కని పొక్కఁగా దూఁటి
మెఱయుచు విసరు తెమ్మెఱకుఁ దోడు
వీనులఁ గ్రొవ్వాఁడి వేఁడిసూదులు సొన్పు
లాగున మ్రోయు తేంట్లకును దోడు
తే. నీవు పగవాఁడవుం బలె నెలఁత మీఁద
సెగలు వెదచల్లు వెన్నెలల్ దగులవైచి
నెగులు సేయంగ నీకును దగునె యకట
చనదె యిఁకనైనఁ జెలినోమఁ జందమామ. 81
వ. అని వలరాయనిం గలువరాయనిం దూఱి పలికి యచ్చెలు
వలు వెండియుఁ జలువలు గావింపం దలంచినం జూచి యా
చిగురుఁబోఁడి మెల్లన నిట్లనియె. 82
క. కడలేనిజాలి యెక్కడ
గడవట్టును వట్టిచల్వ గావించెద రీ
యడియాస లేల యింకను
విడువుఁడు నామీఁదికూర్మి వెలఁదుక లెల్లన్. 83
వ. అని పల్కునెడ. 84
తే. సఖియయక్కెల్లఁ దడియఁగా జాఱి నెఱయు
చున్నకన్నీళ్లు మిక్కిలి నొనరెఁ జూడ
నగిలి వలరాయఁ డేసిన యలరుఁదూపు
లపుడు దాఁకినమంట చల్లార్చునట్లు. 85
క. ఈ డగునో కావో యని
చూడఁగ హత్తించునట్ల జోటియడుగులం

జేడియ లొత్తిరి కెంజిగు
రోడకు నాయక్క తాళు మొక్కెం దనచున్. 86

మ. దళ మై మించు విరాలికాఁకల గడుం దాళంగఁ బూఁ
బోఁడి మై, కలయం జల్లిన కప్పురం బమరె వీఁకఁ జేసి
పూవింటివాఁ, డలుకం బల్మెఱుఁ దూపుఁ గ్రొవ్విరుల నే
యఁ, రాలుపుప్పొళ్లనుం, బలె నెత్తావులుఁ జల్వలోని
మిసుముల్ పైపైఁ గడుం బర్వఁగన్. 87

తే. ఇంతి యొక్కడ నీడేతె దిట్టిజాలి,
నక్కటా యని మేనెల్ల నలమి నిమిరి
కడిఁది తమ్ముల నవ్వాడు కన్నుదోయి
నెలఁత యొక్కతె తేట పన్నీటఁ దుడిచె. 88

వ. ఇత్తెఱంగునం దెఱవ లెల్లం జలిపనులు చేయుచుండి రంత
నక్కడ యయాతియుశర్మిష్ఠం జూచినయది మొదలు తన
మది బొదలువలరాచవేఁడిమివాఁడిమిం బొక్కుచు నొక్క
యెడఁ జూడ్కం గూడిన మేడలో నేకతంబున నుండి
తనలోన. 89

సీ. ఆకొమ్మ వేనలి యడుగుఁదమ్ములు నొసల్
చిఱుదోడల్ బొమలును మెఱుఁగుఁదొడలు
కన్నులు పిఱుఁదు మొగంబు నెన్నడుము లేఁ
జెక్కుళ్లుఁ బొక్కిలి చెవులు నారు
తెలినవ్వు గబ్బిగుబ్బలు మోవి మెడయుఁ బ
ల్వరుస చేతులు వ్రేళ్లు వాఁడిగోళ్లుఁ
బలుమఱుఁ దేనియ లొలుకుపల్కులు చెన్ను
మించుల గేరునెమ్మేనియొఱపుఁ

తే. దగిలి మదిలోన నిలిచి యెంతయుఁ గలంప
నవిదఁ బలుమాఱుఁ దలఁపుచు నుస్సురనుచు
మోసపోయితి నంచును మోము వాంచి
చెయ్యి చెక్కిటఁ జేర్చి తాఁ జిన్నఁబోయి. 90

వ. అంతకంతకు వింతగ్గై యెంతయుం బలియు వలరాచకాఁక
ప్రేఁకంబునం బ్రొద్దు గడపుచున్నంత. 91

సీ. అలమి నెమ్మది నున్న యతివ లేనవ్వుచే
బలె నొడలెల్ల వెల్వెలుకఁ బాఱ
నాచాన మైరంగు లనుతేనెసోనచేఁ
దిలకించె ననఁ గోర్కి తీఁగె సాఁగ
నానెలంతుక మొగం బనునిండునెల తెల్వి
బలెఁ గన్నుఁదమ్ములు సొలవఁ దొఁణఁగె
నాలేమచనుగొండ లాన లేమినిఁ బోలె
సాఁగి నిట్టూర్పులు సందడించెఁ

తే. బూని తనలోన నిల్చిన పొలఁతి నెపుడు
మఱె తలంపేమియును లేక మదికి మగుడ
నిగుడుచూపులఁ గనుఁగొంచు జగము రిత్త
చూపులనె చూచు మరుమరుల్ సోఁకి కలప. 92

క. తనమదిలోపల రాఁజెడు
ననవిల్తునికాఁక చేత నలినలి యగుచున్
మునుకొన్న సెగల కోర్వక
నునుబొన్నున నున్న రాజునుం గని చెల్వల్. 93

క. తాలిమి గలరా జగుటం
దాళుచు నున్నాఁడుగాక తర మగునా యీ

జాలింబడఁగా నిప్పులు
రాలెడు మైకాఁక నిల్వరా దెవ్వరికిన్. 94

క. ఈరాజున కివముగ నొక
తీరునఁ గావించి సేదఁ దీర్చమి దగునా
యోరుచునా మైసెగలకుఁ
జేరఁగ రా దనుచు నెడము సేయందగునే. 95

వ. అని పలికి. 96

క. సింగారపుఁదోఁటకుఁ జని
చెంగల్వల కొలనిపొంత జిన్నులకడ సం
పంగియల నడిమి యనఁటుల
చెంగట లేమావిదండ సేమంతులలోన్. 97

సీ. గందంపుఁబొడిపైచి గట్టించి యందుపై
నెలరాలఁగట్టిన నెలవునందుఁ
గల్వరేకులమిద్దెఁ గావించి యాచుట్టు
కురువేరుదడిగట్టి విరుల తేనెఁ
బూసి ముత్యాల కీల్బొమ్మలు లేఁదూఁడు
జిమ్మనగ్రోవులఁ జిమ్మ నెగయు
పన్నీట జొబ్బిల్లు పచ్చకప్రపుఁదీనె
మీఁదఁ బుప్పొడిరవ పాదుకొల్పి
తే. గడితపడునట్టి వెన్నెలకళుకు లమర
మెఱయు వడగండ్లబొమ్మల మేటివగలు
చూచియుం బలె గరఁగఁగఁ జొదుకుదనరు
లందుమీఁదటఁ దెచ్చి యయాతి నునిచి. 98

తే. మించు కార్చిచ్చు నేత నడంచఁబోవు
తెగువ నారాజుమైసెగల్ దీర్పఁబూని
చలువ లొనరింప సమకట్టి చెలువ లెల్లఁ
గదిసి యమ్మేటిమేని కాఁకలకుఁ గాక. 99

సీ. పొరవారనిండఁ గప్పురముప్పతిల్లెడు
విరిసరుల్ గొప్పులఁ గరముఁజెరివి
చిసుఁగని యనఁటిలే జిగురు గుబ్బలమీఁద
గదియంగఁజేర్చి పయ్యెద లొనర్చి
జిలుఁగుఁజేలలమీఁదఁ జెంగల్వవిరిరేకు
లెలమిగాఁ గూర్చి యింపలరఁ గట్టి
గమఁలుగా నెలసూడిగములుగాఁ జేతులఁ
దలముగాఁ దూండ్ల గుత్తములు చేసి

తే. మఱియు నందఱుఁ దమ్ము నేమఱక వచ్చి
తెఱవ లెల్లను మిగుల వాతెఱలు వాడ
విరులతేనియ నించి వావిరిని గంద
మసలుగావించి మేనుల నలఁదుకొనుచు. 100

సీ. కురులలోఁ గదియంగఁ గ్రొత్తపుప్పొడిఁ దెచ్చి
మేదించి నించెను మెలఁత యొకతె
యివముగా వట్టివేళ్లి డనొప్పు పూఁదేనె
యొడలిమీఁదను జల్లె నువిద యొకతె
చేలరేఁగి యనుకైన సిరిగందమున ముంచి
విరులవీచోపుల విసరె నొకతె
పదనిచ్చి పచ్చికప్రంబునఁ గావించి
కడియముల్ దొడిగెను గలికి యొకతె

తే. కలయఁ బన్నీటఁ దడిపిన తలిరుఁ జెచ్చి
యడుగుఁదమ్ముల నొత్తెఁ దొయ్యలి యొకర్తుఁ
చాల చెల్వగు నాణిముత్యాలపేరు
లతనియక్కునఁ గీలించె నతివయోర్తు. 101

క. అప్పుడు జేనికి నలఁదిన
కప్పురపుంగంద మలరెఁ గస్తురియు బరెం
గప్పారుచాయలం దగి
ముప్పిరిగొను మేనికాఁక ముంచుకొనంగన్. 102

క. చెలు లందఱు నీకరణిం
బలుదెఱఁగులఁ గలుగు చలువపను లొనరింపఁగా
నలరాచకాఁక మిక్కిలి
తలచూపి యొకింతరైనఁ దరలక బలియన్. 103

లయవిభాతి:—

చెలువ లొనరించుబలుచలువలకుఁ గైనలమా
కలువలకుఁ దేఁటులను తులువలకు లేఁజూ
ములుకులకు రాచిలుక పలుకులకుఁ దెమ్మెరల
చెలుకులకుఁ గ్రొన్ననలతళుకులకు నెమ్మే
యలపులకుఁ బారువపు పొలపులకుఁ గ్రమ్ముకొను
తలఁపులకు ముమ్మరపు వలపులకుఁ దెల్వె
న్నెలలకును గొమ్మగమకలలకును జెంతఁదగు
మలలకును గోర్కులను వలలకును లోఁగున్. 104

వ. ఇట్లు నలరాచసెగల మిగుల నొగులు రాజుం గని నగలం
దగిలి మగువ లిట్లనిరి. 105

క. మరుఁడా యెవ్వరి తోడం
బురుడా వడివేడివాఁడి పూఁదూపులవే
మరు డాసి నొంప నక్కట
యొరుఁడా యీరాజు నీకు నొగిఁ దలఁపంగన్. 106

క. వలరాయా వేఁడిన నీ
తలరాయా యించుకైనఁ దలఁపవు మదిలోఁ
గలరా యీరాజున కెన
కొలరా నేలయ్య తిట్టుకుడువఁగ నీకున్. 107

వ. అని పల్కునంత. 108

శా. ఆసం బెట్టి మరుండు నొంప వగతో నానేలతేఁ డిమ్మెయిం
గాసిం బొందఁగఁ జూడలే కరుగు వీఁక న్బ్రోద్దు వేఁగ్రుం
కినం, బౌసెఁ జక్కవ లిస్టుచాలబలిసెఁ బైఁ జందురుం
డొప్పుగాఁ, గాసెఁ వెన్నెల పిండి చల్లినకడంకం గల్వ
పూపండు వై. 109

వ. అప్పుడు. 110

క. వెడవిల్తుఁ డలరువింటను
గడువడి విరిదూపులేర్చి కదియింపుచు న
ప్పడఁతిఁ రాచందురునిం
గుడియెడమల నేసియేసి కోయని యార్చెన్. 111

తే. అందు శర్మిష్ఠ మిక్కిలి యలముకొనుచు
మించు వెన్నెలవేఁడిచే మేనువాక్క
బువ్వుఁబానుపుమీఁదటఁ బొరలి పొరలి
వలఁపురాయనిచేఁతచేఁ దెలివి దఱిగి. 112

చ. వెడవెడ గన్నుమూయుఁ బలవించుఁ గనుంగవ విచ్చిరా
జనక, విడువఁగఁ బాడియే యను గనింగని యేచెదు మేని
వేఁడి నే, మిడుకఁగ నీకు నాఁడుకోల మేలటవే యను నల్గి
పోవ నా, యెడ నొకనేరమైనఁ గలదే యను నన్నిటుఁ
జూడవే యనున్. 113

వ. ఇట్లు పలికి మరునిపూములుకుల కుల్కునక్కలికిం గ్రమ్ము
కొని క్రమ్మఱ ముమ్మరంబగు తెమ్మలు గావింపం గొమ్మలు
గడంగి. 114

సీ. అతపమిక్కిలి తూలె నాలసింపఁగ నేల
చల్లఁగాఁ బన్నీరు చల్లరమ్మ!
చేడియ మైసెగ న్వాడె నీచిగురాకు
పరువంపుఁ గ్రొవ్విరుల్ పఱవరమ్మ!
పోలఁతికి నివముగాఁ బూఁదేనెలో ముంచి
విరులవీచోపులు వీవరమ్మ!
నెలఁతకు గొజ్జంగినీట మేదించిన
యలరు కప్రము మేన నలఁదరమ్మ!
తే. తెరలుచున్నవి తొంటిముత్తెములు దిగిచి
క్రొత్తలుగఁ దెచ్చి పాలిండ్లఁ గూర్పరమ్మ!
మరునివేఁడిమి యెంతయు మలసెనమ్మ!
వెలఁది కడు సోలె నేమి గావింతమమ్మ! 115

తే. అనుచు వేవచ్చి చలిపను లొనరఁజేసి
యలసి వేగింపఁ జాలక యతివ లెల్లఁ
గన్నుఁదమ్ములు మోడ్ప నక్కలికి యంతఁ
దనదుదండకు రాజురాఁ దలఁచి లేచి. 116

క. వడిఁ గేలు వట్టుకొనినక
విడువిడు మని పోవునట్టి వెరవైనను వెం
బడినేగెడు తలఁపున గ్రొ
మ్ముడి యొకచేఁ దురుముకొనుచు మోమలరంగన్. 117

సీ. వేఁడిమి వెదచల్లు వెన్నెలవడకునై
చెయ్యి మోమున మాటుచేసికొనుచు
నుడికినట్లున్న పుప్పొడి మెట్టఁగాఁ బొక్కు
నడుగుఁదమ్ములు కేలనలముకొనుచు
గట్టులవలె నొప్పు కపురంపుఁదిప్పలఁ
గడునెక్కి నిట్టూర్పు విడిచికొనుచుఁ
జిలువలవలె నపుగుల యడుగునఁ బడు
నెలదీగియలఁ ద్రొక్కి యులికిపడుచుఁ

తే. బూని తెకతెకమనియెడు పువ్వుఁదేనె
యొడలిపైఁ గాఱి చుఱ్ఱున నూఁదికొనుచు
నాలిగాడుపు సోఁకినఁ గీలుకొన్న
సెగకుఁ జిగురాకు మేనిపైఁ జేర్చుకొనుచు. 118

క. మరుఁ డార్చి పోకుపో కని
విరిదూపులఁ గదుముకొనుచు వెసనేయంగా
వరిగి పొదరింటికడ వా
విరిఁ జెలి తనుఁ బ్రోచుజేని వెదకుచు నుండెన్. 119

వ. అంత నక్కడ. 120

ఉ. వేనలిక్రొవ్విరుల్ దొరఁగ వీనులఁ గమ్మలడాలు పర్వఁగాఁ
గోనసి యాడఁగాఁ గలికికన్నుల చూపువిరాలిఁ గొల్పఁగా

మేను తళుక్కునన్ మెఱయ మించును బోలె నెలంత వచ్చి క
న్నాన యయాతి పుట్టునడియాసల దిగ్గన లేచి యిట్లనున్.

క. మగువా యిచ్చోనిట్టిది
నగవా సెగపాలుచేసి నను వేచంగాఁ
దగవా యొఱపున నీకుం
దగువాఁడను గానె యనుచుఁ దవాతహాఁ జనుచోన్. 122

సీ. కడు మించు ననఁటినున్ గంబముల్ తొయ్యలి
తొడలంచుఁ బలుమాఱుఁ దడవిచూచు
జిగిమీఱు మావి కెంజిగురాకుఁ పూఁబోఁడి
మోవియంచును బంటిమొనఁ దనర్చుఁ
బొలుపైన జిగినొప్పు నలరుగుత్తులఁ గొమ్మ
గబ్బిగుబ్బ లటంచుఁ గౌఁగిలించు
మెట్టదామర లింతి మెట్టదమ్ము లటంచుఁ
దక్కుకు మని సాఁగి మ్రొక్కఁబోవుఁ

తే. జిలికి తేనియ లొలుకంగఁ గలవరించుఁ
గలికి చిలుకలపలుకులు కలికియెలుఁగు
లనుచు వేమాఱుఁ జెవియొగ్గి యాలకించుఁ
గుండెజల్లన నేమేమొ కొసరి పలుకు. 123

వ. మఱియును. 124

చ. చెలు వట నిల్చినట్లయినఁ జేతులఁ జన్గవ యప్పళించు వే
నలి తగ దువ్వు మోముగను నవ్వుఁ బిఱుందునఁ గే లమర్చుఁ
జెక్కిలిపుణుకున్ గవుంగిటనుఁ గీల్కొలుపున్ బిగియించి
యంతలోఁ, దెలియు నయోయనున్ మగుడఁ దివ్వఁగఁబోవు
నెఱుంగుఁ గ్రమ్మఱన్. 125

తే. అరిగి యాచందమునను నెయ్యంబెలర్పఁ
గౌఁగిలింపుచుఁ గూరిమి గదిసి తేనె
మోవియానుచుఁ జెక్కిలి ముద్దువెట్టు
కొనుచు లోలోనఁ గన్నీళ్లు గ్రుక్కుకొనుచు. 126

వ. చనిచని యచ్చటికిం దనయట్ల మున్న వచ్చి యున్న శరిష్ఠం
గాంచి. 127

క. మరుఁడు తమి రేఁచఁగా డ
గ్గరి యంతట మిగులఁ జెలఁగు కాఁకలచే నాం
డొరులం గౌఁగిటఁ జేర్చుచుఁ
బరికింపుచుఁ గల్ల యనుచుఁ బాయుచు మగుడన్. 128

క. కదియుచుఁ బాయుచుఁ గ్రమ్మఱఁ
గదియుచుఁ బాయుచును మిగుల గరకరితోఁ బూఁ
బోదరింటిలోనికిం జని
వదలుచు దిగజారు జిలుఁగువల్వలతోడన్. 129

చ. మునుపుగ నాలిగాడ్పు వడిముంద రెఱింగియు రాల్పనొప్పు
క్రొన్ననల యరంగుపై నలరి నవ్వుచు వాతెఱ లాని యా
నుచుఁ, దనియక క్రిందుమీఁదగుచుఁ దార్చి కవుంగిటఁ
జేర్చుచుం గడుం, బెనఁగిరి చిల్కతేజిదొరబీరము వాఱఁగ
వార లిద్దఱున్. 130

క. ఈచందమునం దగ వల
రాచపనుల్ దీర్చికొనుచు రహిమీఱంగా
నా చెల్వయు రాజును మది
నీచెయ్వులు నిక్కమనుచు నెఱిఁగిరి తమలోన్. 131

చ. చెలువుఁడు మిక్కిలిం దెలివిఁ జెందకమున్న నెలంతయొక్కచే
వలువ చెఱంగుపట్టికొని వావిరిఁ దక్కినచేల చన్నులం
దలముచు మోముదమ్మితన యక్కునఁ జేర్ప నెఱింగి ఱేఁడు వే
నలి దగఁబట్టి యొత్తుటయునవ్వుచుఁ బెన్మిటిఁ దేల్చెనింపులన్.

వ. ఇట్లు వలరాచకలయికల బలియికలసొలపువలపులు గొలుపు
తలంపుల నబ్బలియుండునుం జెల్వయు నలరుచున్నంత. 133

చ. చెలువలు మేలుకాంచి తమచెంగట రాజును గాన కయ్య
యో, నెలకొను కాఁక కోరువక నేఁడెటువోయెనో మించి
కాయు వెన్నెలవడదాఁకి పూఁబొదల నీడకు నేఁగెనో
మావిచూచెనో, కలువలవిందుఁ గన్గొనెనొ కాఁగినక్రొవ్విరి
తేనె మెట్టెనో. 134

క. మనమందఱ మిప్పగిదిన్
వనరంగాఁ దగునె వెఱ్ఱివారమె యకటా
పనిపూని ఱేని వెదకం
జనవలదే యంచు నొక్కజవరాలు వడిన్. 135

గీ. అతని చొప్పునఁ 'జను దేర నటకమున్న
వెడలి చనుదెంచి శర్మిష్ఠ వెదకఁ దలఁచి
యున్నపూఁబోఁడి యలరి యయ్యువిదఁ గాంచి
తమనెలంతుకయంచు నెంతయుఁ దలంచి. 136

క. ఒక్కతెవు నిటకువత్తువె
యక్కట రే యెండలోన నడుగుం దమ్ముల్
పొక్కఁగఁ జెఱుతవె నిన్నుం
జెక్కిలిగొట్టంగ నేమి సేయుదుఁ దల్లీ. 137

క. మింటిసిక వేల్పు మిక్కిలి
కంటిసెకఁ నొచ్చి పుట్టుగానక పోఁకుఁ
వెంటఁ బడి మరుఁడు వాలుం
గంటీ రాఁదగునె యెంతగండము గడచెన్. 138

వ. అనుటయు నక్కొమ్మ యిట్లనియె. 139

క. అమ్మా నిన్నేలిననే
యమ్ముద్దియఁగాను బుడమినసముదలిర్వఁ
ద్రిమ్మరు యయాతియుడిగఫుఁ
గొమ్మఁ మారాజు మరుఁడు గొల్పువిరాలిన్. 140

క. బడలినఁ గని మే మెల్లం
గడుఁజల్వాలుచేసి యలసి కనుమోడ్చిన నె
క్కడికిం బోయెనో యడుగ
యెడకుం బోదరింటిదాఁక నేతెంచె ననన్. 141

క. విని యక్కొమ్మయు దానికిఁ
దన రాకయు నట్ల చెప్పి తలిరుంబోఁడీ
మన మిప్పొద వెదకుదమా
యన విని శర్మిష్ఠ లేచి యరు దెంచుటయున్. 142

చ. వలువనిజాలిఁ బెట్టి కడవారిబలె న్నెనరుం దలంప క
ప్పాలఁతుల నందఱ న్నిదురపుచ్చి హాళాహళిగాఁగనొంచున
వ్వాలపుల రాజుగూర్పు నిటవచ్చి పెనంగితి తేని గూడి యో
మెలఁతుక మా ర్తుచేఁ దగిన మిన్నతి గొంట గదమ్మనేరుపుల్.

తే. అనుడుఁ గన్నుల జంకించి యతివమీఁద
లేని దోకయల్క యప్పుడే పూని పల్కు

నలరుఁబోఁడిఁ గనుంగొని యయ్యయాతి
యుడగపుంగొప్ప నవ్వుచుఁ బడఁతిఁజూచి. 144

క. మొగముం బోలిన యంతనె
పగఁ గొండలమీఁదఁ జాలఁ బదిలంబుగ నీ
తొగ రాకొమరుల నునిచితి
మగువా నినుఁ జెనకఁదరమె మాబోఁటులకున్. 145

తే. అనిన మోమారవంచి యయ్యలరుఁబోఁడి
తనదుపయ్యెద యొక్కింత తలఁగఁ జూచి
సిగ్గుచే నిండునెలసొచ్చు చిన్ని మెఱపుఁ
బోలెఁ బూఁబొదసొచ్చె మైపొలుపుదనర. 146

తే. ఇట్లు పొదచొచ్చి రాజుతో నెసకమెసఁగ
నరమరలులేని వలపుల నసఁగి పెనఁగి
యలసి చాలించి మఱియు నయ్యలరుఁబోఁడి
చిట్టకంబులు సేయుచుఁ జెలఁగునంత. 147

క. తలఁపులు సమకూఱెం దగ
వెలితేమియు లేక యింక వేంచేయఁ దగుఁ
దెలతెలవాఱె నటంచును
నెలఁతుక లెఱిఁగింప లేచి నెరవగువేడ్కన్. 148

చ. చెదరినముంగురుల్ నగవుచిందెడు మోములుఁ జిట్లు గంద
ముల్, పెదవులకెంపులుఁ నుదుటఁ జెరినకప్రము సొల్పుఁ
జూపులుఁ, నిదురలులేమిఁ గన్గొనల నిండిన జాజు లెలర్పు
చుండఁ గాఁ, బొదరిలువెల్లి వచ్చె వలపుల్ దగ నింతియు
రాచవేల్పుతోన్. 149

లయగ్రాహి.—

ఇప్పగిది వచ్చి చెలి చిప్పిలుతమిఁ దగిలి
చెప్పఁదగుకోరికలు గప్పుకొనుచుండన్
గొప్పలగు పుష్పాదుల తిప్పలను గ్రొన్ననల
కుప్పలను జెన్నలరు నిప్పలనుజాలన్
దెప్పరముగానిడినకప్పురపుఁ దిన్నెఁ దగి
యుప్పరములైన విరిచప్పరములందున్
ముప్పిరిగొనం దనిపె నప్పువులవింటిదొర
నప్పుడు యయాతి తనచొప్పు గొనియాడన్. 150

చ. వలపులతేఁడు సేయుకొదవం బడ కెంతయు రాజు మీఁది
లో,నలరుచుఁ జూడ వచ్చెనన నంతటఁ బుట్టుగు గట్టుమీఁఁ
దటన్, దెలివి దలిర్పఁ దామరలదేవర తోఁచిన తేఁడుఁ
గొమ్మయున్, పొలపులతోడుతన్ నగరుఁ జొచ్చిరి లోపలి
డిడ్డిత్రోవచేన్. 151

క. ఇది రే యిదిపగ లనుచున్
మది నెఱుఁగక చాలఁబొదలు మరుపోడుములన్
సదమద మగుచుండిరి య
మ్మదితయు రాతేఁడుఁ గూర్మి ముంచుకొనంగన్. 152

ఆ. సరవితోడ నంత శర్మిష్ఠయందు య
యాతి గాంచె ద్రుహ్యు ననునిఁ బూరు
జారు నెదిగి పుడమిలో రాజులెల్లను
గొలువఁ దమరు తండ్రిఁ గొలుతు రెపుడు. 153

వ. ఇట్లు యయాతి దేవయానియందు యదువును దుర్వసుం

డును ననువారి నిర్వురను శర్మిష్ఠయందు ద్రుహ్యుండును
ననుండును బూరుండును ననువారిమువ్వురం గాంచి. 154

సీ. మునుకొన్న బీతుతో మొనసి వేల్పులఱేడు
తనసొమ్ము లెల్ల నప్పనము లిడఁగఁ
దమకుఁగల్గిన యట్టితమిఁ జూపి కిన్నరుల్
దండిపాటకుల చందమునఁ గొల్వఁ
జేరోలగంబున్నఁ జేర్చు కైపులతోడ
నచ్చర పూఁబోఁడు లరుగుదేర
తముఁ గావు మనుచు సంద్రముల యావల నేలు
నేలతేండ్లెల్లఁ గానికలు వనుప

తే. యదువు దుర్వసుఁడును ద్రుహ్యుఁ డల్లపూరుఁ
డెపుడు నెనలేని కూర్మితో హెచ్చి పొదలి
నేమ మగు తీవిఁ దనయానలో మెలంగఁ
గడిమితోడ యయాతి యిప్పుడమి నేలె. 155

సీ. ఈకబ్బ మర్మిలి నెవ్వారు చదివిన
విన్నను వ్రాసిన నెన్నఁదగిన
విడిముడిచేఁ బొంగి వెండియుఁ బైఁడియు
ద్రవ్వితండముగాఁగఁ దవిలి మెఱసి
కొడుకులుఁ గోడండ్రుఁ గూఁతులు మనుమలు
మనుమరాండ్రును మేలిమగువ పిండు
పాఁడియుఁ బంటయుఁ బల్లకీ లేనుఁగుల్
సాలలగుఱ్ఱముల్ చాలఁగలిగి

తే. ప్రొద్దు కల్వలఱేఁడును బుడమి మిన్ను
బలెను దిరమైన యునికిచేఁ జెలఁగి యాగి

పెంపు వేల్పుల రాయనిసొంపు నొనర
మనుచు నుందురు తనరుసేమముల నెపుడు. 156

చ. బవరపువేటలోఁ బొదలి పైకొని వేరపుఁబుల్గుమూఁకఁగైదు
వయనుచోఁపుఁగోల నెగఁదోలుచునొప్పెడు రాయపక్కి సా
ళువుఁ డిభ రాముళా తలఁపులోఁ గడుమెచ్చి యొసంగు మ
న్ననం, దవిలి యసంబు లెల్లెడలఁ దార్కొనఁజేసిన రాచజాబిలీ.

క. పెనఁకువ నందఱు జగములఁ
గొనియాడఁగఁ గోరినట్టి కోరిక లొదువన్
మనుకుతుబుశాహుకూరిమి
గని సిరులొందెడు నమీనుఖానా జాణా. 158

మణిగణనికరము—
కలువలచెలి సెగకనుగలిగిన య
బ్బలియుని బలుకుల పడఁతుకఁ దెలిగ్రొ
త్తలరుల వలమురి నసమున నగుచుఁ
బలువునఁ దగు విడుపరితనపు బలీ. 159

గద్య. ఇది శ్రీమదన గోపాలమంత్ర వరప్రసాదలబ్ధ సారస్వత
సుకవిజనహితవచో వైభవ భావనామాత్య తనూభవసౌ
జన్యవినయధుర్య పొన్నికంటి తెలగనార్య ప్రణీతంబైన
యయాతిచరిత్రం బను నచ్చతెనుఁగుఁ గబ్బంబునందు
సర్వంబును బంచమాశ్వాసము.

సంపూర్ణము.

పూర్వముద్రణమునందలి దోసఁగు లిందు సవరింపబడినవి. గావున తప్పొప్పులపట్టిక అనవసరము.

అచ్చ తెనుఁగు ప్రబంధములు.

గ్రంథము.	కవిపేరు.	కాలము.
1. యయాతిచరిత్ర	పొన్నికంటి తెలగన్న	క్రీ. శ. 1600
2. చిలువపడగ రాజేనికత (అముద్రితము)	మరింగంటి సింగరాచార్యులు	,,
3. శుద్ధాంధ్ర రామాయణము అడిదము (గ్రంథము లభ్యము కాలేదు) కవిసంశయవిచ్ఛేదములో నొకపాద ముదాహృతమైనది.	బాలభాస్కరకవి	1700
4. అచ్చతెనుఁగు రామాయణము	కూచిమంచి తిమ్మకవి	1750
5. నీలాసుందరీపరిణయము	,,	,,
6. సర్వమధురము	ములుగు పాపయారాధ్యులు	,,
7. శుద్ధాంధ్ర భారతసంగ్రహము	కందుకూరి వీరేశలింగము	1872
8. శుద్ధాంధ్ర రామాయణసంగ్రహము	,,	1874
9. శుద్ధాంధ్ర నిరోష్ఠ్యనిర్వచననైషధము	కందుకూరి వీరేశలింగము	1883

గ్రంథము.	కవి పేరు.	కాలము.
10. రసికజనమనోరంజనము	కందుకూరి వీరేశలింగము	1889
11. శుద్ధాంధ్ర నిరోష్ఠ్యనిర్వచనకుశచరిత్ర	మచ్చ వేంకటకవి	1884
12. అచ్చాంధ్ర నిర్గద్యనిరోష్ఠ్య సారంగధరచరిత్ర	దేవులపల్లి నరసింహశాస్త్రి	1900
13. సత్యవిజయము	అయ్యనకోట పార్థసారధి	,,
14. కంసవిజయము	పాటిబండ పురుషోత్తమకవి	,,
15. శుద్ధాంధ్ర హరిశ్చంద్ర చరిత్ర	రాయవరపు గవర్రాజు	1915
16. ,, ,, కథ	అబ్బరాజు హనుమంతరాయపాకయాజి	,,
17. శుద్ధాంధ్ర మేఘసందేశము	అడవి సాంబశివరాయకవి	,,
18. ,, ఋతుసంహారము	ఆకుండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రి	1916
19. మేలుకొలుపు	ఆదిభట్ల నారాయణదాసు	
20. వెన్నుని వెయిపేర్ల వినకరి	,,	
21. వేల్పుమాట	,,	
22. మ్రొక్కుబడి	,,	
23. నవరసతరంగిణి	,,	
24. తరిదాల్పుదళసరి	పోతాప్రగడ కృష్ణమూర్తి	
25. ఎఱుకువ - మఱుకువ	,,	
26. వెన్నెలవాక	పోతాప్రగడ కృష్ణమూర్తి	
27. జేజేలమేలువానియింపునిట్ట	,,	

గ్రంథము.	కవిపేరు.	కాలము.
28. కవ్వాడికైవారము	తిరుమామిడి రామస్వామిశాస్త్రి	
29. గౌరపుపెండ్లి	ఆ. నారాయణదాసు	
30. లలితాసహస్రనామములు	,,	

శతకములు

1. చక్కట్లదండ	దాసు శ్రీరాములుగారు	
2. రెంటత్రాగుడుగొంగ పుట్టింటివేల్పు శతకము	ఆ. నారాయణదాసు	

నిఘంటువులు

1. ఆంధ్రనామసంగ్రహము	పైడిపాటి లక్ష్మణకవి	
2. ఆంధ్రభాషారత్నాకరము	,,	
3. అంధ్రనామశేషము	అడిదము సూరకవి	
4. సాంబనిఘంటువు	కస్తూరి రంగకవి	
5. వేంకటేశాంధ్రము	గణపవరపు వేంకటకవి	
6. విశేషాంధ్రము	చాటరాతి లక్ష్మీనరసు	
7. ఆంధ్రభాషార్ణవము	నుదురుమాటి వేంకనార్యుడు	
8. దేశ్యనామార్థకోశము	రామాయణము కృష్ణయామాత్యుడు	
9. చౌడప్పసీసములు	కవిచౌడప్ప	

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1951

పద్యానుక్రమణిక

	పుట.
అ	
అంచయొలబోద	145
అంతఁబ్రొద్దు	60
అంతటసాగరం	129
అంతటనొకనాఁడింతులు	139
అంతటనొక్క	34
అంతనారాచవేలుపు	38
అంతరక్కసిరొజ్జ	112
అందుకతమున	81
ఆఁదుశరిష్ఠ	154
అకటప్రొద్దుగ్రుంకె	84
అక్కచుఁడురామి	85
అక్కురులా మొగంబు	85
అగడితలోఁగెందామర	20
అగిసెవిరుల్	95
అచ్చతెనుంగుఁబద్దె	4
అట్టేనినీదుకూరిమి	81
అట్టేనిపెండ్లియయి	109
అడలునసెంతయుఁ	71
అడవికిపేలిమి	85
అడుగుందమ్ములు	62
అడుగుఁదమ్ముల	119
అడుగుఁదామర	143
అతనిఁజూచికాని	87
అతనికిఁగూరిమి	16
అతనికూఁతురు	72
అతనిచొప్పున	159
అతివచన్నులు	105
అతివమిక్కిలితూలె	155
అతివవృషపర్వుఁ	71
అత్తవారిండ్లకు	11
అదలించితివికొమ్మ	137
అదిగానదేవయానిన్	144
అదివేల్పురాయని	124
అదెతాటకి	62
అనఁజెవులుమూసి	91
అనయమునీతో	83
అనవినిరాచవేల్పు	46
అనవుడునుడుగక	77
అనవుడుసెట్టకేల	83
అనవుడుబలి	4
అనికలుద్రావుట	88
అనికిసెదుర్పఁజాలు	24
అనికిన్నతోఁద	92

	పుట.
అని తెగువః	110
అనిదీవించుచు	127
అనిన మోమార	161
అనినశుక్రుఁడనియె	81
అనిపలికి దేవయానిక్	80
అనిపలుకఁగొమ్మ	91
అనిపలుకరాచ	108
అనిపల్కి కూఁతు	126
అనిపల్కి చెలులంత	146
అనిపల్కిన	63
అని మొన నదిరెడు	130
అనిలోకతాత	12
అనిలోనమార్కొన్న	69
అనిలోమార్కొను	13
అనివగచుదేవయానిక్	85
అనివాఁడురాక	86
అనివిన్నవించుపలుకు	140
అనుకుంజాపుల్	39
అనుకు వెన్నెల	52
అనుచుగారవించి	126
అనుచున్మిక్కిలి	145
అనుచు వేవచ్చి	155
అనుడుఁగన్నుల	160
అనుడుఁదొయ్యలి	144
అనుదురక్కసిరాయఁ	53
అనువుగమతియం	6
అన్నానీ పేరెవ్వరు	46
అపుడు నిడివేఁట	37
అప్పుడు చూచిన	67
అప్పుడు జేనికి	153
అబ్బురమై పెలుపోం	9
అమరేఁబుపొడి	95
అమ్మాని న్నేలిన నేఁ	160
అయ్యాక చుఁడన	82
అరబీపారసికన్నడ	15
అరయఁక్ షేకిథరాము	16
అరయ వెన్నుఁడె	56
అరిగియాచంద	158
అరుదటుచూడఁగా	127
అరుదుగఁబువ్వుఁదేశ	142
అఱిముఱిని గ్రుంకు	132
అలనాఁడుజగములు	118
అల మింటఁ జెలఁగు	93
అలమి సెమ్మది	150
అలరఁబుల స్త్య	47
అలరుకస్తురిఁ	31
అలవలరాజు చేతి	112
అల పేల్పుదొర	26
అలవోకయుంచఁబలె	47
అల్ల నల్ల న	46
అల్ల వెళ్ళోయిలల్	142
అల్లునకిచ్చెను	122
ఆ	
ఆకొమ్మ వేసలి	149

	పుట.
అతనిఁ గనుఁగొని	65
అతఁడి వెన్నెలదగు	51
అదట నేనుఁగు	129
అపగిది వ్రేసి	38
అమగుపయందు	5
అరాచ కేల్పురాయఁడు	25
అల గట్టిన	45
అవిరులట్లొసంగి	140
అవీడేలుక	2
అవెన్నుఁడు లచ్చియుం	124
అసం బెట్టిమరుండు	154
అసిలాకుబీదియందు	6
అహా పరాకు	26
ఇ	
ఇంచుక కేల	21
ఇంతియెక్కడ	147
ఇటువలె వేఁటాడెడు	39
ఇట్టట్టెందును	47
ఇట్టి మాట్లు	17
ఇట్టిగొనంబులచే	10
ఇట్టులరలోనఁ	138
ఇట్టులరిగినరాజుతో	140
ఇట్లు చాలు పేరి	63
ఇట్లుపొదచొచ్చి	161
ఇట్లు లేచిజేని	143
ఇట్లువచ్చిన	62
ఇట్లువచ్చిరాము	69
ఇతనికీయక	110
ఇత్తెఱఁగున	84
ఇదిపుట్టుబోగి	125
ఇది మొదలుగాఁగ	55
ఇవిరేయినిపగ	162
ఇప్పగిదివచ్చి	162
ఇరులఁబలియుం	50
ఇలుపడియుం	123
ఇసుమునఁ గావించి	42
ఈ	
ఈకబ్బమర్మిలి	163
ఈకరణింబది	57
ఈగొనములఁగడు	18
ఈచందమునందఁగ	158
ఈడగునోకావో	148
ఈరాజునకిపముఁగ	151
ఈరావేలుపుఱేఁడు	143
ఈవిరిఁబోఁడి	110
ఉ	
ఉండుమనుమమ్మ	126
ఉద్దవిడిఁగవియుం	29
ఉబ్బుబుగ్గలు	42
ఉలికిపడి యుతనిపీటం	63
ఉలుపచాలదటంచు	59
ఉల్లమునవగవ	125
ఉసుఱొక్కటియై	77

	పుట.
ఎ	
ఎడఁగలుగఁ బెట్టి	37
ఎడలేకయుండఁగ	128
ఎడలేములగన	117
ఎదురుగఁబోఁట	35
ఎద్దులుమఱుఁగులుగా	36
ఎవయినుకలిప్ప	106
ఎనలేనికడిమి	47
ఎనిమిదితావులం	21
ఎలనాఁగలగుబ్బల	76
ఎలనాఁగయొకతె	117
ఎన్నఁడుఁగంటలేదు	84
ఎలమిందుమ్మెద	95
ఎలమినవ్వావు	60
ఎలమిమై	94
ఎల్లియుసోఁకటొజ్జ	113
ఏ	
ఏఁటికిఁజెప్పఁగ	29
ఏచినవిచిపూఁచి	10
ఏచెమావులు	94
ఏడస్మికొలమింటం	81
ఏదారిఁజూచిన	113
ఏదియు నెఱుఁగదు	126
ఏమనుకొనఁగల	139
ఒ	
ఒండుకొదలేదు	123
ఒక్కతెవునిటను	156
ఒడికపుఁదనసొబగున	74
ఒరునిఁబ్రోచుట	83
ఒరులపనియేమి	65
ఒఱపరిసెక్కరబీబీ	15
ఓ	
ఓలలిడిపట్టి	75
ఓలిరక్కసివంగడంబున	77
క	
కంగొదవఁగ	142
కంటికిఱెప్ప	53
కంటినివింటి	15
కంటిరెచెలువలు	146
కంబమయ్యారో	33
కడఁగివిన్నవెలుంగు	108
కడకడలివేఁడి	48
కడకనమీనుఖాను	9
కడలియప్పుడొదలు	67
కడలేనిజాలి	148
కడునలిగి	67
కడుబలుపయ్యె	138
కడమించునవఁటి	157
కదియుఁచుఁబాయుచు	158
కనఁదగుతెల్ల	19
కనితనరాజు	13
కనిమదిగలిపిన	132
కనుఁగొనిసెమ్మది	71
కన్నులనీరుగ్రుక్కుకొని	146

	పుట.
కప్పఁగఁ దోలుం	44
కప్పంగొప్పల	102
కప్పురముపాదు	104
కరమరుదుగ	71
కరమలరి	81
కరమలరెఁదూర్పు	50
కరము పెద్దయిన	89
కరువలి నెగయుం	57
కరువలిరక్కసుల్	93
కలనంబాలను	7
కలపడగెత్తి	127
కలము చేసిన	3
కలికినిజమరి	14
కలికియొకర్తు	114
కలికియొక్కతె	118
కలిగియొప్పారు	134
కలిమిచెలి వెన్నుఁడుం	6
కలిమిద్రై వాఱ	139
కలిమినిబలిమిని	5
కలిమిపొలఁతిఁ	11
కలుదోసంబును	87
కలుములకు బేర	61
కలుములచెలి	61
కలువల చెలి	164
కలువలుముత్యాలఁ	78
కస్తూరి మొదలుగా	52
కారుమెఱుంగన	115

	పుట.
కారుమెఱుంగులం	118
కాఱుగోడికొఁజా	30
కిరియకయర్థిలిక్	123
కుక్కలనొంపఁజూచి	35
కురులలోఁగదియంగ	152
కుసుమంబద్దిన	139
కొండమల్లయ్య	28
కొక్కొరపూరేడు	37
కొడుకుంబాసిన	64
కొడుకులకోట	11
కొప్పు మెల్లన	114
కొమ్మ మెకంపు	67
కొమ్మయాపొన్న	140
కొమ్మశరిన్న	79
కొఱలెను తేజుచే	92
కోడిగమేటికయ్య	54
క్రందుకొను బిగురు	94
గ	
గందంపుఁబొడివైచి	151
గందపుమ్రాఁకుల	112
గడితపు బిమగుల	23
గమకమున	18
గరగరికనిచ్చ	105
గరగరికనుండి	143
గరితబదేబీబిక్	11
గాసిలుదానిసూఁడునకు	64

	పుట.
గుట్టుతోడజెట్టాపంగ	85
గురివెందపట్టెళ్లకును	27
గోనములప్రోక	86
చ	
చట్టుఁదనంబున	84
చదువులకునోజ్జ	109
చదువులప్రోఁడ	17
చనియింగలమువేఁడి	56
చనుదెంచియువము	109
చనుదేరంగని	109
చలిపందిరులును	10
చలిమిరిగాడ్పుచే	95
చల్లనితలఁపు	39
చల్లులాడఁగ	75
చాలుఁదాలు	99
చిన్నారిపొన్నారి	100
చిలుకకుఁజదువు	135
చిలువటెంకి	105
చిలువలఱేనిపై	58
చుట్టపువారి	6
చూడఁగ సేఁగు దెంచి	128
చెంగటబాలు	36
చెక్కుటచెయ్యిఁజేర్చి	144
చెదరినముంగురుల్	161
చెన్నగుమానికంబులం	79
చెలఁగుచున్నిట్టు	89
చెలఁగుచుమంచి	121
చెలిచన్నుంగవ	121
చెలితీవయుయ్యె	99
చెలినుదురుం	105
చెలియరాచకన్నియ	108
చెలియొకతెయొత్తి	120
చెలులందఱు	153
చెలువటనిల్చి	157
చెలువమెడ	105
చెలువలు మేలుకాంచి	159
చెలువలాగరించు	153
చెలువవృషపర్వ	78
చెలువుఁడుమిక్కిలిం	159
చెలువునవృషపర్వుం	127
చెవులకీతెల్ల	31
చేలుఁబోల్లను	28
చొచ్చినయింటికిఁ	124
జ	
జగములఁగలిగింపఁ	86
జగములుగలిగింపఁ	57
జడదారియైవచ్చి	65
జలకములందు	116
జాలుగొను పెంపుతోఁ	123
జిగిమైసొంపును	145
జేజేలదొరప్రోలం	111
త	
తక్కినకన్నెలవలె	134

	పుట.		పుట.
తగఁగోటఁదాఁచిన	19	తరగచేతులఁ	74
తగఁబ్రాకెనయంను	120	తలఁకకుమని	106
తగఁద్రోలికేఁగిన	63	తలఁపడుజేజేలు	25
తగునట్టిసెమ్మె	16	తలఁపననుంగుత్రైన	49
తగువేల్పుదొరరాణి	13	తలఁపులునవకూరెం	161
తట్టిరఁగొట్టిన	79	తలిదండ్రులేమాట	12
తడవఁగవడమా	23	తళుకుల్ గుల్కెడు	20
తడవయ్యెనాకు	53	తామరకెంపు	118
తనకున్నిచ్చలు	3	తామరతంపరై	9
తనకుఁదగునేల	84	తాలిమిగలరాజగుటం	150
తనకుఁబగయగు	50	తాళిగట్టినపుడె	120
తనతోడవచ్చుఘూర్జిక	78	తావులునెఱసి	144
తనదండఁబ్రాఁకులుక్	70	తుండించెన్మన్నుఁ	39
తనమదిలోపల	150	తులసికూఁకటి	58
తనరుచుమిథిలకు	63	తులకించువేలుపు	43
తనరూపువలయందు	15	తెగియపుడ	55
తనవారిమనుప	71	తెనుఁగునను	4
తనవాలుముక్కఁటికిని	24	తెమ్మనకేను	67
తనువెదకవచ్చి	71	తెఱగంటిదొర	1
తమకుంబోలిక	106	తెఱవయాకొమ్మ	134
తమమోములకు	74	తెలతెలవాఱినక్	136
తమ్మిపొక్కిటివేల్పు	60	తెలనాకులుబాగాలును	122
తమ్మునినాలిఁ	64	తెలిమొగులులోన	103
తమ్ములఁబూవిల్తుని	104	తెలివింబడమిం	32
తమ్ములుచుక్కలు	103	తెలివిసింగంపు	2
తమ్ములునక్కొమ్మల	76	తేజీడిగితన	112
తమ్ములుమొగిడించిన	50	తొంగలిపూవు	98

	పుట.
తొలుతమ్రింగిన	34
తొలుబాముల	88
తోఁటలు లేనిత్రోవలును	24
తోడఁబుట్టుగుకన్న	90
తోరపుఁగన్నుల	97
ద	
దండకమను కానకు	64
దరింగరంబునిల్చి	76
దళముఁగఁగల్వ	125
దళముగనందుఁ	20
దళ క్షమించు	149
దానిఁగనివచ్చి	36
దురమున నోడి	2
దురమున వారువంపు	32
దురములోఁ దెఱగంటి	80
దురములోఁ ప్రేఁటారు	8
దేవరపట్టి నిక్కుచు	83
దొమ్మిం మీనుఖాను	9
న	
నగఁగల్గినను	22
నడుమువడంక	134
ననఁబోఁడియోర్తు	134
నను నెఱుఁగనిగోలవు	136
నలఁచివ్రైచిన	131
నలిగెందమ్ముల చాయ	120
నలుమొగముల చూలం	92
నళువగుకలన	73
	పుట
నాలిగాడ్పను	103
నావుడు దేవయాని	92
నావుడునయ్యయాతి	47
నింగిపేరింటి	49
నింగిబీటలువాఱ	30
నిండుఁదలంపునఁ	79
నిగనిగమను	18
నిగిడి తెవ్వరుల	147
నిని చినసిబ్బితిం	134
నిలువుటద్దంబోక	117
నీటిపుట్టుగుపట్టి	42
నీవనఁగ దేవయాని	89
నెట్టన రేయినిం	77
నెమ్మదిఁగూరిమి	110
నెఱపల్కు నెఱపుల	12
నెలతాల్పు దేవర	68
నెలఁతుక కన్ను	104
నెలఁతుక లిట్టు	121
నెలకొను చుట్టఱికంబు	79
నెలపూఁదాలుపు	60
నెలవంటి మొగము	116
నేలచూలి వెదక	65
ప	
పగచాటదు నీయెడ	147
పచ్చలపనినొప్పు	116
పటికంపుమురువులు	45
పట్టంగనీఁడు	7

	పుట.
పట్టికొనికట్టి	66
పట్టియొకప్రాణితో	84
పట్టినిసుఁబాసిన	80
పడఁతియీలాగు	142
పదియాఱువన్నెలపసిఁడి	25
పదియాఱువన్నెలబంగారు	111
పనసలుకెమ్మోకల	141
పనిచినఁగొందఱు	114
పనుపడుకూర్మి	136
పరువములైన	141
పలపలనై	8
పలుకులఁదేనియల్	133
పలుకులచిలువల	22
పలుకులేజవ	6
పలుకీలఁపు	18
పలుదెఱంగులఁబోవు	76
పలుదెఱంగులసోట	74
పలుదెఱఁగులదమ	106
పలుమాఱునిందు	107
పసిఁడిసోపనము	73
పాదివేఁటఁ	37
పికిలిపూలు	27
పిడుగులచప్పుడు	38
పిన్నవుగాననీవు	89
పిలిచిపొన్నికంటి	3
పుక్కిళ్లవిడియంబు	136
పుడమినిగల్గు	127
పురుకుత్సురంతిదేవు	92
పులికూనల్	28
పుష్పఁదేడియకాల్వ	102
పూనికఁదగు	48
పూనిపదిరెండు	50
పూయింటివాఁడు	5
పెంపుటిఱ్ఱులు	36
పెనఁకువవంధఱు	164
పెనిమిటివందు	124
పెనిమిటినిఁజెంది	139
పెనిమిటియైనవెన్నుఁ	137
పెలుచఁదమదాయ	104
పెలుచగురూపుతో	62
పొడవగుబంగరు	19
పొడవులకెల్లనుర్	9
పొడిచిననేజా	38
పొదలట్టుపెడలు	34
పొదలెడునట్టి	55
పొరవొరనిండఁ	152
పొలఁతిమొగము	115
పొలఁతుల్చుట్టలు	3
పొలఁతులకుమేటి	130
పొలఁతులనీడలు	76
పొలుపుల్లనుఁగో	99
పొలుపొకప్ర	111
పొసఁగెడువేలుపుల్	122

	పుట.
పోరులం దెగి	32
పోల్పఁదొలిమిన్క	120
ప్రౌఢుచాయలు	31
బ	
బంగారుకుండలఁ	132
బంగారుదీవయుం	106
బడలినఁగని	160
బలిమిఁబైఁబడి	54
బలిమితో బిగ్గర	54
బలిసిరిరక్కసు	83
బలునెనరైనవి	52
బలుమించుతలమించు	107
బలువగసొంపున	141
బలువైన వేసడంబులు	29
బవరపువేఁటలో	164
బుగులుకొంచును దావి	122
బెట్టుగానడివంక	40
బెళుకులైకళుకులు	21
బోగడలసానరా చిలుక	133
బొట్టుగు లేమావిఁ	99
బ్రదుకుఁద్రోవ	88
మ	
మందిగుఱాలు	128
మగఁడేకోలఁదిని	123
మగఁడేదుగడయుం	123
మగువయెన్నఁడు	132
మగువవడినీఁడు	75
మగువాయిచ్చో	157
మట్టెలుపిల్లాండ్లు	115
మడిఁగూర్మలు	44
మదిలోఁగిన్కను	63
మదిలోఁగియల	14
మనమందలి	159
మనవాఁడై సంద్రుఁడు	68
మరితెరలు	30
మరుఁడరనెలకడ	104
మరుఁడుతమిరేఁచఁ	158
మరుఁడాయెవ్వరితోడఁ	154
మరుఁడార్చిపోకుపో	156
మరునియురులన	104
మఱియుంపట్టుచూడ	87
మాట నేర్చునరాజు	16
మాటమాటైయల్గి	70
మానికపుసొమ్ము	26
మారేళ్లనేరేళ్ల	10
మావులుఁజిన్నలు	44
మావ్రలువగుమరు	100
మించియమీనుఖాను	7
మించినయామముటేనుఁగుల	40
మించుకార్చిచ్చునేత	152
మించుమీఁది	120
మింటిసికవేల్పు	160
మిడిబోసులఁ	35

	పుట.
మీరునుమీదేవేరిచయం	89
ముగురువేల్పులు	91
ముదురువెన్నెల	90
మునఘూర్ణికచే	78
మునుకొన్నబీతుతో	163
మునునలువ	36
మునుపుగనాలిగాడ్పు	158
మునుపెంతకూర్మి	135
మునుపాకచోట	98
మునుపాకరక్కసి	46
మునువడినమెకము	34
మున్నీటిరాణియా	4
మున్ననన్నెఱుఁగుదు	108
మున్నెవ్వరునోడువని	3
మురువునఁదమ్మిచూలి	106
మెదలుతుమ్మెద	72
మెదలెడుగండు	97
మెఱసిపోవక నిల్చి	20
మెలఁతమగమానికంబుల	133
మొగముంబోలిన	161
మ్రొక్కలేచికేలం	110
ర	
రంగగుతొడవులఁ	72
రంగుగఁజూపఱ	43
రక్కసిరాయ	53
రక్కసులవేడబంబుల	46
రహినివలపులరాయని	137
రాజందర్కబలంపైన	38
రాజుమగఁడైన	82
రాలెంజుక్కలు	48
ల	
లబ్బియుంరూపువంగడము	126
లలిఁబంచదార	105
లలితానెలఁతకు	138
లలినీనెలఁతయుఁ	76
లాలసరీగజాంకుశ	129
లాలసరీగజాంకుశుఁడు	13
లావుఁగడంకయుం	88
లేఁటివలలును	29
వ	
వచ్చినతనయుడుగులం	55
వడిఁగేలుపట్టు	156
వడిఁజనఁదన	98
వడిఁఖండమిఱేఁడు	109
వడిముసికొలుపుట	34
వడినొక్కయెలుఁగు	35
వడివడింజని	53
వన్నెగమీఁదఁ	141
వరుసవెంబడిఁగాని	22
వరుసర్కశుక్రుఁడు	113
వలపులరాయ	147
వలపులరాజవీవు	147
వలపులఱేఁడు	162
వలరాయావేఁడిన	154

	పుట.
వలిగాలిసెఱకు	41
వలిపెంపుచెఱఁగు	70
వలువనిజాలిఁ	160
వినియక్కొమ్మయుం	160
వినుకడుపు	88
వినుచదువుచెప్పి	89
వినుమన్నేలిన	143
వినుమనరక్కసులం	82
వినుముముగఁడేరి	124
వినురక్కసులును	82
వినుతోఁజూపున	87
వినువృషపర్వుఁ	72
వినువేల్పుటొజ్జ	86
విన్ననవేరుతామర,	41
విన్నెరుతలఁగల్గు	23
వివరింపనెడమునే	114
వీడదుతనచుట్టం	16
వీణెయక్కున	51
వెడవిల్తుఁడలరు	154
వెడవెడఁగన్నుమూయుం	155
వెసకిమఱికల్గు	68
వెన్నునిమాఱట	62
వెరవునలావునన్	60
వెఱవకుఁడయ్యా	59
వెలయాలిఁజెఱువు	54
వెలవెలఁబాఱెన్	138

	పుట.
వెలిచాయదోఁచెఁ	50
వెలియేనుఁగుపైఁ	117
వేఁడిమివెదచల్లు	156
వేనలిక్రొవ్విరుల్	156
వేలుపుఱూఁబోఁడ్ల	129
వేల్పుచన్నినికై	35
వేల్పురాయఁడుదన	51
వ్రేలుంగొమ్మలు	94
స	
సకియయక్కెల్లఁ	148
సన్నగరువలిఁ	142
సరగమిన్నను	48
సరవితోడనంత	162
సరిచేతోడవులు	116
సరుల్ పెనంగొనంగ	98
సింగారపుఁదోఁటకుఁ	151
సిరిగుబ్బచన్నుఁ	61
సిరిమీఱిన	93
సిరిరాచవేల్పు	131
సిరిరామోకా	54
సిరివంటిలేడే	33
సిరులమెఱుంగుఁ	1
సీతఁగాంచి	66
సురకరువలి	76
సు[illegible]న్నల్కలిగొట్టు	140

చెన్నపురి : 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము—1951

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
నలచరిత్ర, ద్విపద, క్యాలికోబైండు	...	2	4
నిరంకుశోపాఖ్యానము	...	0	10
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	...	అచ్చు	
నీతిపద్యసంగ్రహము, సటిప్పణము	...	0	6
నీలాసుందరీపరిణయము	...	0	12
పల్నాటివీరచరిత్రము	...	3	8
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది	...	2	0
డిటో వేంకటనాథ రాజకవికృతము	...	2	0
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము	...	1	12
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు	...	1	0
„ సాంధ్రటీకాతాత్పర్యము	...	3	0
మనుచరిత్ర, వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున మేలుకాగితములమీఁద ముద్రితము		5	0
భాస్కరరామాయణము	...	8	0
రంగరాయచరిత్రము	...	0	12
రాఘవపాండవీయము, సటీక	...	4	0
రాజశేఖరవిలాసము	...	0	8
రాజయోగసారము, ద్విపద	...	0	6
రామరాజీయము	...	0	12
రామాభ్యుదయము	...	2	0
లంకావిజయము (రావణదమ్మీయము) సటీక	...	1	8
వాసిష్ఠరామాయణము, ద్విపద	...	1	4
బిల్హణీయము	...	1	4
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక	...	0	10
రుక్మిణీపరిణయము	...	0	10
చెన్నపురీవిలాసము	...	0	8
ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	...	0	4
ఆంధ్రభాషాభూషణము, విమర్శతో	...	0	6

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, పద్యనిఘంటువు	...	0	3
,, టీకతో	...	0	10
,, ఆంధ్రనామశేషము, సాంబనిఘంటువు, వగైరా టీకతో		2	0
ఆంధ్రభాషార్ణవము	...	1	0
కవిత్వతత్వవిచారవిమర్శనము	...	1	8
కవిరాజమనోరంజనము	...	1	4
కృష్ణదండకము	...	0	2
కృష్ణరాయవిజయము	...	0	12
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతము)	...	0	8
డిటో గట్టుప్రభుకృతము	...	0	10
గయోపాఖ్యానము, పద్యము, రామనామాత్యునిది	...	0	12
డిటో ద్విపద నాదిండ్ల గోపమంత్రి	...	0	8
గద్యపద్యసంగ్రహము, జ. వే. సుబ్రహ్మణ్యశర్మ గారిది.	...	0	12
,, గొట్టి సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారిది	...	1	0
గరుడాచలము-యక్షగానము, పెద్దచప్పు	...	0	4
గీరపంజరి, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము	...	0	4
చెన్నబసవపురాణము	...	2	8
జైమినీభారతము	...	2	8
తెనుంగు సమస్యలు	...	0	3
దసరాపద్యములు	...	0	2
దశావతారచరిత్ర, పద్యకావ్యము	...	4	0
దనాభిరామము ,,	...	0	12
దేశింగురాజుకథ (జంగంకథ)	...	0	8
ధ్రువోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	10

ఇట్టివి ఇంకా మొదలగు అనేక సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు నాగరిలిపి గ్రంథములు అరవగ్రంథములు మావద్దదొరకును.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,
292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి 1.